

František Dancák

B o h J e d i n ý a T r o j j e d i n ý

De Deo Uno et Trino

Prednášky
z predmetu Špeciálna dogmatika
na Gréckokatolíckej bohosloveckej fakulte
Prešovskej univerzity v Prešove

Náboženské vydavateľstvo PETRA
Prešov 2000

Recenzenti: ThLic. Miroslav Dancák, RNDr. Jozef Voskár

Jazyková úprava: Mgr. Valéria Juríčková

ISBN 80-89007-07-4

O b s a h

Skratky

Bibliografia

I. Pramene

II. Pomocná literatúra

Úvod do dogmatiky

§ 1. Pojem dogmatiky

§ 2. Rozdelenie dogmatiky

Prvá časť

BOH JEDINÝ

Úvod

§ 1. Poznanie Boha

§ 2. Rozdelenie dogmatiky

I. Božia existencia

§ 1. Prirodzené poznanie Boha

§ 2. Nesprávne názory o poznaní Boha

§ 3. Povaha prirodzeného poznania Boha

§ 4. Nadprirodzené poznanie Boha svetlom viery

§ 5. Povaha nadprirodzeného poznania Boha svetlom viery

§ 6. Nadprirodzené poznanie Boha svetlom slávy

II. Božia podstata

§ 1. Podstata Boha

§ 2. Biblické Božie mená

III. Božie vlastnosti

§ 1. Božie vlastnosti všeobecne

§ 2. Rozdelenie Božích vlastností

A. Vlastnosti Božieho bytia

§ 1. Boh je nekonečne dokonalý

§ 2. Boh je nepochopiteľný a nevystihnuteľný

§ 3. Boh je jediný

§ 4. Boh je jednoduchý

§ 5. Boh je nezmeniteľný

§ 6. Boh je večný

§ 7. Boh je nezmerný a všadeprítomný

B. Vlastnosti Božieho poznania

§ 1. Boh je vševediaci

§ 2. Boh je múdry

C. Vlastnosti Božej vôle

§ 1. Božie chcenie

§ 2. Podstata Božej vôle

§ 3. Predmet Božej vôle

§ 4. Božia svätosť

- § 5. Božia všemohúcnosť
- § 6. Najvyššia sloboda Božej vôle
- § 6. Božia dobrotivosť a štedrosť
- § 7. Božie milosrdenstvo
- § 8. Božia spravodlivosť
- § 9. Božia pravdovravnosť a vernosť

Druhá časť

BOH TROJEDINÝ

Úvod

- § 1. Biblicko-teologický pohľad
- § 2. Význam dogmy o Najsvätejšej Trojici
- § 3. Úžitok dogmy o Najsvätejšej Trojici
- § 4. Názov Trojica
- § 5. Rozdelenie náuky o Najsvätejšej Trojici

I. Dogma Najsvätejšej Trojice v učení Cirkvi

- § 1. Vývoj a formulovanie dogmy
- § 2. Hlavný obsah dogmy o Najsvätejšej Trojici
- § 3. Trinitárna terminológia
- § 4. Antitrinitárne herézy a bludy

II. Dogma Najsvätejšej Trojice v prameňoch Božieho zjavenia

- § 1. Názny Najsvätejšej Trojice v Starom zákone
- § 2. Najsvätejšia Trojica v Novom zákone
- § 3. Najsvätejšia Trojica v Tradícii
- § 4. Podrobný dôkaz o Najsvätejšej Trojici podľa jednotlivých osôb
- § 5. Novozákonné učenie o jednote troch božských osôb

III. Pochádzania v Bohu

- § 1. Pojem a skutočnosť pochádzaní v Bohu
- § 2. Podrobné pravdy o pochádzaniach v Bohu

IV. Vzťahy a osoby v Bohu

- § 1. Podstata vzťahu
- § 2. Pojem vzťahu
- § 3. Skutočnosť trojičných vzťahov
- § 4. Osoby v Bohu

V. Dôsledky trojičných vzťahov a pochádzaní

- § 1. Trinitárna perichoréza
- § 2. Rovnosť a poradie božských osôb
- § 3. Osobné vlastnosti a znaky božských osôb
- § 4. Trojičné privlastňovanie
- § 5. Trojičné posielanie božských osôb
- § 6. Pravidlá, podľa ktorých sme povinní hovoriť a písať o Božej Trojici

Dodatok: Atanáзовské vyznanie viery

S k r a t k y

AAS	- Acta Apostolicae Sedis, Roma 1909
c. d.	- citované dielo
č.	- číslo
DS	- H. Denzinger - A. Schönmetzer, Enchiridion Symbolorum definitionum et declarationum de rebus fidei et morum. Freiburg Br. 1965
DV	- Dei verbum. Vieroučná konštitúcia DVK o Božom zjavení.
DVK	- Druhý vatikánsky koncil (snem)
GS	- Gaudium et spes. Pastorálna konštitúcia DVK o Cirkvi v dnešnom svete
In	- v
KKC	- Katechizmus Katolíckej cirkvi, Spolok sv. Vojtecha Trnava 1998
n	- nasledujúci verš
nn	- nasledujúce verše
PG	- Patrologia graeca (vyd. J. B. Migne)
PL	- Patrologia latina (vyd. J. B. Migne)
LG	- Lumen Gentium. Vieroučná konštitúcia DVK o Cirkvi
Porov.	- Porovnaj
RJ	- M. J. Rouet de Journal Enchiridion Patristicum, ed XXIII., Herder 1965
q.	- quaestio
s.	- strana
SSV	- Spolok sv. Vojtecha
SÚSCM	- Slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda
t. j.	- to jest

BIBLIOGRAFIA

I. Pramene

A. Dokumenty všeobecnej Cirkvi

1. GAUDIUM ET SPES. *Pastorálna konštitúcia DVK o Cirkvi v súčasnom svete* z 7. 12. 1965. AAS 58 (1966). In: P. S. Polčín SJ: *Dokumenty I*. Rím : SÚSCM, 1968, s. 225-340.
2. LUMEN GENTIUM. *Vieroučná konštitúcia DVK o Cirkvi* z 21. novembra 1964. AAS 57 (1965). In: P. S. Polčín SJ: *Dokumenty I*. Rím : SÚSCM, 1968, s. 59-153.
3. KATECHIZMUS KATOLÍCKEJ CIRKVI. Vatikán 1997. Slovenský preklad 1998. Trnava : SSV, 1998.
4. SVÄTÉ PÍSMO STARÉHO A NOVÉHO ZÁKONA. Slovenský preklad z roku 1955 (Starý zákon) a z roku 1986 (Nový zákon). Rím : SÚSCM, 1995.

B. Dokumenty pápeža a rímskych kongregácií

1. FIDEI DEPOSITUM. *Apoštolská konštitúcia, ktorou sa zverejňuje Katechizmus Katolíckej cirkvi pripravený po Druhom vatikánskom ekumenickom koncile*. Rím 11. októbra 1992. Slovenský preklad In: KKC, s. 1-6.
2. LAETAMUR MAGNOPERE. Apoštolský list, ktorým sa schvaľuje a zverejňuje typické vydanie *Katechizmus Katolíckej cirkvi*. Castel Gandolfo 15. augusta 1997. Slovenský preklad In: KKC, s. VI.-X.
3. OPTATAM TOTIUS. *Dekrét DVK o kňazskej výchove* z 28. októbra 1965. AAS 58 (1966). In: P. S. Polčín SJ: *Dokumenty II*. SÚSCM Rím 1970, s. 103-124.
4. SAPIENTIA CHRISTIANA, Apoštolská konštitúcia o štúdiu na cirkevných univerzitách a fakultách. Rím 29. apríla 1979. AAS 71 (1979). Slovenský preklad Mgr. Anna Koniarová. Trnava : SSV, 1999.
5. Vyhlásenie DOMINUS IESUS. *O jedinečnosti a všeobecnom spásonosnom poslaní Ježiša Krista a Cirkvi*. Bratislava : Don Bosco, 2000.

C. Liturgické knihy

1. SVÄTÁ BOŽSKÁ LITURGIA NÁŠHO OTCA SVÄTÉHO JÁNA ZLATOÚSTEHO. Prešov : Spolok biskupa Petra Pavla Gojdiča, 1998.

2. MODLITBY A PIESNE PRE GRÉCKOKATOLÍKOV. Trnava : SSV v CN. Bratislava, 1980.

II. POMOCNÁ LITERATÚRA

1. BELEJKANIČ, I.: *Pravoslávne dogmatické bohoslovie I.* Prešov : Pravoslávna bohoslovecká fakulta UPJŠ Košice, 1995.
2. BOICE, M. J.: *Základy křesťanské víry.* Praha : Návrat domů, 1999.
3. BREUNING, W.: *Podrecznik Teologii Dogmatycznej - Nauka o Bohu.* Krakow : Wydawnictwo M., 1999.
4. DÚBRAVEC, Š.: *Katolícka dogmatika I.* Bratislava, 1978.
5. GIBELLINI, R.: *Teológia XX. storočia.* Prešov : Vydavateľstvo Michala Vaška, 1999.
6. GRÄF, R.: *Áno, Otče.* Trnava : Dobrá kniha, 1998.
7. HERIBAN, J.: *Príručný lexikón biblických vied.* Bratislava : Don Bosco, 1998.
8. FIORENZA, F. S. - GALVIN J. P.: *Systematická teologie, I., - rímskokatolícka perspektiva.* Brno : Centrum pro studium demokracie a kultúry, 1996.
9. KANDERA, P.: *De Deo Uno et Trino,* Vysokoškolské učebné texty - Univerzita P. J. Šafárika v Košiciach, vydané pre Gréckokatolícku Bohosloveckú fakultu v Prešove. Košice, 1992.
10. KRAFT, H.: *Slovník starokresťanskej literatúry.* Trnava : Dobrá kniha, 1994.
11. KRENZER, F.: *Zajtra sa bude opäť veriť. Základy katolíckej vierouky.* Trnava : Dobrá kniha, 1977.
12. KRUPA, J.: *Studia dogmatika I.* Bratislava : CMBF, 1997.
13. LJUBAČIVSKIJ, M. I.: *Viruju v jedinaho Boha.* Rim : Ukrajinskij Katolíckij Univerzitet, 1990.
14. LUCIANI, A.: *Listy včerajším.* Bratislava : Vydavateľstvo Nové mesto, 1995.
15. MALÝ TEOLOGICKÝ LEXIKON. Trnava : SSV v CN, Bratislava, 1989.
16. MORIN, D.: *Existuje Bůh?* Praha : Nakladatelství Paulínky, 2000.
17. NĚMEČEK, A.: *Dogmatika I. De Deo Uno.* Olomouc : CMBF UP, (učebné texty).
18. NĚMEČEK, A.: *Dogmatika II. De Deo Trino.* CMBF UP, (učebné texty).

19. NEUNER ,J. - ROOS H.: *Viera Cirkvi v úradných dokumentoch jej Magistéria*. Trnava : Dobrá kniha, 1995.
20. OTTO, L.: *Dogmatika I. De Deo Uno*. Olomouc : Cyrilometodějská římskokatolická bohoslovecká fakulta, (učebné texty).
21. PAP, S.: *Naša vira*. Rim : Published By JUH, 1990.
22. PESCH, O. H.: *Základní otázky katolické víry*. Praha : Vyšehrad, 1997.
23. RALPH, M.: *Čo hovorí Duch? Katolícka cirkev na konci jedného veku*. Bratislava : Famililiaris , 1998.
24. SCHMAUS, M.: *Božie zjavenie*. Rím : SÚSCM, 1988.
25. STASIAK, S. J. - ZAWILA R.: *ABC teologii dogmatycznej*. Notatki z wykladów ks. Prof. Romana E. Rogowskiego. Olesnica – Wrocław : Signum, 1993.
26. ŠPIDLÍK, T.: *My v Trojici*. Velehrad-Roma s. r. o. Velehrad : Refugium, 2000.
27. ŠPIDLÍK, T.: *Pramene svetla*. Trnava : SSV, 2000.
28. VIEM, KOMU SOM UVERIL. Z nemeckého originálu preložil A. H. Mateje. Trnava : SSV, 1990.
29. VIGANÒ, A.: *Najsvätejšia Trojica*. Bratislava : Don Bosco, 2000
30. VIŠŇOVSKÝ, M.: *Vierouka (II. - Vierouka zvláštna)*. Trnava . SSV v CN, 1969.
31. WURMBRAND, R.: *Veriť, ale prečo? Dôkazy existencie Boha*. Bratislava : Vydavateľstvo Alfa, 1998.
32. ŽÁK, E.: *Řeči konferenční*. Praha : Nakladatelství V. Kotrba, 1923.

Úvod do dogmatiky

Každý človek, ktorý žije na svete, túži po tom, aby dosiahol nejaký cieľ. Ciele sú bližšie, vzdialenejšie a je aj posledný cieľ, ku ktorému smeruje rozumné stvorenie - človek. Keďže všetko na svete má svoj cieľ, má ho aj človek. Preto už na hodinách náboženstva najzákladnejšou otázkou je: Prečo sme na svete? Náboženstvo nám takto dáva odpoveď na najdôležitejšie otázky, týkajúce sa nášho života: Odkiaľ sme a načo sme tu? Kde je náš cieľ?

Náboženstvu nás teda učí *náboženská náuka*. Pochádza od Ježiša Krista a sprostredkuje nám ju svätá Cirkev. Tá ju berie zo Svätého písma a z ústneho podania (Tradície). Prameňom oboch je Boh. Jedno je jeho napísaným a druhé nenapísaným slovom. Učiteľský úrad Cirkvi je stálym a živým pravidlom našej viery, aj nášho kresťanského života.

Náboženská náuka nás učí, čo máme veriť, aké náboženské pravdy (dogmy) máme vierou prijať. Táto časť náboženskej náuky sa nazýva *vierouka* (dogmatika). Rozdiel medzi vierou a vieroukou je ten, že vierou jednoducho prijímame zjavené pravdy na základe Božej autority, vierouka však tieto vierou prijaté pravdy spracúva do vedeckej sústavy. Vierouka je *všeobecná* (základná), ktorá obsahuje základné pravdy, a je vierouka *zvláštna* (špeciálna), ktorá poučuje o jednotlivých pravdách viery.

V tejto práci sa budeme zaoberať *zvláštnou vieroukou* (špeciálnou dogmatikou).

Zvláštna vierouka (špeciálna dogmatika) je na rozdiel od základnej vierouky (fundamentálnej) teologickou vedou o dogme. Jej predmetom je preto celé kresťanské zjavenie, teda aj tie dogmy, ktorých obsahom je kresťanská dokonalosť ľudskej osoby. Je vedou viery, t. j. uváženým, metodickým, systematickým poznaním spásneho sebazjavenia trojjediného Boha v Kristovi a v Cirkvi ako jeho tele, ktoré uskutočňuje veriaci vo svetle viery.

Dogmatika je teda vedecká sústava zjavených právd o Bohu a o jeho dielach. Nepodáva všetky zjavené pravdy, ale tie, ktoré sú akoby teoretického rázu a obsahujú to, čo máme veriť, aby sme boli spasení. Preto sa dogmatika nazýva vieroukou, na rozdiel od mravouky, ktorá poučuje o tom, čo máme robiť, aby sme dosiahli večný cieľ. Vierouka sa zaoberá hlavne pravdami, ktoré treba veriť, teda pravdami teoretickými, a preto sa viac obracia na rozum. Mravouka predkladá zásady kresťanského života, teda pravdy praktické, a preto sa obracia na vôľu. Obidve vedy však majú ten istý nadprirodzený základ, Božie zjavenie, používajú tú istú metódu a sledujú ten istý cieľ¹.

Podľa Druhého vatikánskeho koncilu² sa doporučuje a určuje, aby sa teologické disciplíny podávali vo svetle viery pod vedením učiteľského úradu Cirkvi tak, aby poslucháči čerpali verné katolícke učenie z Božieho zjavenia. Pri dogmatickej teológii nech sa pokračuje tak, že sa najprv predložia vlastné biblické témy. Potom nech sa vyloží, čím prispeli Otcovia východnej a západnej cirkvi³ k vernému tradovaniu a vysvetľovaniu jednotlivých zjavených právd, ako aj ďalšia história dogmy, a to i vo vzťahu k všeobecným dejinám Cirkvi.

¹ KANDERA, P.: *De Deo Uno et Trino*. Vysokoškolské učebné texty - UPJŠ v Košiciach. Košice, 1992, s. 27.

² Porov. *OPTATAM TOTIUS - Dekrét o kňazskej výchove*, 16.

³ *Apoštolskí Otcovia*. - Prvokresťanskí cirkevní spisovatelia, ktorí boli skutočnými alebo údajnými učeníkmi apoštolov a podávali pravovernú tradíciu, ktorú od nich prijali. Ich spisy, písané po grécky, formálne i obsahovo nadväzujú na Sväté písmo, najmä na listy apoštolov. Medzi apoštolských Otcov sa zaraďuje **Klement Rímsky** (+97), **Ignác Antiochijský** (+107), **Polykarp** (+156), **Papiáš** (+ okolo r. 130), **Hermas**, ako aj autori Barnabášovho listu, Listu Diognetovi, Druhého Klementovho listu a Náuky dvanástich apoštolov. - Porov. HERIBAN, J.: *Príručný lexikón biblických vied*. Don Bosco Bratislava, 1998, s. 223.

Cirkevní Otcovia. - Pôvodne sa týmto názvom označovali biskupi ako svedkovia kresťanskej tradície. Teraz sa týmto termínom spravidla označujú starokresťanskí cirkevní spisovatelia, ktorí mali osobitnú autoritu v učení viery a mravov. Na Západe sa doba cirkevných Otcov skončila Izidorom zo Sevilly (+636) a na Východe Jánom

Z toho vyplýva, že v dogmatike treba brať do úvahy rozličné aspekty. Je tu aspekt biblický, patristický, historický, špekulatívny, liturgický, homiletický a praktický. Podľa spomínaného dekrétu si poslucháči bohoslovnia už pri štúdiu Svätého písma majú uvedomiť a spoznať veľké udalosti Božieho zjavenia. Preto v dogmatike treba postupovať tak, že sa v prvom rade poukáže na zjavené pravdy, ako sa ony nachádzajú vo Svätom písme. „Pri skúmaní a vysvetľovaní katolíckej náuky nech sa vždy ukáže vernosť Magistériu Cirkvi. Pri vyučovaní, najmä v základnom cykle, nech sa prednáša predovšetkým to, čo sa týka získaného dedičstva Cirkvi. Pochybné a osobné názory, ktoré vznikajú z nových výskumov, nech sa predkladajú ako také len veľmi opatrne.“⁴

Tu treba pripomenúť, že dogmatická teológia, podobne ako iné teologické disciplíny, sa v súčasnosti dynamicky rozvíja. Impulzom bol najmä Druhý vatikánsky koncil, ktorý vydal dve dogmatické konštitúcie: *Lumen gentium* a *Dei verbum*. Ďalším zdrojom rozvoja dogmatickej teológie sú nové filozofické a religiózne smery vnútri katolíckej cirkvi i mimo nej, s ktorými je konfrontovaný obsah katolíckej doktríny. Tie sú príležitosťou prehĺbiť poznanie viery a zaujať postoj k novým otázkam, ktoré doteraz neboli, resp. boli len okrajovo.⁵

Je tu tiež nová spoločenská situácia, v mnohom odlišná od minulosti, v ktorej Cirkev svetu ohlasuje evanjeliové poslanstvo. Osobitný význam má tu aj nový Katechizmus Katolíckej cirkvi, ktorý je prameňom nových svetiel.⁶ Schválil ho pápež Ján Pavol II. Pri jeho latinskom vydaní povedal: Katechizmus vzbudil záujem „na mnohých miestach celého sveta, aj v nekresťanských prostrediach, a potvrdzuje cieľ Katechizmu predstaviť sa ako celý a úplný výklad katolíckeho učenia, z ktorého každý môže poznať, čo Cirkev vyznáva a slávi, čo žije a čo sa vo svojom každodennom živote modlí. Takisto v tom jasne vidieť živé úsilie prispieť k tomu, aby kresťanská viera, ktorej hlavné a základné body sú obsiahnuté v Katechizme, bola čo najvhodnejšie predstavená ľuďom našich čias. Touto spoluprácou mnohých zložiek Cirkvi sa znova uskutočňuje to, čo som napísal v spomínanej apoštolskej konštitúcii *Fidei depositum*“: «Súzvuk toľkých hlasov vyjadruje skutočne to, čo možno nazvať ‚symfóniou‘ viery»... Tieto závery - keďže umožňujú lepšie vyjadriť obsah Katechizmu vzťahujúci sa na poklad katolíckej viery, alebo dovoľujú formulovať niektoré pravdy viery spôsobom primeranejším požiadavkám dnešného katechetického vyučovania...“⁸ Toto všetko vplýva na túto teologickú disciplínu, ktorej úlohou je pomáhať chrániť zverený poklad Božieho zjavenia mocou Svätého Ducha.

Damascenským (+749). - Porov. HERIBAN, J.: *Príručný lexikón biblických vied*. Don Bosco Bratislava, 1998, s.271.

⁴ SAPIENTIA CHRISTIANA. Apoštolská konštitúcia o štúdiu na cirkevných univerzitách a fakultách. Rím 1979. Vydal SSV Trnava, 1999, čl. 70.

⁵ Porov. KRUPA, J.: *Studia dogmatica I.* CMBF. Bratislava, 1997, s. 3.

⁶ Vyšiel v roku 1997 v Ríme. Slovenský preklad v roku 1998. Vydal Spolok sv. Vojtecha v Trnave, 1998.

⁷ Apoštolská konštitúcia *Fidei depositum*, ktorou sa zverejňuje Katechizmus Katolíckej cirkvi pripravený po Druhom vatikánskom ekumenickom koncile. Vyšla 11. októbra 1992 pri príležitosti tridsiateho výročia otvorenia Druhého vatikánskeho koncilu. Bola napísaná vo francúzskom jazyku.

Depositum fidei (z lat. *depono* = uložiť, zveriť a *fides* = viera; slov. «poklad viery»). Výraz vytvorený na základe Pavlovho napomenutia Timotejovi (porov. 1 Tim 6, 20; 2 Tim 1, 14). Znamená zverenú pravdu viery, ktorá bola Kristom skrze apoštolov «uložená» v Cirkvi. Tento «poklad viery» Cirkev za pomoci Svätého Ducha verne stráži, opatruje, chráni, vysvetľuje a záväzne ohlasuje všetkým národom (porov. Mt 28, 19; Mk 16, 15). *Depositum fidei* je celé Božie zjavenie, ktoré« tvoria jediný posvätný poklad (depositum) Božieho slova, zverený Cirkvi».

⁸ Porov. Apoštolský list LAETAMUR MAGNOPERE, ktorým sa schvaľuje a zverejňuje typické latinské vydanie Katechizmu Katolíckej cirkvi. Castel Gandolfo, 15. augusta 1997. - Slovenský preklad In: KKC, s. VI-X.

§ 1. Pojem dogmy a dogmatickej teológie

Už vyššie sme si povedali, že dogmatika je teologickou vedou o dogme.

Termín „*dogma*“ (gréč. δόγμα , dógma) znamená dekrét, náuka, edikt. V ďalšom význame: to, čo je pevne stanovené. V teologickom význame znamená zjavenú pravdu, ktorú Cirkev predkladá výslovným a slávnostným vyhlásením ekumenického koncilu alebo pápeža ako povinný článok viery pre všetkých katolíkov. Vo všeobecnosti ide o vieroučné (zriedka o mravoučné), Bohom zjavené a Cirkvou vyhlásené pravdy. Systematickým a vedeckým výkladom dogiem sa zaoberá dogmatická teológia.

Termín „*teológia*“ pochádza z gréckych slov: λόγος logos (slovo) a θεός Theos (Boh). Etymologicky znamená: slovo, reč, náuku, vedu o Bohu. Odtiaľ sú aj názvy: bohoslovie, bohoveda.

Teológia je veda, ktorá systematickým spôsobom podáva všeobecné i špecifické poznatky o Bohu a náboženstve. Teológia ako veda je systém teoretický (skúma, báda, uvažuje, triedi) a zároveň praktický (svoje závery aplikuje v konkrétnych životných situáciách a okolnostiach). Podľa kritérií vedeckého bádania, teologickej reflexie a aplikácie teologickej náuky sa teológia rozdeľuje na viaceré disciplíny: Prirodzenú, fundamentálnu, dogmatickú, biblickú, morálnu, pastoračnú, spirituálnu a mystickú.⁹

Slovo „*dogma*“ vo význame, v akom ho my dnes používame, je bežné iba od 18. storočia.¹⁰ Ludové náboženstvá nepoznajú tento pojem. Skutočné dogmy sa objavujú až v univerzálnych náboženstvách.

V dnešnom ponímaní dogma je zjavená pravda, ktorú Cirkev ako Bohom zjavenú káže veriť. Dogma je výrok, ktorý je predmetom božskej a katolíckej viery, teda výrokom, ktorý Cirkev výslovne alebo koncilovou definíciou vyhlasuje za zjavený od Boha tak, že jeho popretie je herézou (bludom). Kto odmieta dogmu, odmieta nielen Krista, ale odrieka sa aj Kristovho spoločenstva.¹¹

Dogma je jednotlivý moment celkového zjavenia, ktorý dostal osobitnú doktrinálnu formu od Cirkvi. Možno tiež povedať, že v tomto zmysle je vysvetlenie Svätého písma cirkevným učiteľským úradom v osobitnej forme. Základnou vecou pravdaže je, aby sa zhodovala so Svätým písmom. Dogma nie je a nechce byť nič iné ako svedectvo Písma v rozvinutej forme, respektíve v novej výrazovej podobe. Dogma teda aktualizuje a chráni pravdy dosvedčené Písmom.

Dogmy (články viery) sú neprestajne novým a lepším chápaním tajomstiev, ktoré Cirkvi zveril Boh, a to v každom čase v stále výstižnejších pojmoch a za pomoci Svätého Ducha, ktorý bude pripomínať a vysvetľovať všetko, čo Ježiš povedal a urobil¹². Nie sú to teda v žiadnom prípade výplody svojvoľnej špekulácie.¹³

„*Učiteľský úrad Cirkvi naplno používa autoritu, ktorú dostal od Krista, keď definuje dogmy, čiže keď spôsobom, ktorý zaväzuje kresťanský ľud k neodvolateľnému súhlasu viery,*

⁹ HERIBAN, J.: *Príručný lexikón biblických vied*. Don Bosco Bratislava, 1998, s. 1006.

¹⁰ SCHMAUS, M.: *Božie zjavenie*. Slovenský ústav Svätého Cyrila a Metoda Rím 1988, s. 375.

¹¹ „Cirkev vyznáva a dosvedčuje dogmy ako súčasť svojej prirodzenosti, preto sa aj nazývajú dogmami Cirkvi. Svojou povahou sú dogmy podstatnými a normatívnymi elementami viery. Preto sa od neofitu vstupujúceho do Cirkvi vyžaduje vyznanie viery. Vieme tiež, že aj kandidát na biskupa vyznáva vieru v obšírnejšom symbole.“ - Porov. BELEJKANIČ, I.: *Pravoslávne dogmatické bohoslovie I*. PBF. Prešov, 1995, s. 8.

¹² „*Toto som vám povedal, kým som ešte u vás. Ale Tešiteľ, Duch Svätý, ktorého pošle Otec v mojom mene, naučí vás všetko a pripomenie vám všetko, čo som vám povedal.*“ (Jn 14, 25-26).

¹³ Porov. KRENZER, F.: *Zajtra sa bude opäť veriť. Základy katolíckej vierouky*. Dobrá kniha Trnava, 1997, s. 96.

predkladá pravdy obsiahnuté v Božom zjavení alebo definitívnym spôsobom predkladá pravdy, ktoré s nimi nevyhnutne súvisia.¹⁴

„Keď sa hovorí, že Cirkev «robí» alebo «tvorí» dogmy, používa sa nesprávny výraz. Cirkev dáva formu; obsah vopred jestvuje a Cirkev nemá právo voľne s ním narábať. Forma je jej úlohou, pretože má ľuďom podať obsah zrozumiteľne.“¹⁵

Kvôli jednote a jednoznačnosti viery „dogma má za cieľ chrániť pred bludným, okypťujúcim a falšujúcim názorom tú alebo onú zjavenú pravdu. K dogme patria dve veci: musí sa vzťahovať na pôvodnú a spoločnú zjavenú pravdu a musí byť predostretá oficiálne, záväzne pre všetkých a definitívne. Cirkev to robí na základe dôvery v trvalú prítomnosť Ježiša Krista a v podporu prisľúbeného Svätého Ducha, ktorý ju naučí každej pravde (porov. Jn 16, 12).“¹⁶

Dogmám veríme ako konkrétnemu výrazu sprostredkovania obsahu viery. Nie dogmy sú základom viery, ale pravda je základom dogmiem. Nie preto sú pravdivé, že sú vyhlásené, ale boli vyhlásené, lebo zodpovedajú pravde. Potrebujeme ich, aby sme spoločne a jednoznačne mohli vyznávať jednu pravdu viery. Preto sú ukazovateľmi cesty k pravde, že Boh je všemohúci Otec a Otec Ježiša Krista.

Prvý vatikánsky koncil (1870) o tom vyhlásil: „Božou a katolíckou vierou treba veriť všetko to, čo je obsiahnuté v napísanom alebo podanom Božom slove a čo Cirkev či už slávnostným, alebo riadnym a všeobecným učiteľským úradom predkladá veriť ako Bohom zjavené.“¹⁷

§ 2. Rozdelenie dogmatiky

Zvláštna vierouka (špeciálna dogmatika) sa delí na tieto časti - traktáty - (z lat. *traktát* - učená rozprava).

I. *O Bohu Jedinom a Trojjedinom*, t. j. o tajomstve Boha v sebe (De Deo Uno et Trino).

II. *O Bohu Stvoriteľovi a Povýšiteľovi*, t. j. o pôvode sveta a ľudského rodu a jeho povýšení do nadprirodzeného stavu (De Deo Creatore et Elevante).

III. *O Vtelenom Slove*, t. j. o tajomstve Krista, ku ktorému sa pripájajú Panna Mária, ktorá je Matkou a Spoločníčkou vo všeobecnej ekonómii spásy (Christologia, Mariologia).

IV. *O Kristovej milosti a O Vliatych čnostiach*, t.j. o živote Krista Hlavy v jeho Tele, ktorým je Cirkev a účasti na jeho živote (Ecclesiologia, De gratia).

V. *O sviatosťiach*, ktorými sa Kristovo Telo - Cirkev, organicky buduje a vzrastá v poriadku k večnému životu (Sakramentologia).

VI. *O Bohu Dokonateľovi*, t. j. o posledných veciach sveta a človeka (Eschatologia).¹⁸

---

¹⁴ KKC 88.

¹⁵ SCHMAUS, M.: *Božie zjavenie*. Slovenský ústav Svätého Cyrila a Metoda Rím, 1988, s. 380.

¹⁶ MATEJE, A. H.: *Viem, komu som uveril*. Spolok svätého Vojtecha Trnava. Druhé vydanie. Trnava, 1990, s.59.

¹⁷ DS 3011.

¹⁸ Porov. KANDERA, P.: *De Deo et Trino*. Vysokoškolské učebné texty. UPIŠ Košice, 1992, s. 43.

Podľa ThDr. Štefana Dúbravca - *Katolícka dogmatika I*. Bratislava, 1978, s. 5 - špeciálna dogmatika sa rozdeľuje na šesť hlavných častí. Z nich prvé dve hovoria o Bohu, ostatné štyri o Božích dielach. Vierouka teda zahŕňa tieto traktáty:

I. *Boh Jediný*.

II. *Boh Trojosobný*

III. *Boh Stvoriteľ a Povýšiteľ*: stvorenie sveta a povýšenie rozumných tvorov do nadprirodzeného stavu.

IV. *Boh Vykupiteľ*: vykúpenie padnutého človečenstva skrze vteleného Božieho Syna.

V. *Boh Posvätitel*: privlastňovanie vykúpenia posvätením jednotlivých ľudí Božou milosťou udeľovanou sviatosťami.

Prvá časť

B o h J e d i n ý

Ú v o d

Najprv treba povedať, že Sväté písmo nemá traktát¹⁹ o Bohu. Starý zákon hovorí o ustavičnom približovaní sa Boha k ľuďom, aby ich učil o ciele a spôsobe života.

V prvých kapitolách knihy Genezis (1-11) sa Boh ukazuje ako všemohúci a nezávislý Stvoriteľ všetkého, ako absolútny Pán ľudského pokolenia, dobrý a milosrdný, ale aj prísny k neposlušným. Zdôrazňuje sa predovšetkým jednobožstvo (monoteizmus). Avšak tento krásny obraz Božieho majestátu sa tu zahaľuje mnohými antropomorfizmami, čiže pripisovaním ľudských vlastností Bohu.

V ďalších kapitolách sa Boh predstavuje ako Stvoriteľ neba a zeme, ktorý sa stará o všetkých ľudí, ale predovšetkým o patriarchov. Je teda akoby Bohom patriarchov. V knihe Exodus sa stáva Bohom Izraela: pomáha svojmu ľudu, bojuje za Izrael. Izrael vďaka svojim prorokom pochopil, že Boh ho len z lásky neprestáva zachraňovať.²⁰ Od Mojžiša až po dobu prorokov nebol pokrok v poznávaní Boha. Proroci očistili a rozvinuli tradičný monoteizmus. Ich základným znakom je, že ich na toto poslanie osobitne povolal Boh. Toto ich poslanie bolo bezpečnou zárukou pravdivosti ich posolstva, ako aj dôkazom, že prostredníctvom nich hovorí Boh.

V knihe Žalmov je vstup Boha do behu ľudských dejín, čím sa odkrýva závoj jeho podstaty. Existencia Boha sa v žalmoch úplne samozrejme predpokladá ako základná pravda izraelskej viery. Na toto presvedčenie odpovedá viera žalmistov, keď hovoria o skutočnej, aktívnej prítomnosti Boha v stvorenom svete a v živote národa a jednotlivcov.²¹ Po babylonskom zajatí u Izraelitov definitívne triumfoval nadzmyslový monoteizmus.

Možno tu povedať, že v Starom zákone máme vyjadrenú ideu Boha povýšeného nad všetko, čo je stvorené. Avšak Boha, ktorý je človeku blízko a stará sa o neho.

V Novom zákone sa Boh zjavil v Kristovi.²² „V ňom Otec povedal všetko a nebude už iné slovo okrem tohto.“²³ V Kristovom človečenstve nachádza svoj obraz Božia dobrota a láska, jeho všemohúcnosť a zároveň jemnosť, spravodlivosť i nežné milosrdenstvo, prostota, pravdovravnosť, veľké pochopenie pre človeka, ale aj príkaz práce a úsilia. Boh sa v Kristovi zjavuje ako veľmi blízky, milujúci Otec, ale zároveň i ďaleký, ako najvyššia dokonalosť.

V Novom zákone je najdôležitejšie to, že Ježiš Kristus zjavuje tajomstvá vnútorného Božieho života.²⁴

VI. *Boh Dokonateľ*: dokonanie stvorených vecí uvedením jednotlivých tvorov i celého sveta do definitívneho stavu.

¹⁹ Traktát (lat. *tractatus* i *tractatio* - spracovanie látky, výklad). V stredovekej scholastickej teológii útvar náučného štýlu v zmysle dnešnej štúdie, učenej rozpravy alebo úvahy.

²⁰ Porov. Iz 43, 1-7.

²¹ Porov. Ž 115, 3; 135, 6; 14, 2.

²² „Mnoho ráz a rozličným spôsobom hovoril kedysi Boh otcom skrze prorokov. V týchto posledných dňoch prehovoril k nám v Synovi...“ (Hebr 1, 1-2).

²³ KKC 65.

²⁴ „Nik nepozná Syna, iba Otec, ani Otca nepozná nik, iba Syn a ten, komu to Syn bude chcieť zjaviť.“ (Mt 11, 27).

Pojem Boha v Novom zákone je nadradený pojmu Boha v Starom zákone. Idea Boha je čistejšia, praktickejšia a živšia. Táto cesta Boha k človeku odhalená vo Svätom písme Nového zákona ďalej trvá v Cirkvi, ktorá celou svojou podstatou a zvlášť sviatosťami dosvedčuje, že Boh sa ustavične k nám znižuje ako Láska.

Boh a jeho vnútorný život patrí teda k predmetom viery, a preto je aj predmetom špeciálnej dogmatiky.

§ 1. Poznanie Boha

Viera v jedného Boha je základným článkom kresťanskej viery. Preto „naše Vyznanie viery sa začína od Boha, lebo Boh je «prvý a... posledný» (Iz 44, 6), začiatok a koniec všetkého.“²⁵ Náuka o Bohu, jeho jestvovaní, podstate a vlastnostiach preto stojí na čele vierouky.

Boh je najvznešenejšia bytosť, a preto aj najhodnejšia našej úcty a lásky. Táto pravda je aj prvou a základnou otázkou každého katechizmu: „Na svete sme preto, aby sme Boha poznali...“ Poznať Boha je preto pre človeka nanajvyššie potrebné a dôležité.²⁶ Podobne hovorí aj sv. Ján²⁷.

Tu si musíme už vopred povedať, že Boh je a ostane pre človeka tajomstvom,²⁸ - už aj preto, že nie je predmetom, ktorý možno bezprostredne spoznávať, ako napr. hmotné skutočnosti. Boh nejestvuje spôsobom, akým jestvujú veci alebo ľudia. „Boh nie je zavŕšenie rozumových úvah, ani výsledok laboratórnych pokusov. Jeho existencia nie je o nič viac dokázateľná než jeho neexistencia. Je to jasné, pretože keby sme jednu z týchto hypotéz mohli skutočne dokázať, už dávno by bol tento problém vyriešený, čo, ako vieme, zďaleka nie je!“²⁹ Preto ho Sväté písmo nazýva skrytým Bohom,³⁰ ktorý prebýva v neprístupnom svetle.³¹ Ľudia ako konečné bytosti nikdy nepochopia nekonečnú, všetko obopínajúcu Bytosť.³²

Boh je iba vtedy skutočným Bohom, ak jeho tajomstvo ostáva nedotknuté a človek uzná hranice svojho poznávania. Keby toto riešenie bolo ľahké, tento problém by už dávno neexistoval. Boh, ktorého by človek plne pochopil, by nebol Bohom. „Aj keby nikto nikdy nepotvrdil existenciu Boha, nedokazovalo by to, že neexistuje.“³³ Naše zmysly, intuícia, racionálne úvahy vymedzujú hranice. Vedel to i sv. Pavol, ako to dosvedčuje v Liste Rimanom.³⁴ Boh žije tajomným spôsobom, pritom však spôsobom dokonalým, ktorý si dnes náš nedokonalý rozum nevie ani predstaviť.

---

²⁵ KKC 198.

²⁶ „Lebo teba poznať, to je zvrchovaná spravodlivosť a uvedomiť si tvoju moc je koreň nesmrteľnosti.“ (Múd 15, 3).

²⁷ „Večný život je v tom, aby poznali teba, jediného pravého Boha, a toho, ktorého si poslal, Ježiša Krista.“ (Jn 17, 3).

²⁸ „Gregor Palamas hovorí, že dobrý teológ raz vraví tak, inokedy inak, a predsa si neodporuje. Je si vedomý, že všetko, čo sa o Bohu tvrdí, je iba čiastočné vyjadrenie tajomstva. Preto sa jeden výrok opravuje, dáva sa mu správna miera výrokom opačným.“ - Porov. ŠPIDLÍK, T.: *Tajomstvo svetla*. SSV Trnava, 2000, s. 34.

²⁹ MORIN, D.: *Existuje Bůh?* Nakladatelství Paulínky Praha 2000, s. 11.

³⁰ „Ty si naozaj skrytý Boh, Boh Izraela...“ (Iz 45, 15).

³¹ „On jediný má nesmrteľnosť a prebýva v neprístupnom svetle; jeho nik z ľudí nevidel, ani vidieť nemôže.“ (1 Tim 6, 16).

³² „Obdivuhodná pre mňa je tvoja múdrosť; je taká veľká, že ju nemôžem pochopiť.“ (Ž 139, 6).

³³ WURMBRAND, R.: *Veriť, ale prečo*. Alfa Bratislava, 1992, s. 147.

³⁴ „Aká hĺbka Božieho bohatstva, múdrosti a vedomosti! Aké nepochopiteľné sú jeho súdy a nevyspytateľné jeho cesty! Ved' kto poznal Pánovo zmýšľanie? Alebo kto bol jeho radcom? A kto mu dal niečo prvé, aby mu bolo treba vrátiť?“ (Rim 11, 33-35).

Na Božom tajomstve preto strokotávajú ľudské predstavy o Bohu. Preto celý život znova a znova sa treba vydávať na cestu za ním, ako nás k tomu vyzýva žalmista³⁵. Ale čím viac človek hľadá Boha, tým viac sa mu všetky reči o ňom budú zdať nedostačujúce. Najdojemnejšie to vidíme na biblickom Jóbovi. Tvrdým zásahom osudu stratil všetko - majetok, rodinu, zdravie. Neschopný pochopiť Boha, škriepi sa s ním. Na konci však dozná, že s Bohom sa nemožno prieť, Bohu nemožno prísť na koreň.³⁶

Keďže Boha spoznať možno iba nepriamo a keďže i potom ostáva pre človeka tajomstvom, môže človek jeho jestvovanie i popierať. Preto otázka o Bohu súvisí s celým radom iných otázok. Veriaci človek je však presvedčený, že iba Božie tajomstvo je odpoveďou na tajomstvo človeka a nazdáva sa, že môže uviesť i dôvody. Prinajmenej zastáva názor, že všetky argumenty proti jestvovaniu Boha nie sú presvedčivé a dajú sa aj racionálne vyvrátiť. No všetky dôkazy a protidôkazy nie sú vzhľadom na vždy väčšie Božie tajomstvo ničím ako odôvodneným pozvaním k viere.

Naše ľudské slová sú vždy neprimerané tajomstvu Boha. Preto neprestajne musíme očisťovať našu ľudskú reč od toho, čo je v nej obmedzené, obrazné a nedokonalé, aby sme Boha, ktorý je „nevýslovný, nepochopiteľný, neviditeľný a neobsiahnuteľný“,³⁷ nezamieňali s našimi ľudskými predstavami.³⁸ Tiež si musíme uvedomiť, že „pravda o Bohu tým, že sa vyjadrí ľudskou rečou, sa ani nezruší, ani nezmenší.“³⁹

Čo teda znamená poznať a spoznať Boha?

Zrejme čosi viac ako teoreticky vziať na vedomie jeho jestvovanie. V poznaní Boha ide aj o nás samých, o zmysel nášho bytia, o zmysel sveta. Poznanie Boha je preto dielom nielen rozumu, ale aj srdca. Spoznať Boha znamená aj uznať ho za dôvod a cieľ vlastného života, prijať ho ako jediné a absolútne dobro. Spoznanie Boha sa preto neprejavuje iba myšlienkovým hľbaním, ale aj vďakou, chválou, oslavou a mravným životom.

Veriaci človek vie, že najdokonalejšie budeme poznať Boha v blaženej večnosti, keď ho uvidíme z tváre do tváre. Tak o tom píše sv. Pavol.⁴⁰ Aby sme však získali správne poznanie o Bohu už tu na zemi, musíme takpovediac Boha „roz-ložiť“. Sú tu preto tri otázky, ktoré nás v tejto časti o Jedinom Bohu zaujímajú:

I. Že je Boh - Božia existencia

II. Čo je Boh - Božia podstata

III. Aký je Boh - Božie vlastnosti.

---

³⁵ „Pane, ja hľadám tvoju tvár.“ (Ž 27, 8b).

³⁶ „Hovoril som, lenže neuvážil som tie divy, čo chápať ver' som nemohol.“ (Jób 42, 3).

³⁷ Anafora, Svätá božská Liturgia nášho otca svätého Jána Zlatoušeho. Prešov, 1998, s. 50.

³⁸ Porov. KKC 42.

³⁹ Vyhlásenie DOMINUS IESUS. O jedinečnosti a všeobecnom spásonosnom poslaní Ježiša Krista a Cirkvi. Don Bosco Bratislava, 2000, čl. 6, s. 11.

⁴⁰ „Teraz vidíme len nejasne, akoby v zrkadle, no potom z tváre do tváre. Teraz poznávam iba čiastočne, ale potom budem poznať tak, ako som aj ja poznaný.“ (1 Kor 13, 12).

I. Božia existencia

Boha môžeme poznať trojakým spôsobom:

1. *Prirodzené poznanie Boha*, t. j. prirodzeným usudzovaním z jestvovania sveta.
2. *Nadprirodzené poznanie Boha svetlom viery*, t. j. prijatím Božieho zjavenia vierou.
3. *Nadprirodzené poznanie Boha svetlom slávy*, t. j. bezprostredným duchovným videním Boha v nebi.

§ 1. Prirodzené poznanie Boha

Prečo veríme v Boha? Pretože v našom živote nachádzame jeho stopy. Nevidíme Boha samého, inak by sme nepotrebovali v neho veriť. „Človek stvorený na Boží obraz a povolaný k tomu, aby Boha poznal a miloval, keď hľadá Boha, objavuje určité «cesty», aby došiel k poznaniu Boha. Volajú sa aj «dôkazmi jestvovania Boha», nie však v zmysle dôkazov, aké hľadajú prírodné vedy, ale ako «zhodné a presvedčivé argumenty», ktoré umožňujú nadobudnúť opravdivú istotu. Východiskovým bodom týchto «ciest» priblíženia sa k Bohu je stvorenie: hmotný svet a ľudská osoba.“⁴¹ Avšak „jestvujú poznania, ktoré získavame len vtedy, keď máme o ne záujem.“⁴² Musíme byť teda aj ochotní nájsť Boha.

Prvý vatikánsky koncil (1869-70) zhrnul biblické svedectvo o poznaní Boha týmito slovami:

„Boha, základ a cieľ všetkých vecí, možno s istotou spoznať zo stvorených vecí prirodzeným svetlom ľudskeho rozumu“ (DS 3004).⁴³

„Človek môže prirodzeným rozumom s istotou poznať Boha, vychádzajúc z jeho diel...“⁴⁴

Toto poznanie môžeme čerpať:

- a/ z jestvovania a usporiadania viditeľného sveta;
- b/ z mravného zákona a poriadku, ako aj z hlasu svedomia.

Dôkazy zo Svätého písma:

Podľa Svätého písma Boha možno poznať:

a/ z **prírody**: - Autor knihy Múdrosti sa vyjadruje o ľuďoch, „ktorým chybovala znalosť Boha, ktorí z viditeľných dobier nevládali poznať toho, ktorý je, a čo nepoznali tvorcu pri pohľade na diela, ale oheň, vietor, či letný vzduch, hviezdny okruh, či vodu náramnú, alebo svetlá nebies pokladali za bohov, čo riadia svet. Keď už, zvedení ich krásou, pokladali ich za bohov, nuž bolo im treba vedieť, o čo nádhernejší je ich Pán; ved' ich stvoril prapôvodca krásy. A keď už ich moc a pôsobivosť budila v nich úžas, mali poznať, o koľko mocnejší je ich Tvorca. Lebo z veľkosti a krásy stvorení sa úsudkom poznáva ich Stvoriteľ“ (Múd 13, 1-5).

⁴¹ KKC 31.1

⁴² KRENZER, F.: *Zajtra sa bude opäť veriť*. Základy katolíckej viery. Dobrá kniha Trnava, 1999, s.17.

⁴³ Túto definíciu Prvého vatikánskeho koncilu opakuje aj Druhý vatikánsky koncil vo Vieroučnej konštitúcii *O Božom zjavení* (Dei verbum), 6.

⁴⁴ KKC 50.

Autor vyznáva vieru v stvorenie sveta, zisťuje podobnosť medzi svetom a Bohom, čím je možné povzniesť sa od stvorení k poznaniu Stvoriteľa.

„*Ved' to, čo je v ňom neviditeľné - jeho večnú moc a božstvo -, možno od stvorenia sveta rozumom poznávať zo stvorených vecí; takže nemajú výhovorky.*“ (Rim 1, 20).

Sv. Pavol nehovorí nič o nejakom dôkaze, ale má tu na mysli ľudí, ktorí sú zodpovední za to, že hoci Boha poznali, nectili si ho. Fyzický poriadok, čiže viditeľný svet a v ňom krása a poriadok, je prirodzenou a ľahkou cestou, na ktorej môže človek poznať Boha.

b/ **zo svedomia**: - „*Pohania, ktorí nemajú zákon, od prírody robia, čo zákon požaduje, hoci taký zákon nemajú, sami sebe sú zákonom. Tým ukazujú, že majú požiadavky zákona vpísané vo svojich srdciach, čo im dosvedčuje zároveň aj ich svedomie, aj ich myšlienky, ktoré sa navzájom obviňujú alebo i bránia.*“ (Rim 2, 14).

Podľa sv. Pavla, pohania od prirodzenosti, teda bez nadprirodzeného zjavenia poznajú mravný zákon, ktorého záväzná moc poukazuje na najvyššieho Zákonodarcu.

c/ **z dejín**: - Sv. Pavol vo svojej reči v Lystre, kde uzdravil chromého (porov. Sk 14, 8-18), a potom v reči v areopágu v Aténach (porov. Sk 17, 16-34), ukazuje, že Boh preukazuje ustavične dobrodenia aj pohanským národom a že je dosiahnuteľný, lebo je každému z nás blízko: „*V ňom žijeme, hýbeme sa a sme.*“ (Sk 17, 28).

Apoštol poukazuje na Božiu prozreteľnosť a pohania ľahko pochopili, čo sami uznávali, že vyššia bytosť dáva jednotlivcom i národom život, riadi ich a o všetko sa stará.

Dôkazy z Tradície:

Pod Tradíciou sa obyčajne myslí na starobylé formy a zvyky, ktoré sú pre jedného úctyhodné, pre iného zaprášené. Avšak v tomto prípade má neobyčajnú hodnotu. Práve vzhľadom na Tradíciu platí výrok sv. Pavla: „*Všetko skúmajte a čo je dobré, toho sa držte!*“ (1 Sol 5, 21). Sám preto odovzdáva ďalej to, čo prijal od kresťanov a obcí.⁴⁵ Ba sám hovorí: „*Ved' ja som od Pána prijal, čo som vám aj odovzdal...*“ (1 Kor 11, 23).

Podľa sv. Pavla Ježiš Kristus je jedinou autoritou, mierou všetkého. V teologickom ponímaní je Tradíciou Ježiš Kristus sám, ktorý v Cirkvi zostáva a pôsobí ako Pán. On je mierou všetkých jednotlivých tradícií.

Druhý vatikánsky koncil v tejto súvislosti vyhlásil: „*Boh, ktorý kedysi prehovoril, neprestáva ani teraz vo svojom rozhovore s Nevestou svojho milovaného Syna; a Duch Svätý, skrz ktorého živý hlas evanjelia sa ozýva v Cirkvi, a jej prostredníctvom vo svete, privádza veriacich k všetkej pravde a dáva v nich bohato prebývať Kristovmu slovu* (porov. Kol 3, 16).“⁴⁶

Bolo by veľkým omylom nazdávať sa, že Ježiš Kristus ustanovil Cirkev a jej hierarchiu a potom odišiel z tohto sveta, lebo tým sa vraj až do konca čias dostatočne postaral o vieru. Naopak, Kristus je v Cirkvi stále prítomný a pôsobí v nej, jeho slovo v nej žije ďalej.

Takto rozumové dôkazy existencie Boha nachádzame u apológétov 2. storočia, u mnohých cirkevných otcov, spisovateľov a stredovekých systematikov.

Aristides, jeden z prvých kresťanských apológétov, vo svojej *Apológii* napísal: „*Pochopil som, že je Boh, ktorý všetkým pohybuje a všetko zachováva, keď som sa díval na svet a na všetko, čo je v ňom... Preto nazývame Bohom toho, ktorý všetko stvoril a všetko zachováva...*“⁴⁷

---

⁴⁵ „*Odovzdal som vám predovšetkým to, čo som aj ja prijal: že Kristus zomrel za naše hriechy podľa Písem, že bol pochovaný a že bol tretieho dňa vzkriesený podľa Písem...*“ (1 Kor 15, 3-4).

⁴⁶ Vieroučná konštitúcia *O Božom zjavení* (Dei verbum), 8.

⁴⁷ *Apológia*, RJ 171.

Teofil Antiochijský, ktorý krátko po roku 180 napísal *Tri knihy Autolykovi*, píše v nej: „Všetko stvoril Boh z ničoho, aby z jeho diel bola poznaná a pochopená jeho veľkosť. Ako totiž dušu v človeku nevidieť, lebo je pre ľudí neviditeľná, ale pohybom tela sa poznáva, takisto Boh nemôže byť videný ľudskými očami; avšak môže byť poznaný prozreteľnosťou a jeho skutkami...“⁴⁸

Podobne učia Minucius Felix, Gregor Naziánsky, Ján Zlatoústý. V stredoveku Anzelm, Richard a Hugo, Bonaventúra, Albert Veľký a najmä Tomáš Akvinský. Všetci uznávali, že prirodzené poznanie Boha je možné.

§ 2. Nesprávne názory o poznaní Boha

Človek sám od seba nemôže spoznať, aký je Boh v skutočnosti. Preto existuje veľa nesprávnych predstáv, ktoré kalia pohľad na neho. Uvedme z nich aspoň niektoré.

1. Innatizmus

S odvolaním sa na Otcov, niektorí katolícki teológovia, ako napr. L. Thomassin, H. Klee a i. učili, že idea Boha sa nezískava logickým uvažovaním zo skúsenosti, ale je ľudom vrodená - *idea innata*.

Podľa výrokov Svätého písma poznanie Boha z vecí stvorených je človeku zdravého rozumu a dobrej vôle nielen možné, ale i ľahké (porov. Múd 13, 9).⁴⁹

Viditeľné znaky zvláštnej Božej múdrosti a moci sa vo všetkom stvorení objavujú tak jasne, že človek, ktorému sa chce o nich premýšľať, nemôže z nich nenájsť Boha.

2. Tradicionalizmus

Tradicionalizmus (z lat. *tradere* - odovzdať) vznikol ako reakcia na racionalizmus doby. Vychádza z názoru, že Boh odovzdal v akomsi obsiahlom prazjavení súčasne s rečou, súhrn základných náboženských a mravných právd, ktoré boli odovzdávaním ľudstvu vštepene. Všeobecná mienka, rozum alebo všeobecný, spoločný zmysel, zaručujú nefalšované podanie pôvodného dobra. Jednotlivci ho prijíma ústnym podaním. Rozumu sa odopiera schopnosť vlastným úsilím dosiahnuť poznanie Božej existencie.

Hlavnými zástancami tradicionalizmu v jeho prísnej dobe boli L. G. A. de Bonald,⁵⁰ F. de Lammenais a L. E. Bautain.⁵¹ Tento názor odsúdil pápež Gregor XVI.,⁵² Pius IX.⁵³ a Prvý vatikánsky koncil.⁵⁴

3. Ateizmus

Ateizmus (z gréc *.á*, *a* = záporná predpona ne -, a *θεός*, *theós* - Boh). Náuka alebo svetonázor popierajúci existenciu osobného Boha a duše, nadprirodzený život a nesmrteľnosť. „Pojem ateizmu nie je jednoznačný. Jestvuje totiž toľko druhov ateizmu, koľko je ateistov...“⁵⁵

---

⁴⁸ *Tri knihy Autolykovi*, RJ 171.

⁴⁹ „Lebo keď schopní boli toľkých znalostí, že mohli svet preskúmať, akože ešte prv nenašli tých vecí Vladára?“ (Múd 13, 9).

⁵⁰ BONALD (1754-1840), LAMENAI (1782-1854), BONETTY (1798-1879) - zástancovia tradicionalizmu (Tradicionalizmus učí, že základné poznanie dostal človek hneď na začiatku v zjavených ideách a to prostredníctvom vnesenej, vliatej reči).

⁵¹ BAUTAIN (1796-1867), profesor v Štrasburgu, je hlavným predstaviteľom fideizmu (Fideizmus je náuka, podľa ktorej najvyšším kritériom spoľahlivosti všetkých špekulatívnych a praktických právd ľudského života je viera, jediný zdroj istoty poznania).

⁵² DS 2765.

⁵³ DS 2811.

⁵⁴ DS 3004; 3026.

V dejinách mal rôzne formy. Vo všeobecnosti sa rozdeľuje na absolútny a relatívny:

1. **Absolútny ateizmus** a priori popiera akúkoľvek existenciu absolútna alebo božstva a nadprirodzených síl. Všetko, čo jestvuje a čo tvorí tento svet, vysvetľuje čisto prirodzenými princípmi. Môže byť «tolerantný», ak jeho zástancovia nezaujímajú nepriateľský postoj voči náboženstvu a viere a sú znášaví, alebo «bojovný», ak sa jeho zástancovia domnievajú, že v ne oslobodenia a šťastia človeka musia bojovať proti akejkoľvek forme náboženstva.
2. **Relatívny ateizmus** neuznáva existenciu osobného Boha v zmysle prvej príčiny sveta, teda Boha transcendentného a odlišného od tohto sveta. Vyskytuje sa ako teoretický, postulatívny a praktický.
  - a/ *Teoretický* ateizmus vychádza z tvrdenia, že človek nemôže s istotou a bezpečne poznať jestvovanie Boha.
  - b/ *Postulatívny* ateizmus zdôvodňuje nemožnosť skutočnej existencie Boha tým, že človek má slobodnú vôľu: vierou v Boha by sa vraj sloboda človeka stala čírou ilúziou.
  - c/ *Praktický* ateizmus alebo nezaujíma stanovisko k otázke existencie Boha, alebo, ak ju teoreticky pripúšťa, nevyvádza z toho nijaké dôsledky pre život a konanie človeka.

Druhý vatikánsky koncil pozýva ateistov, aby s úprimným srdcom uvažovali o Kristovom evanjéliu, pretože Cirkev veľmi dobre vie, že jej poslanstvo je v súlade s najhlbšími túžbami ľudského srdca.⁵⁶

4. Modernizmus

Modernizmus - v cirkevnej terminológii - je hromadný názov pre rozličné mylné náuky, ktoré sa zjavili na rozhraní 19. a 20. storočia a ktoré odsúdil pápež Pius X. (1903-1914). Niekedy sa nahrádza primeranejším názvom «modernistická kríza». Modernisti sa vo všeobecnosti snažili uviesť prejavy katolíckej viery do bližšieho vzťahu s vtedajšími sociálnymi, historickými, filozofickými a vedeckými názormi. Vychádzajúc z tejto perspektívy, zaujali voči Biblii kritický postoj a začali používať vedecké metódy protestantských biblistov.

Teoretický základ modernizmu spočíva na troch hlavných zásadách:

1. **Na agnosticizme** (gréč. - nepoznatelný, nepoznaný), podľa ktorého je ľudské rozumové poznanie obmedzené na svet skúsenosti, a teda náboženské pravdy nemožno poznať rozumom.
2. **Na immanentizme** (lat. - tkvejúci v samej podstate veci, vyplývajúci zo samej veci), podľa ktorého náboženstvo vzniká z princípu vitálnej immanencie, t. j. z potreby Boha, prebývajúcej v duši človeka. Viera teda nemá objektívny základ, náboženské pravdy nemajú objektívnu platnosť, ale majú pôvod a základ v našom vedomí (podvedomí), v cite a vnútornej skúsenosti.
3. **Na evolucionizme** (lat. - vývin, vývoj), podľa ktorého náboženské pravdy sú zahrnuté do ustavičného podstatného vývoja, že ľudstvo a s ním pravda i viera sa vyvíjajú; že každá doba a každý národ má svoju vieru a táto so zreteľom na druhú dobu a iné kultúrne pomery je klamná.

Pôvodcami modernizmu sú A. Loisy vo Francúzsku a G. Tyrrel v Anglicku. Od roku 1903 sa dostávali modernistické diela na index. V roku 1907 Sväté Offícium pripravilo dekrét *Lamentabili* (3. júla 1907), ktorý odsúdil 65 modernistických téz. Pápež Pius X. vydal encykliku *Pascendi dominici gregis* (8. sept. 1907), kde ešte jasnejšie predstavil

⁵⁵ KRUPA, J.: *Studia dogmatica I.*, CMBF Bratislava, 1997, s. 41.

⁵⁶ Porov. Pastorálna konštitúcia o *Cirkvi v súčasnom svete* (Gaudium et spes), 21.

modernistické bludy a určil prostriedky, ako sa má zabrániť ich šíreniu. A. Loisy bol v roku 1908 exkomunikovaný.

5. Kantov kriticizmus

Vo svojom predkritickom období I. Kant⁵⁷ uznával možnosť dôkazov Božej existencie a sám rozvinul ideologický dôkaz Božej existencie. Vo svojom kritickom období však popieral všetky dôkazy existencie Boha. Podľa Kanta predmetom teoretického rozumu je len osobný svet, ako sa nám javí; nadzmyslové je z neho odstránené. Platnosť princípu kauzality je obmedzená len na veci zmyslové. Kantova filozofia mala rozhodujúci vplyv na protestantskú teológiu 19. storočia.

§ 3. Povaha prirodzeného poznania Boha

Zo stvorených vecí môžeme rozumom poznať to, čo je Boh a aký je.⁵⁸ Môžeme sa s ním stretnúť všade, dokonca aj v našom živote. Stretávame ho aj v krajných situáciách nášho života: v utrpení, v osamelosti, v úderoch osudu, v smrti. Avšak žiadna stvorená vec nevystihuje jeho dokonalosť, pretože poznanie Boha má svoje hranice. Nekonečnú bytosť nemôžeme dokonale poznať rozumom, pretože každý náš pojem je konečný.

S učením o možnosti poznania existencie Boha je teda spojený problém možnosti poznania jeho prirodzenosti. Poznanie bytia nejakej veci nie je možné bez určitého poznania jej prirodzenosti; teda s poznaním Božieho bytia je vždy spojené aj určité poznanie Božej podstaty. Prirodzené dosiahnuteľné poznanie Boha sa potom rozširuje a prehľbuje nadprirodzeným zjavením.

Sme si vedomí veľkej pravdy vyjadrenej sv. Augustínom, že Boha nemôžeme pochopiť, hoci sme presvedčení o jeho existencii a sme schopní „dotknúť sa ho“ vo svojej psychike, ako pravdy a dobra. „Ak chápeš, potom už nie je Boh... Dotknúť sa nejako myšlienkou Boha je veľké šťastie, ale pochopiť ho, je vecou celkom nemožnou.“⁵⁹ A predsa sa niečo (hoci málo) môžeme dozvedieť o prirodzenosti Stvoriteľa na základe rozumu, viery a mystickej skúsenosti.

Cirkev vo svojich vyhláseniach často potvrdzovala nielen možnosť poznania existencie Boha, ale aj jeho prirodzenosti. Vo vyhlásení Prvého vatikánskeho koncilu o možnosti poznania existencie Boha je obsiahnutá myšlienka, že ho môžeme poznať „ako počiatok a cieľ“, z čoho vyplýva, že do určitej miery poznávame jeho prirodzenosť.⁶⁰ Učenie o určitej možnosti poznania Božej prirodzenosti prirodzeným ľudským rozumom možno nazvať dogmou viery na základe všeobecného učenia Cirkvi.

§ 4. Nadprirodzené poznanie Boha svetlom viery

Prirodzené poznanie Boha človekovi nestačí. Túži dozvedieť sa o Bohu viac, než môže dosiahnuť svojím rozumom. Podľa Katechizmu Katolíckej cirkvi „je aj iný druh poznania (*ordo cognitionis*), ktorý človek svojimi silami nijako nemôže dosiahnuť, totiž druh

⁵⁷ KANT, I.: (1724-1804), idealistický mysliteľ, zakladateľ nemeckej klasickej filozofie. Jeho hlavné dielo *Kritika čistého rozumu*.

⁵⁸ RICHARD WURMBRAND vo svojej knižočke: *Veriť, ale prečo?*, Alfa Bratislava, 1992, hovorí zaujímavú myšlienku: „Verím, že Boh existuje, aj keď som ho osobne nikdy nevidel. Koľko svedectiev máme o Hannibalovi, alebo Džingischánovi? Veľmi málo, no vôbec o nich nepochybujeme. Ale svedectvá o existencii Boha sú oveľa početnejšie.“ (s. 19).

⁵⁹ Sv. AUGUSTÍN: *Sermo* 52, PL 38, 663.

⁶⁰ Porov. DS 3004; 3026.

poznania z Božieho zjavenia. Boh sa z úplne slobodného rozhodnutia zjavuje a dáva človeku.⁶¹ Toto nadprirodzené poznanie Boha je oproti prirodzenému poznaniu omnoho bohatšie. Zodpovedá to Božej добрote, že nás chce poučiť pomocou zjavenia. Na zemi sa toto poznanie deje vierou a vo večnosti videním Boha. Poznanie Boha na zemi vierou je nepriame a analogické, videnie Boha v nebi je priame a bezprostredné, jasné a zreteľné.

Druhý vatikánsky koncil hovorí, že hoci Boha môžeme poznať prirodzeným spôsobom, svetlom ľudského rozumu, „predsa sa však páčilo jeho múdrosti a добрote inou, a to nadprirodzenou cestou zjaviť ľudskému pokoleniu seba samého a večné rozhodnutia svojej vôle.“⁶² Túto dogmu vyznávame, keď sa modlíme *Verím v Boha*.

Katechizmus Katolíckej cirkvi to vyjadril slovami: „Kto hovorí «Verím», hovorí: «Súhlasím s tým, čo my veríme». Spoločenstvo vo viere potrebuje spoločnú reč viery, ktorá je pre všetkých normatívna a spája ich v tom istom vyznaní viery.“⁶³

Starý a Nový zákon na každej stránke svedčí, že skrytý Boh, ktorý prebýva v neprístupnom svetle (porov. 1 Tim 6, 16), „zjavuje seba samého, lebo chce ľudí urobiť schopnými odpovedať mu, poznať ho a milovať oveľa viac, ako by boli schopní sami seba“⁶⁴. Človek sa preto pri hľadaní Boha nerúti do prázdna. Boh mu priam ide v ústrety. „Boh sa dáva človeku postupne a po etapách ho pripravuje na prijatie nadprirodzeného Zjavenia, ktorým zjavuje seba samého a ktoré vrcholí v osobe a poslaní vteleného slova, Ježiša Krista.“⁶⁵

Hoci existencia Boha je hlavným a základným predpokladom viery, ku ktorému dospieva náš rozum správnym úsudkom, je aj článok viery, ktorý treba prijímať božskou vierou, súhlasom, opierajúcim sa o autoritu samého Boha. Bez viery v Boha, ktorý je pôvodcom nadprirodzeného zjavenia a hlavným predmetom nadprirodzenej viery, nebolo by ani viery v Božie zjavenie vôbec.

Podľa sv. Pavla, viera v Boha je nevyhnutnou podmienkou spásy. Bez viery nie je možné páčiť sa Bohu.⁶⁶

Katechizmus Katolíckej cirkvi to formuluje slovami: „Viera v Boha nás vedie k tomu, aby sme sa obracali jedine k nemu ako k svojmu prvopočiatku a k svojmu poslednému cieľu a aby sme ničomu nedávali prednosť pred ním, ani ho ničím nenahrádzali.“⁶⁷

§ 5. Povaha nadprirodzeného poznania svetlom viery

Poznanie Boha svetlom viery nie je bezprostredné videnie Boha.

Na svete nemôžeme vidieť Boha aký je. Môžeme ho poznať len nepriamo, analogicky. Ide tu o pravdu, že žiadny stvorený rozum nemá prirodzenú schopnosť, aby Boha videl, čiže priamo na Boha hľadel a aby ho priamo a jasne poznával. Boh je čistý duch, a preto nemôže byť predmetom zraku.

Sväté písmo už v Starom zákone prízvukuje, že Pán povedal Mojžišovi: „Moju tvár nemôžeš vidieť, lebo niet človeka, ktorý by mňa videl, a ostal nažive!“ (Ex 33, 20).

V Novom zákone to potvrdil Ježiš Kristus s tou výsadou, že on, jednorodený Boží Syn, vidí Boha.⁶⁸ Podľa týchto výrokov videnie Božej podstaty je od prirodzenosti výlučnou

⁶¹ KKC 50.

⁶² DS 3004.

⁶³ KKC 185.

⁶⁴ Tamtiež 52.

⁶⁵ Tamtiež 53.

⁶⁶ „Bez viery je totiž nemožné páčiť sa Bohu. Lebo kto prichádza k Bohu, musí veriť, že je a že odmieňa tých, čo ho hľadajú“ (Hebr 11, 6).

⁶⁷ KKC 229.

⁶⁸ Porov. Jn 1, 18; 6, 46; Mt 11, 27.

výsadou troch božských osôb.⁶⁹ Rozumným bytostiam je teda bezprostredné poznanie Božej podstaty nedosiahnuteľné. To jasne vyplýva aj zo slov sv. Pavla, ktorý hovorí, že Boh prebýva v neprístupnom svetle (porov. 1 Tim 6, 16). Keď teda Boh prebýva v neprístupnom svetle, potom nikto, kto je mimo tohto svetla, nemôže vidieť Boha, t. j. priamo ho nemôže poznať. Kým však tu, na tomto mieste, sv. Pavol popiera priame videnie Boha, na inom mieste učí, že ho môžeme poznať zo stvorených vecí, len nepriamo.⁷⁰ Napriek tomu toto poznanie je len čiastočné, nejasné, len „akoby v zrkadle“. (1 Kor 13, 12).

§ 6. Nadprirodzené poznanie Boha svetlom slávy

Blažení v nebi bezprostredne vidia Boha.

Táto pravda je článkom viery, ktorú vyhlásil dekrét pápeža Benedikta XII.⁷¹ takto: „S apoštolskou autoritou definujeme..., že... duše všetkých svätých... vidia Božiu podstatu bezprostredným nazeraním a aj z tváre do tváre.“

Komentár:

Videnie Boha, ktoré je stvorenému rozumu prirodzenou silou nedosiahnuteľné, je teda nadprirodzenou blaženosťou rozumných tvorov.

Potvrdenie tejto pravdy nachádzame vo Svätom písme v slovách, ktoré povedal Ježiš Kristus saducejom, že pri vzkriesení budú ľudia ako anjeli (porov. Mt 22, 30); o anjeloch povedal, že v nebi ustavične vidia tvár nebeského Otca (porov. Mt 18, 10). Odmenou pre vzkriesených teda bude videnie Boha.

Sv. Pavol porovnáva poznanie Boha tu na svete s poznaním Boha, ktoré nás čaká vo večnosti: „Teraz vidíme len nejasne, akoby v zrkadle, no potom z tváre do tváre. Teraz poznávam iba čiastočne, ale potom budem poznať tak, ako som ja poznaný.“ (1 Kor 13, 12).

Sv. Ján popisuje budúci stav týmito slovami: „Vieme však, že keď sa on zjaví, budeme mu podobní, lebo ho budeme vidieť takého, aký je.“ (1 Jn 3, 2).⁷²

Toto učenie potvrdzujú aj Svätí Otcovia: Bazil Veľký, Gregor Nyssenský, Ján Zlatoústý a Cyprián. Sv. Ján Zlatoústý porovnáva videnie Boha na onom svete s pohľadom na premeneného Ježiša Krista na hore Tábor.⁷³

K bezprostrednému videniu Boha potrebuje duša svetlo slávy. Táto veta je dogmou na základe vyhlásenia Viennskeho koncilu.⁷⁴ „Svetlo slávy“ sa vyskytuje ako hotový výraz u sv. Tomáša Akvinského a sv. Bonaventúru a bol vytvorený so zreteľom na žalm 35, 10: „A v tvojom svetle uvidíme svetlo.“

Treba tu povedať, že tak, ako pre zrakové videnie je nutné prirodzené svetlo a pre rozumové poznanie je nevyhnutné svetlo rozumu a pre stav milosti svetlo milosti, k videniu Božej podstaty a jeho slávy je nutné svetlo slávy. Podľa teológov je svetlo slávy nadprirodzená schopnosť, ktorou Boh ako novým svetlom náš rozum trvalo povznáša, aby bol schopný hľadiť na jeho podstatu a slávu.

Napriek tomu, že človek môže Boha poznať prirodzeným spôsobom, svetlom viery a svetlom slávy, Boh je pre každého stvoreného ducha aj v stave nadprirodzeného povýšenia

⁶⁹ „Ved' kto z ľudí vie, čo je v človeku, ak nie duch človeka, ktorý je v ňom? Tak ani čo je v Bohu, nepozná nik, iba Boží Duch.“ (1 Kor 2, 11).

⁷⁰ „Jeho večnú moc a božstvo -, možno od stvorenia sveta rozumom poznávať zo stvorených vecí...“ (Rim 1, 20).

⁷¹ BENEDICTUS DEUS - Vieroučný dekrét pápeža Benedikta XII. *O oblažujúcom videní Boha a o posledných veciach* (1336).

⁷² Porov. Mt 5, 8; 18, 10; 2 Kor 5, 7.

⁷³ Ad Theodorum lapsus, I, 11.

⁷⁴ Viennsky koncil (1311-1312) - Odsúdené vety Beguardov a Begín. Je to súhrnný názov pre celý rad pseudomystických siekt, ktoré vystupovali od polovice 13. storočia pri Rýne, v Holandsku a v severnom Francúzsku. O. i. ich panteistická mystika popierala nezaslúženú milosť a nadprirodzenosť blaženého videnia Boha. DS 895.

nepochopiteľný. Vnútorý dôvod Božej nepochopiteľnosti spočíva v nekonečnom odstupe medzi nekonečným Božským duchom a konečným stvoreným duchom. Konečný duch môže poznať nekonečnú Božiu existenciu iba konečným spôsobom.⁷⁵

---

⁷⁵ AKVINSKÝ, T.: *Summa teologiae* I 12, 7 ad 3. - Porov. Dr. ANTONÍN NĚMEČEK., *Dogmatika I.*, CMBF UP Olomouc, s. 12 (skriptá).

II. Božia podstata

§ 1. Podstata Boha

Keďže Boha nemôžeme úplne poznať, nemôžeme ani úplne povedať, čo je Boh. Božskú bytosť môže úplne pochopiť a vysloviť jedine sám Boh. Pritom rozličné mená a slová, ktorými hovoríme o Bohu, nie sú nepravdivé, ani nie sú synonymá, lebo podľa nášho poznania skutočne, i keď neúplne, vyjadrujú Božiu bytosť podľa rozličného aspektu jej nekonečnej plnosti. Božiu podstatu ľudský rozum nemôže adekvátne pochopiť, a preto ju nemôže ani adekvátne zodpovedajúcim menom dokonale vyjadriť.

Teda na akého Boha myslíme, keď vyznávame „*Verím v Boha?*“ Sväté písmo rozpráva o Bohu tak, že vyrozpráva dejiny Božích zásahov do sveta a veľké Božie skutky, ktorými riadi osud svojho ľudu. Z týchto dejín sa dozvedáme, kto je Boh. Ale pochopiť ho v celej jeho podstate je nad naše sily. Tak sa vyjadruje aj Katechizmus Katolíckej cirkvi: „*Boh presahuje každé stvorenie. Preto neprestajne musíme očisťovať našu ľudskú reč od toho, čo je v nej obmedzené, obrazné a nedokonalé, aby sme Boha, ktorý je «nevýslovný, nepochopiteľný, neviditeľný a neobsiahnuteľný», nezamieňali s našimi ľudskými predstavami. Naše ľudské slová sú vždy neprimerané tajomstvu Boha.*“⁷⁶ Teda aj keď sa o Bohu vyjadrujeme akýmkoľvek menom, vždy je nekonečný rozdiel medzi obsahom mena a Božou podstatou. Je to výslovné učenie tak Svätého písma ako aj Svätých Otcov. V tomto zmysle hovorí Pánov anjel Manuemu, Samsonovmu otcovi: „*Prečo sa pýtaš na moje meno? Ono je obdivuhodné*“ (Sdc 13, 18). Vyjadriť Božiu podstatu prevyšuje ľudské sily, je nepochopiteľná a nevyssloviteľná.

Svätí Otcovia označujú Boha ako „*Nevýslovný*“ (arretos, ineffabilis) a „*Bezmenný*“ (anónymos). Pseudo-Dionýz Areopagita ho nazýva „*Mnohomenným*“ (polyómos) alebo „*Všemenným*“ (panónymos).⁷⁷

§ 2. Biblické Božie mená

Ľudia sa dávajú spoznať tak, že povedia svoje meno. Meno nie je „zvukom a dymom“. Ono prezradí niečo o osobe alebo veci. Kto má meno, nie je „niekto“, ale „ja“ a „ty“, je osobou, ktorá vie rozprávať a ktorú možno osloviť, osobou, ktorou nemožno jednoducho disponovať, manipulovať, lebo má svoju dôstojnosť.

Keď niekoho oslovíme po mene, dávame najavo, že ho poznáme a máme k nemu vzťah. „*Meno vyjadruje bytnosť, totožnosť osoby a zmysel jej života... Prezradiť svoje meno znamená dať sa iným poznať, v istom zmysle odovzdať seba samého, teda stať sa prístupným, dať sa dôvernejšie, čiže osobne poznať a oslovovať.*“⁷⁸

Aj Boh má svoje meno. Sám Boh sa zjavuje a prezrádza svoje meno. Prvýkrát sa to uskutočnilo na hore Sinaj v horiacom kríku.⁷⁹ V knihe Exodus čítame, ako Boh posielal

⁷⁶ KKC 42.

⁷⁷ *De Div. nominibus I, 6.; 12, 1.*- Porov. SV. JÁN DAMASCÉNSKY: *De fide orthodoxa I, 12.*

⁷⁸ KKC 203.

⁷⁹ „*Boh sa zjavoval svojmu ľudu postupne a pod rozličnými menami, ale až zjavenie Božieho mena Mojžišovi v teofánii horiaceho kríka na začiatku exodu (východu z Egypta) a zmluvy na Sinaji sa ukázalo základným zjavením pre Starú i Novú zmluvu.*“ (KKC 204).

Mojžiša k Izraelitom. Mojžiš sa však pýta na jeho meno.⁸⁰ Robí to asi preto, že sám žil predtým v Egypte a teraz má prísť k ľudu, čo pozná mnoho egyptských bohov. Aj faraón sa bude pýtať na meno Boha, ktorý Mojžišovi zveril úlohu vyslobodiť Izraelitov z Egyptskej krajiny. Preto Bohu povedal: „*Ja pôjdem k Izraelitom a poviem im: «Boh vašich otcov ma poslal k vám.» Oni sa budú pýtať: «Aké je jeho meno?» A čo im odpoviem? Boh povedal Mojžišovi: «Ja som, ktorý som!» A dodal: Toto povieš Izraelitom: «Ja-som» ma poslal k vám!*“ (Ex 3, 13-14).

Podľa Ex 6, 3⁸¹ Boh sa zjavil Mojžišovi po prvý raz so svojím vlastným menom Jahwe, zatiaľ čo patriarchom sa zjavil ako El Šaddaj (Mocný; pantokrátor, omnipotens).⁸² V súvislosti s tým treba slová: „*Vtedy sa začalo vzývať meno Pánovo*“ (Gn 4, 26) chápať tak, že sa nevzýval Boh pod menom *Jahwe*, ale že úcta Boha bola všeobecne rozšírená. V dobe pred Mojžišom nemožno meno *Jahwe* bezpečne dokázať ani v Izraeli ani mimo neho.

Teda vlastné meno pravého Boha je *Jahwe*.⁸³ Rečové je odvodené od „*Hawa*“, vedľajšieho tvaru „*haja*“ = byť a znamená: Je. Septuaginta prekladá tvar *Ehje* = som (prípadne: Ašer ehje = ktorý som), ktorým sa Boh označuje v Ex 3, 14, výrazom ho ón = jestvujúci, zatiaľ čo tvar *Jahwe* opisuje spravidla výrazom, *Kyrios* = Pán, ktorý bol bežným označením Boha v helenistickej dobe.⁸⁴

Jahwe - Ten, ktorý je. Tomuto výroku treba rozumieť ako primárnemu v dejinách spásy. Vyjadruje Božiu vernosť v konaní so svojím ľudom Zmluvy. Je stredobodom starozákonného zjavenia. Vyplýva to aj z ďalších slov, ktoré povedal Boh Mojžišovi: „*Toto je moje meno naveky a takto ma budú spomínať z pokolenia na pokolenie.*“ (Ex 3, 15).

Iné Božie mená, s ktorými sa stretávame v Starom zákone, sú:

Pán všehomíra - 2 Mak 7, 9.

Stvoriteľ sveta - 2 Mak 13, 14.

Boh výsosti - Mich 6, 6.

Pán, Jahve zástupov, Mocný - Iz 1, 24.

Svätý, Pán zástupov - Iz 6, 5.

Pán zástupov - Jer 11, 17.

Kráľ nebies - Dan 4, 34.

Najvyšší Boh - Dan 5, 18.

Živý Boh - Dan 6, 21.

Náš Otec - Iz 63, 16.

Rôzne mená, ktoré Sväté písmo používa o Bohu, vyjadrujú skôr účinky, ako Božiu podstatu. Podľa M. J. Sheebena⁸⁵ možno rozdeliť „*Sedem svätých mien*“ Starého zákona do troch skupín:

---

⁸⁰ „*Mojžiš bol takmer neospravedlivo trúfalý, keď požiadal Boha, aby mu zjavil svoje meno. V starých semitských kultúrach meno vyjadrovalo podstatu a poznať meno niekoho znamenalo mať moc nad ním. Boh odpovedal na Mojžišovu žiadosť tým, že mu dal prakticky nevysloviteľný tetragram JHVH, meno tak sväté, že ho možno vysloviť len zriedka. Často sa prekladá ako «Som, ktorý som» alebo «Ten, ktorý je», ale dalo by sa preložiť aj ako «Budem s tebou, pretože Ten, ktorý Som, bude s tebou» Božie meno, ktoré vyjadruje Božiu podstatu, vlastne zodpovedá zaslúbeniu byť (s Izraelom) stále.*“ - Porov. FIORENZA, F. S. - GALVIN, J. P.: *Systematická teologie*. CDK Brno, 1996, s. 170. - Z češtiny preložil: František Dancák.

⁸¹ „*Potom Boh hovoril Mojžišovi: «Ja som Pán. Ja som sa zjavoval Abrahámovi, Izákovi a Jakubovi ako Všemohúci Boh, ale pod svojím menom Pán som sa im nedal poznať.»*“ (Ex 6, 2-3).

⁸² V Starom zákone sa vyskytuje 48-krát (porov. napr. Ex 6, 3).

⁸³ Osobné meno, ktorým sa v hebrejskej Biblii najčastejšie označuje Boh Izraelitov sa v Starom zákone vyskytuje 6823-krát.

⁸⁴ Porov. KANDERA, P.: *De Deo Uno et Trino*, Vysokoškolské učebné texty - UPJŠ Košice, 1992, s.78.

⁸⁵ SHEEBEN, M. J.: *Hanbuch der katholischen Dogmatik I*, Freiburg 1948, nr. 84 a nasl.

Porov. KANDERA, P.: *De Deo Uno et Trino*, Vysokoškolské učebné texty - UPJŠ Košice, 1992, s. 78.

1. skupina vyjadruje pomer Boha k svetu a človeku:
El = Silný, Mocný; *Elohim* - Ten, ktorý má plnosť moci; *Adonai* - Pán, Vládca, Sudca;
2. skupina označuje skôr vnútorné dokonalosti Boha:
Šaddaj = Mocný; *Eljon* - Najvyšší; *Kadoš* - Svätý;
3. skupina obsahuje vlastné a podstatné Božie meno:
Jahve.

V Novom zákone sa vyskytujú starozákonné Božie mená preložené do gréčtiny. *Theos*, *Kyrios*. Božie meno - *Páter* = Otec, na rozdiel od Starého zákona sa vyskytuje veľmi často. Názov „*Otec*“ (*Abba*) vo vzťahu k Bohu dostáva v kresťanskom zjavení bohatšiu náplň, lebo sa spája so všetko objímajúcou Božou láskou. Ježiš Kristus nás učí modliť sa k Bohu ako Otcovi (Mt 6, 9-10); plniť Otcovu vôľu je podmienkou pre vstup do nebeského kráľovstva (Mt 7, 21).

Množstvo mien a názvov Boha vo Svätom písme dosvedčuje, že Boh je najdokonalejší, neobsiahnuteľný a nedá sa vyjadriť akýmkoľvek jedným slovom. Spôsob nášho vyjadrovania je nedostačujúci. Používame síce ľudské pojmy na vyjadrenie Boha, avšak iné ani nemáme k dispozícii. Preto nám musí byť zrejmé, že všetky tieto pojmy obsahujú oveľa viac odlišností medzi Bohom a človekom ako ich podobností (analogia). Predsa však tieto vyjadrenia nie sú nesprávne, lebo smer, ktorý vyznačujú, je správny. Nevystihujú však celú Božiu skutočnosť. Ešte vždy zostáva iná, ako si ju môže celá naša ľudská múdrosť predstaviť, zostáva nevýslovným tajomstvom. V každom mene, aké mu dáme, Boh sa súčasne odhaľuje i zahaľuje.

Preto aj Sväté písmo používa rozličné veľmi názorné výrazy na vyjadrenie výpovedí, aké by sme my svojím rozumom nikdy neboli mohli poznať. Mnohé z nich sú poznačené ľudskými črtami. Napr. keď sa píše, že Boh má srdce, že na nás myslí, že mu je niečo ľúto, že je nahneváný, že nad nami drží ochrannú ruku atď. Z týchto výpovedí je už vopred zrejmé, že ich treba chápať ako prirovnania. Autori Biblie vedia, že takéto predstavy sú len pomôckou. Iba poukazujú na Boha, ktorý zostáva naďalej nevyspytateľný. Nie je to teda žiadna naivná detská predstava o Bohu. Sú to skôr výpovede, ktoré by nám mali pomôcť Boha priblížiť.

Z mnohých názvov a mien vo Svätom písme treba na prvé miesto postaviť dve: *Som*, ktorý *som* a *Boh je Láska*. V prvom názve sa lepšie znázorňuje plnosť Bytia, hoci neunikajú osobné vlastnosti, keď ten, ktorý si toto meno dal, je Vládca, Ochranca, Zákonodarca. V druhom názve sa Božia Bytosť prejavuje ako Dobro, očarujúce a k sebe priťahujúce ľudské bytosti - teda je tu zdôraznený náboženský charakter tohto názvu. Obidve mená: *Som*, ktorý *je* a *Boh je Láska*, sa vzájomne dopĺňajú.

III. Božie vlastnosti

§ 1. Božie vlastnosti všeobecne

Po odpovedi na otázku, čo je Boh podľa svojej podstaty, treba spoznať, aký je Boh? Odpoveď nám dávajú Božie vlastnosti. Špeciálna dogmatika o nich pojednáva v samostatnej hlave.

Je tu otázka *filozofická* - nakoľko možno rozumom poznať Božie vlastnosti; ale aj *teologická*, kde treba vychádzať z Božieho zjavenia, ak ide o vlastnosti Boha.

Atribúty (z lat. *attribuo* = *prideliť, privlastniť*) alebo vlastnosti Boha sú dokonalosti, ktoré podľa nášho spôsobu myslenia vychádzajú z metafyzickej Božej podstaty a súčasne k nej pristupujú. Nekonečnú plnosť bytia absolútne jednoduchej Božej podstaty môžeme totiž poznávať „*len zčasti*“. (1 Kor 13, 9).

Preto, aj keď nám svätá Cirkev na základe Svätého písma a Tradície za pomoci kresťanskej filozofie dala mnoho pojmov o Bohu, žiaden nie je adekvátny, lebo Boh je nevysloviteľne vyvýšený nad všetky stvorené bytia a nad akékoľvek pojmy o sebe. Z toho dôvodu, keď hovoríme o Božích vlastnostiach, musíme najprv použiť pravidlá negatívnej teológie a učiť sa, kým Boh nie je. Musí to však byť doplnené aj pozitívnymi tvrdeniami o tom, kto Boh je. Napriek všetkému zostáva stále niečo nezodpovedané a nepochopené.

Teológovia píšu o Božej prirodzenosti a vlastnostiach vždy s tou myšlienkou, že ide len o naše ľudské predstavy a spôsoby myslenia, ktoré majú základ v neohraničenom Božom bytí a v nedokonalosti nášho ducha, ktorý nemôže Boha vyjadriť jediným pojmom, a preto používa mnoho názvov.

Tu budeme hovoriť o Božích vlastnostiach, ktoré rozumieme ako jednoduché Božie dokonalosti a ktoré pripisujeme Bohu podľa analogického poznania Boha. V nich môžeme nachádzať, aj keď nie samého Boha, tak aspoň zahalené jeho obrazy. Predovšetkým tak, ako poznávame a oceňujeme dobré vlastnosti človeka a tie privlastňujeme Bohu. Keďže Boha poznávame len čiastočne, čiže spôsobom, ktorým od neho všetko nedokonalé vylučujeme a všetko dobré naň vzťahujeme v najvyššej miere, nemôžeme ani vymenovať všetky Božie vlastnosti, lebo na to by bolo potrebné úplné poznanie Boha. Ani najučenejší človek nemôže svojou rečou úplne vysloviť Božiu bytosť, ale každý človek môže svojím rozumom a vôľou vystupovať k najvyšším hraniciam svojich možností, a tak čím lepšie poznať Boha.

Prvý vatikánsky koncil vyhlásil o Bohu a jeho vlastnostiach toto:

„*Svätá, katolícka, apoštolská, rímska Cirkev verí a vyznáva: je jeden pravý a živý Boh, Stvoriteľ a Pán neba i zeme, všemohúci, večný, nezmerný, nepochopiteľný, nekonečný čo do rozumu, vôle a každej dokonalosti. Pretože on je jedna jedinečná, úplne jednoduchá a nemeniteľná duchovná podstata, musí byť ohlasovaný ako skutočne a bytostne odlišný od sveta, sám v sebe a zo seba naplno blažený a nevysloviteľne povýšený ponad všetko, čo mimo neho existuje a čo je pomyselné.*“⁸⁶

Túto formuláciu Magistéria používajú teológovia ako základ vo svojich traktátoch o Božích vlastnostiach.

---

⁸⁶ DS 3001.

§ 2. Rozdelenie Božích vlastností

Teológovia metodologicky zadeľujú jednotlivé Božie vlastnosti do prehľadných skupín. Podľa toho poznáme Božie vlastnosti:

K l a d n é (pozitívne) - podľa ktorých hovoríme o Bohu všetko dobré v najvyššej miere. Napr. Boh je dobrý.

Z á p o r n é (negatívne) - ktorými v Bohu popierame nedokonalosť. Napr. Boh je nekonečný.

T e o r e t i c k y možno hovoriť o Božích vlastnostiach:

Z deliteľné - vlastnosti, ktoré možno zdeliť ľuďom (dobrota);

Nezdeliteľné - vlastnosti, ktoré patria jedine Bohu (nenarodenie);

Absolútne - vlastnosti, ktoré označujú Boha ako je sám v sebe (svätosť);

Relatívne - vlastnosti, ktoré označujú vzťah Boha k stvoreniu (milosrdenstvo).

P r a k t i c k y hovoríme o vlastnostiach:

1. **Vlastnosti Božieho bytia:** Nekonečná dokonalosť.

Nepochopiteľnosť a nevysloviteľnosť.

Jedinosť.

Jednoduchosť.

Nezmeniteľnosť.

Večnosť.

Nezmernosť a všadeprítomnosť.

2. **Vlastnosti Božieho poznania:** Vševedúcnosť.

Nekonečná múdrosť.

3. **Vlastnosti Božej vôle:** Nekonečná svätosť.

Všemohúcnosť.

Sloboda.

Dobrotivosť.

Milosrdenstvo.

Spravodlivosť.

Pravdovravnosť.

Vernosť.

A. Vlastnosti Božieho bytia

§ 1. Boh je nekonečne dokonalý

Dokonalé je to, čomu nič nechýba z toho, čo má vlastniť primerane svojej prirodzenosti.⁸⁷ Absolútne dokonalé je to, čo v sebe spája všetky mysliteľné prednosti a vylučuje všetky nedostatky. Nekonečné je to, čo nemá žiadny koniec, žiadne hranice. „*I pohanská filozofia dospela k záveru, že úplné šťastie sa dá nájsť iba u toho, kto má všetky dokonalosti, teda u Boha.*“⁸⁸

Pojem nekonečnosti, ktorú pripisujeme Bohu, môže mať len ten význam, že Boh je absolútne dokonalý, že vlastní nielen všetky možné dokonalosti, ale že ich všetky vlastní v nekonečnej miere. Teda Boh je nekonečne dokonalý.

Túto dogmu vyhlásil Prvý vatikánsky koncil (1870) proti panteizmu (učeniu, že svet je Bohom) slovami: „*Boh... je nekonečný čo do rozumu, vôle a každej dokonalosti.*“⁸⁹

Dôkazy zo Svätého písma:

Sväté písmo pripisuje Bohu plnosť, vrchol všetkých dokonalostí a zdôrazňuje nevýslovnú Božiu vznešenosť, moc, nesmiernu veľkosť Božej podstaty, ktorú opisuje ako nám nepochopiteľnú a presahujúcu každú ľudskú myšlienku. Výslovné svedectvo pre absolútnu nekonečnosť Boha nepodáva; nepriamo ju vyslovuje tým, že vyzdvihuje sebestačnosť a nezávislosť Boha na všetkých veciach. Učí, že Boh v sebe obsahuje všetky stvorené dokonalosti.

„*Veľký je náš Pán a veľmi mocný, jeho múdrosť je nesmierna.*“ (Ž 146, 5).⁹⁰

„*Nik nie je dobrý, jedine Boh*“, hovorí Ježiš bohatému mužovi (Lk 18, 19).

Teda Boh je súhrn všetkých dokonalostí a predností, takže prevyšuje všetky stvorené dokonalosti. V príkaze: „*Buďte dokonalí, ako je dokonalý váš nebeský Otec*“ (Mt 5, 48), kladie Boha Otca za vzor dokonalosti tak mravnej, ako aj dokonalosti vôbec.

Dôkazy z Tradície:

Otcovia odôvodňujú absolútnu Božiu dokonalosť z nekonečnej plnosti Božieho Bytia. Predstavujú Božiu dokonalosť ako podstatnú, univerzálnu a všetko presahujúcu dokonalosť. Nazývajú Boha nekonečným, neohraničeným, nepopísateľným.

Sv. Irenej, najstarší spomedzi tzv. starokatolíckych Otcov, prirovnáva človeka k Bohu: „*Boh je vo všetkom dokonalý, rovný sebe samému, celé svetlo, celý rozum, celá podstata a prameň všetkých dobier.*“⁹¹

Sv. Ambróz, milánsky biskup, oslavuje Boha takto: „*Boh je spravodlivý vo všetkom, múdry nadovšetko, dokonalý vo všetkom.*“⁹²

Sv. Augustín, ktorý prevyšuje všetkých cirkevných Otcov tak osobnými vlastnosťami, ako i svojou činnosťou, píše takto: „*O Bohu nesmieme ani povedať, že má mieru, aby sa to nepokladalo za jeho hranicu.*“⁹³

⁸⁷ Sv. TOMÁŠ AKVINSKÝ: *Summa theologiae* I, 1.

⁸⁸ ŠPIDLÍK, T.: *Pramene svetla*. SSV Trnava, 2000, s. 18.

⁸⁹ DS 3001.

⁹⁰ Porov. Iz 40, 15-17; Sir 43, 27-33; Múd 13, 3-5.

⁹¹ *Adversus haereses, RJ*, 229.

⁹² *De officiis* 3, 2, 11.

⁹³ *De natura boni contra Manichaeos*, 22.

Sv. Gregor Nyssenský, najväčší z troch Kapadóčanov, hovorí: „Boh sa ani nezmenší ani nezväčší, keď sa mu niečo uberie alebo niečo pridá, lebo každý prídavok, obvyklý pri vzraste, nemá miesta u nekonečného.“⁹⁴

Sv. Ján Damascénsky, ktorým sa uzatvára dogmatika gréckej cirkvi, vo svojom výklade ortodoxnej viery napísal: „Božia podstata je dokonalá, nič jej nechýba z dobra, múdrosti a moci, je bez počiatku, bez konca, večný, neobmedzený - krátko, absolútne dokonalý.“⁹⁵

Naša vedomosť o Bohu je vždy nedokonalá, je vždy „plevou“, lebo sa skladá z pojmov a úsudkov, ktoré najprv hovoria, kým Boh nie je, a potom spôsobom veľmi nedokonalým a analogickým, kým Boh je.

§ 2. Boh je nepochopiteľný a nevysloviteľný

Štvrtý lateránsky koncil (1215) túto dogmu vyhlásil slovami: „Je len jeden pravý, večný, nezmeniteľný, nemeniteľný, nepochopiteľný, všemohúci a nevysloviteľný Boh.“⁹⁶

Boh je preto nepochopiteľný, lebo „pochopiť“ tu neznamená poznať niečo tak, ako sa vôbec poznať dá, t. j. osvojiť si všetku jeho poznateľnosť. Keďže Boh je nekonečne dokonalý, je aj nekonečne poznateľný. Preto nijaký tvor nemôže Boha úplne pochopiť, lebo nemôže mať nekonečný úkon poznania, ktorým by do seba prijal a osvojil si všetku poznateľnosť Boha. Z toho vyplýva, že aj anjeli a svätí v nebi vidia nekonečného Boha len konečným spôsobom podľa stupňa svojho svetla slávy.

V tejto súvislosti možno citovať profesora dogmatiky Alojza Grosse-Kappenberga, ktorý povedal: „Všetky naše pojmy a slová sú konečné a nemôžu nikdy adekvátne vyjadriť nekonečné. To sú ľudské slová, ktorými porovnávacím spôsobom analogicky opisujeme nemysliteľné a nevysloviteľné.“⁹⁷ „To napokon priznali aj teológovia v dávnej minulosti; keď hovorili, že o Bohu možno urobiť len negatívne výpovede. Všetko ľudské a nedokonalé v ňom treba poprieť. Tak dospejeme k výrokom: Boh je neobmedzený, nekonečný, nesmierny, nepochopiteľný. Dávni teológovia vyjadrujú jeho najvyššiu mieru všetkého, čo považujeme za dokonalé tak, že využívajú predponu «vše». Boh je všemohúci, všadeprítomný, vševediaci.“⁹⁸

Božia nevysloviteľnosť vyplýva z jeho nepochopiteľnosti. Keďže slovom vyjadrujeme poznanie nejakej veci, a Boha nemôžeme úplne poznať, nemôžeme teda ani úplne povedať, čo je Boh. Božskú bytosť teda úplne pochopiť a vysloviť môže len sám Boh. Pritom rozličné mená a slová, ktorými hovoríme o Bohu, nie sú nepravdivé, sú skutočné, i keď neúplné, pretože len vyjadrujú Božiu bytosť z niektorého z aspektov jej nekonečnej plnosti.

Dôkazy zo Svätého písma:

„Chceš azda vystihnúť Božiu podstatu, obsiahnuť dokonalosť Všemohúceho?“ (Jób 11, 7).

„Pán jak vznešený je, to už ani nevieme, počet jeho rokov zmerať nedá sa.“ (Jób 36, 26).

„Aká hĺbka Božieho bohatstva, múdrosti a vedomosti! Aké nepochopiteľné sú jeho súdy a nevyspytateľné jeho cesty! Veď kto poznal Pánovo zmysľanie?“ (Rim 11, 33-34).

⁹⁴ Proti Eunomiovi, 3.

⁹⁵ Výklad ortodoxnej viery, I., 5.

⁹⁶ DS 800. - Porov. DS 3001.

⁹⁷ Porov. RYBÁR, J.: Ježiš - záchrana sveta. Trnava, 1966, s.22.

⁹⁸ KRENZER, F.: Zajtra sa bude opäť veriť. Základy katolíckej vierouky. Dobrá kniha Trnava, 1999, s.23.

Dôkazy z Tradície:

Sv. Augustín, nedostižný jasnosťou a prenikavosťou ducha, Božiu nevysloviteľnosť vyjadril slovami: „*Keby si ho pochopil, nebol by Bohom...*“⁹⁹

„*Poznať Božiu veľkosť a velebnosť: Pán je taký vznešený, že prevyšuje naše chápanie...*“¹⁰⁰

§ 3. Boh je jediný

Boh je len jeden. Túto základnú dogmu kresťanského náboženstva výslovne hlásajú a učia všetky vyznania viery: *Verím v jedného Boha...* Jedinosť Boha sa tu rozumie číselne a dokonale v tom zmysle, že ani nemôže byť viacej bohov, ako jeden.

Štvrtý lateránsky koncil (1215) toto učenie formuloval takto: „*Pevne veríme a úprimne vyznávame, že je len jeden pravý, večný, nezmerný, nemeniteľný, nepochopiteľný, všemohúci a nevysloviteľný Boh...*“¹⁰¹

Verím v jedného Boha... „*Týmito slovami sa začína Nicejsko-carohradské vyznanie viery. Hovoríme tu: Ja verím... Nie to, čo veria ľudia, je aj mojou vierou. Vyznanie, že Boh je jediný, ktoré má korene v Božom zjavení Starej zmluvy, je neoddeliteľné od vyznania, že Boh jestvuje, a je takisto základné. Boh je jediný: jestvuje iba jeden Boh...*“, vyhlasuje Katechizmus Katolíckej cirkvi.¹⁰²

Dôkazy zo Svätého písma:

Že Boh je len jeden, je to základnou náukou starozákonného a novozákonného zjavenia.

„*Počuj, Izrael, Pán je náš Boh, Pán jediný!*“ (Dt 6, 4).

Tieto slová opakuje aj Ježiš Kristus v reči so zákonníkom o najväčšom prikázaní.¹⁰³

Sv. Pavol vieru v jedného Boha zdôrazňuje slovami: „*Na svete niet nijakej modly a nijakého boha, iba Jeden.*“ (1 Kor 8, 4).

V Liste Rimanom: „*Lebo je len jeden Boh.*“ (Rim 3, 30).

V Liste Efezanom: „*Jeden je Boh a Otec všetkých, ktorý je nad všetkými, preniká všetkých a je vo všetkých.*“ (Ef 4, 6).

V Prvom liste Timotejovi: „*Jedinému Bohu česť a sláva na veky vekov.*“ (1 Tim 1, 17).

„*Lebo jeden je Boh...*“ (1 Tim 2, 5).

Dôkazy z Tradície:

V prvých kresťanských časoch bolo treba brániť jednobozstvo nielen proti mnohobozstvu, ale aj proti útokom dualistickej gnózy a heréze triteizmu (trojbožstvo). Triteizmus hlásal, že tri božské osoby sú aj tri božské prirodzenosti, teda traja bohovia, lebo

⁹⁹ Sermo 52, 6, 16. - Porov. KKC 230.

¹⁰⁰ KKC 223. - Porov. Jób 36, 26.

¹⁰¹ *De fide catholica.* DS, 800. Prvý vatikánsky koncil (1870), DS 3001.

¹⁰² KKC 200.

¹⁰³ „*Počuj, Izrael, Pán, náš Boh, je jediný Pán.*“ (Mk 12, 29).

koľko je osôb, toľko musí byť aj prirodzeností. Tým sa teda popiera dogma, že Boh je len jeden. Čistá monoteistická viera našla svoj výraz vo vyznaniach viery.¹⁰⁴

Otcovia odôvodňujú učenie o jedinom Bohu z jeho absolútnej dokonalosti a z jednoty svetového poriadku a obhajujú ju proti všetkým bludným učeniám (proti pohanom, gnostikom, manichejcom). Tertulián, najvýznamnejší a najsamostatnejší kresťanský spisovateľ Západu pred Augustínom, odporuje Marcionovi takto: „Čo má byť najvyššou veľkosťou, musí byť len jediné a nesmie mať seberovného, aby neprestalo byť najvyššou bytosťou... Pretože je teda Boh najvyššou bytosťou, naša kresťanská pravda právom vyhlasuje: Ak Boh nie je jediný, nie je Bohom.“¹⁰⁵

V tomto duchu píše aj Origenes a Ján Damascénsky.

§ 4. Boh je jednoduchý

Čo do stavby štruktúry osobnosti, Boh - ako čistý duch - je absolútne jednoduchý. Túto pravdu vyhlásila Cirkev na Prvom vatikánskom koncile (1870) za článok viery:

„Boh... je jedna jedinečná, úplne jednoduchá a nemeniteľná duchovná podstata...“¹⁰⁶

Pod slovom jednoduchý chápeme to, čo nie je zložené z nejakých častí. Pojem jednoduchosti sa kryje s pojmom jednotnosti. Na základe toho jednotné je to, čo nie je, alebo nemôže byť delené.

Jednoduchosť je jedným z aspektov Božej dokonalosti. Boh je čistý duch, a preto uňho treba vylúčiť každý druh hmotnej mnohosti, ale aj mnohosť, ktorú konštatujeme u čisto duchovných alebo konečných bytostí. Nech sa akokoľvek snažíme popísať Božiu jednoduchosť, táto ostane pre naše rozumové mohúcnosti tajomstvom, ktoré počas pozemského života nepochopíme.

Dôkazy zo Svätého písma:

Starý zákon síce predstavuje Boha názorne veľmi ľudským spôsobom, keď mu pripisuje ľudské vlastnosti, avšak nepriamo vyjadruje duchovnosť Boha tým, že ho predstavuje ako vyvýšeného nad hmotu a ako víťaza nad ňou. Boh je všemohúci a neobmedzený Pán nad hmotou. On ju dal stvoreniam do užívania, ale sám ju vôbec nepotrebuje. Boh je pôvodcom života na svete, ale sám žije večne. Boh nie je telom ako človek. Ľudia ho volajú „telom“ (Iz 31, 3), ale nebesá ho nemôžu obsiahnuť (1 Kr 8, 27). Je nemeniteľný (Mal 3, 6) a neviditeľný (Ex 33, 20).

Nový zákon rovnako popiera u Boha akékoľvek zloženie z fyzických častí výrokmi, že Boh je neviditeľný (Jn 1, 18;¹⁰⁷ 1 Tim 1, 17¹⁰⁸).

Dôkazy z Tradície:

---

¹⁰⁴ „V priebehu storočí ako odpoveď na potreby rozličných období vznikali mnohé vyznania alebo symboly viery: symboly rôznych apoštolských a starobylých cirkví, Symbol «Quicumque», nazývaný aj Atanážov, vyznania viery niektorých koncilov (Toledského, Lateránskeho, Lyonského, Tridentského) alebo niektorých pápežov, napríklad «Fides Damasi» alebo «Vyznanie viery Božieho ľudu» napísané Pavlom VI. (1968).“ - Porov. KKC 192.

„Ani jeden zo symbolov viery z rôznych období života Cirkvi nemožno považovať za prekonaný a zbytočný. Prostredníctvom rozličných súhrnov, ktoré sa z nich urobili, pomáhajú nám dnes poznať a prehĺbiť vždy predkladanú vieru.“ - Porov. KKC 193.

¹⁰⁵ *Adversus Marcionem* 1, 3, 5.

¹⁰⁶ DS 3001.

¹⁰⁷ „Boha nikto nikdy nevidel.“ (Jn 1, 18).

¹⁰⁸ „Kráľovi vekov, nesmrteľnému, neviditeľnému, jedinému Bohu česť a sláva...“ (1 Tim 1, 17).

Otcovia učia a dokazujú Božiu jednoduchosť.

Sv. Irenej, najstarší spomedzi tzv. starokatolíckych Otcov: „*Boh, Otec všetkých je jednoduchý a nie zložený... Je všetok um a všetok rozum, oko, svetlo, žriedlo všetkého dobra.*“¹⁰⁹

Absolútnu Božiu jednoduchosť vyjadril aj slovami: „*Boh sa preto nazýva jednoduchým, lebo čo má, tým je.*“¹¹⁰

Ale aj takto: „*V podivuhodnej jednoduchosti onej podstaty nie je nič iného byť rozumným, nič iného byť, ale to je byť rozumným, čo je byť.*“¹¹¹

Origenes: „*Boh nie je ani telo v tele, ale rozumná jednoduchá podstata, ktorá nepripúšťa žiadneho doplnku...*“¹¹²

Pre nás je Božia jednoduchosť vzorom a pohnútkou, aby sme slúžili Bohu nerozdielnym priamym srdcom (1 Krn 29, 17).¹¹³ Každú svoju prácu máme konať so všetkou pozornosťou a dôkladnosťou, ako Boh sa pre svoju jednoduchosť venuje svojou bytosťou i najmenšej veci, ako keby okrem nej neexistovalo nič iné.

§ 5. Boh je nezmeniteľný

Zmena - z lat. *mutatio* - skutočná zmena, premena, prechod z jedného stavu do iného.

V Bohu je vylúčená každá zmena. On nemôže nič nové získať, lebo je nekonečne dokonalý, ani nemôže nič stratiť, lebo by prestal byť nekonečne dokonalý. Z toho vyplýva, že sa nemôže meniť ani vo svojich rozhodnutiach. Je teda absolútne nezmeniteľný. Takto to definoval Štvrtý lateránsky koncil (1215) a neskoršie aj Prvý vatikánsky koncil (1870), ktorý hovorí o Bohu, že je „*nemeniteľný*“.¹¹⁴

Dôkazy zo Svätého písma:

Sväté písmo vylučuje u Boha každú premenu a pripisuje mu absolútnu nezmeniteľnosť.

U proroka Malachiáša čítame, že Boh takto hovorí o sebe:

„*Lebo ja, Pán, som sa nezmenil...*“ (Mal 3, 6). Tieto slová treba chápať v tom zmysle, že na sťažnosti ľudí na zločin, ktorý zavládol vo svete, Boh prisľubuje Mesiáša, ktorý raz príde, lebo takto to sľúbil. Boh sa nemení.

Pekné slová máme v knihe Žalmov, kde žalmista v kajúcom žalme prednáša svoje bolesti: „*Na začiatku si stvoril zem, aj nebesia sú dielom tvojich rúk. Ony sa pomínú, ale ty zostaneš...*“ (Ž 101, 26-27).

Sv. Jakub vo svojom liste zdôrazňuje, že v Bohu „*niet premeny ani tieňa zmeny*“ (Jak 1, 17).

Dôkazy z Tradície:

---

¹⁰⁹ *Adversus haereses* 1, II., 12.

¹¹⁰ *De civitate Dei* 11, 10.

¹¹¹ *De trinitate* 15, 13, 22.

¹¹² *Stromata PG* 2, 180.

¹¹³ „*Viem, môj Bože, že ty skúmaš srdce a ľúbi sa ti priamosť.*“ (1 Krn 29, 17).

¹¹⁴ *Štvrtý lateránsky koncil* (1215). DS 800. - *Prvý vatikánsky koncil* (1870). DS 3001.

Otcovia podobne vylučujú u Boha každú zmenu. Títo nielen učili o Božej nezmeniteľnosti na základe Svätého písma, ale ju aj bránili proti bludnému učeniu.

Už Tertulián zdôrazňuje, že vtelenie Slova neznamenalo žiadnu premenu u Boha:

„Napokon treba považovať Boha za nezmeniteľného, pretože je večný.“¹¹⁵

Origenes kresťanskú náuku o absolútnej Božej nezmeniteľnosti odôvodňuje zo Svätého písma, ktoré sme už vyššie citovali. Vo svojich spisoch odmieta napr. Celsovu námietku, že zostúpenie Boha k ľuďom znamenalo zmenu k horšiemu. Komentuje ju takto:

„Je to náuka viery nielen kresťanov, ale aj židov, že Boh je bez všetkej zmeny a striedania.“¹¹⁶

Aj sv. Augustín má zaujímavú myšlienku, keď hovorí:

„Boh vie pri odpočinku konať a pri konaní odpočívať.“¹¹⁷ A tiež: „Pravdivé, čisté a pravé Bytie má ten, ktorý sa nemení.“¹¹⁸

Zaujímavé sú aj jeho slová: „Meníš diela, ale nemeníš rozhodnutia.“¹¹⁹

Božia nezmeniteľnosť je pre nás pohnútkou k veľkej radosti, ale aj veľkej dôvere k Bohu. To nám zaručuje, že Boh nezmeniteľne chce naše dobro, ak sa len sami od neho neodvrátime.

§ 6. Boh je večný

Keď hovoríme, že Boh je večný, tvrdíme, že Božie jestvovanie nemá ani začiatok, ani koniec. Vyplýva to nakoniec aj z jeho nezmeniteľnosti.

Božia večnosť je Božia dokonalosť. Túto dogmu postupne vyhlasujú: Atanáзовské vyznanie viery¹²⁰, Štvrtý lateránsky koncil (1215)¹²¹ a Prvý vatikánsky koncil (1870).¹²²

To znamená, že život Boha je neohraničený, je nekonečne dokonalý, a preto nemôže mať začiatok ani koniec. Boh teda nežije svoj život v postupných úsekoch ako iné bytosti, ale svoju nekonečnú plnosť života požíva celú v jedinom stálom a trvácnom okamihu.

Dôkazy zo Svätého písma:

Sväté písmo nám názorne opisuje Božiu večnosť. Takýto stav bez začiatku a konca je vyjadrený v žalme:

„Prv než sa vrchy zrodili a povstali zem i svet, ty, Bože, si od vekov až naveky.“ (Ž 89, 2).

„Na začiatku si stvoril zem, aj nebesia sú dielom tvojich rúk. Ony sa pomínú, ale ty zostaneš...“ (Ž 102, 26-27).

V Novom zákone hovorí Ježiš židom takto:

„Prv ako bol Abrahám, Ja Som.“ (Jn 8, 58).

¹¹⁵ *Adversus Praxeam* 27. Je to jeho najdôležitejší historicko-dogmatický spis.

¹¹⁶ *Contra Celsum* I., 21; IV., 14. Je to apologetický spis Proti Celsovi, v ktorom vyvracia jeho dielo *Pravý Logos*. Celsus písal asi v tom čase, keď sa Origenes narodil.

¹¹⁷ *De civitate Dei*, XII., 17, 2.

¹¹⁸ *Sermo* 7, 7.

¹¹⁹ *Confessiones* I., 4. Confessiones - Vyznania sú navonok jeho životnou spoveďou, jedinečnou dlhou modlitbou, ale čitateľovi v nich predvádza svoju náuku o milosti na príklade vlastného života.

¹²⁰ *DS* 75. - Takzvané *Atanáзовské vyznanie viery* nepochádza od sv. Atanáza, ale bolo zredigované medzi koncom 4. a koncom 6. storočia najprv v latinčine. Autorom je azda sv. Ambróz. Obsahuje jednu z najjasnejších formulácií tajomstva Najsvätejšej Trojice a Vtelenia.

¹²¹ *DS* 800.

¹²² *DS* 3001.

Sv. Peter píše:

„U Pána je jeden deň ako tisíc rokov a tisíc rokov ako jeden deň.“ (2 Pt 3, 8).

Sv. Pavol nazýva Boha „**Kráľom vekov**“ (1 Tim 1, 17).

Dôkazy z Tradície:

Otcovia výslovne dosvedčujú Božiu večnosť najmä v spisoch proti pohanstvu, ktoré poznalo rodokmene bohov.

Apologéta Atenagoras píše: „Dokazujeme, že Božská bytosť je nestvorená, že je večná a len myslou a rozumom poznateľná, kým hmota je stvorená a porušiteľná.“¹²³

Sv. Augustín: „Božie roky sú Božia večnosť; Božia večnosť je samotná jeho podstata, ktorá v sebe nemá nič premenlivého. Nie je tam nič minulého, ako by už viac nebolo; nič budúceho, ako by to ešte nebolo. Tak je len «Je», t. j. prítomnosť.“¹²⁴

Podľa definície starokresťanského filozofa Boetiusa večnosť je: „Razom celé a dokonalé používanie neohraničiteľného života.“¹²⁵

§ 7. Boh je nezmerný a všadeprítomný

Už starozákonný Jakub, keď putoval do Haranu, nocoval na jednom mieste. V noci mal sen, v ktorom videl rebrík opretý o zem a jeho vrchný koniec siahal až do neba. Keď sa prebudil, povedal: „*Ozaj, Pán je na tomto mieste a ja som o tom nevedel*“ (Gn 28, 16).¹²⁶

Hovoríme tu teda o ďalšej Božej vlastnosti: O Božej nezmernosti a všadeprítomnosti.

Výraz *nezmerný* - odvodzujeme od slova merať a znamená: nezmerateľný. Ak túto vlastnosť aplikujeme na Boha, potom je to táto Božia vlastnosť, ktorou je Boh nevyhnutne a podstatne prítomný na všetkých reálnych a možných miestach. Nekonečné bytie nemá hraníc.

Boh teda neobsadzuje miesto ako telo, lebo nie je telom, ale duchom. Aj naša duša je duch, ale telo ju tak obmedzuje, že je totálne prítomná cez svoju podstatu v každej jeho čiastočke tela. Boha však neobmedzuje zemský priestor. Cez svoju podstatu je totálne prítomný na každom mieste. Predpokladať, že Boh je prítomný tu alebo tam, znamenalo by vytvoriť ho odinakaľ. Každý z týchto spôsobov prítomnosti sa v niečom protiví jeho nekonečnosti a jednoduhosti.

Tu treba zdôrazniť, že Boh by bol nezmerný, aj keby neexistoval vesmír a priestor. Všadeprítomný je však so zreteľom na stvorený vesmír a priestor. Správnejšie by bolo treba hovoriť, že priestor a všetky stvorené veci sú v Bohu. Lebo nemôže byť, ani nemôže vzniknúť nejaká vec alebo priestor, kde by Boh nebol svojou podstatou najdokonalejšie prítomný. Túto všadeprítomnosť Boha si môžeme znázorniť aj tým, keď si predstavíme, ako je prítomná nejaká pravda v každom bode priestoru.

Božia všadeprítomnosť je predmetom riadneho a všeobecného hlásania učiteľského úradu a je obsiahnutá v dogme o nezmernosti Boha ako časť v celku, ktorá znie:

Boh je nezmerný a všadeprítomný.

Túto dogmu postupne vyhlasujú:

---

¹²³ Legat. 4.

¹²⁴ Enarratio in Psalmum 101, 2.

¹²⁵ Porov. DÚBRAVEC, Š.: *Katolícka dogmatika I.* Bratislava, 1978, s. 15.

Anicius Manlius Severinus Boethius (480-524) bol najvýznamnejším sprostredkovateľom filozofického dedičstva antiky pre stredovek. Patril k najstaršiemu a najvznešenejšiemu rímskemu rodu a bol to mimoriadne vzdelaný muž. Mal v úmysle preložiť a vysvetliť všetky diela Platóna a Aristotela. Uskutočnil iba časť svojho plánu.

¹²⁶ Jakub asi nevedel, že na tomto mieste sa už Abrahámovi zjavil Pán. - Porov. Gn 12, 7.

Atanáзовské vyznanie viery: „A predsa nie sú to traja Veční, ale jeden Večný, ako ani traja Nestvorení ani traja Nezmerní, ale jeden Nestvorený, jeden Nezmerný...“¹²⁷. Štvrtý lateránsky koncil¹²⁸ a Prvý vatikánsky koncil.¹²⁹ Všetky prikladajú Bohu atribút „Nezmerný“.

Dôkazy zo Svätého písma:

Sväté písmo učí jasne nezmernosť a všadeprítomnosť Boha. Zdôrazňuje predovšetkým Božiu všadeprítomnosť, lebo chce vzbudiť posvätnú úctu a bázeň pred Bohom a posilniť dôveru v Boha. Tým aj ukazuje vyvýšenosť Boha nad všetky priestorové miery. Hovorí svojím ľudovým spôsobom a nerobí rozdiely medzi Božou nezmernosťou a všadeprítomnosťou.

Nezmernosť: Vesmír nestačí na to, aby Boha obsiahol, pretože Boh je nekonečne väčší než všetky jeho diela (Sir 43, 28). Svojou velebnosťou prevýšil nebesá (Ž 8, 2).

Kráľ Šalamún pri posviacke jeruzalemského chrámu hovorí: „Či naozaj bude Boh bývať na zemi? Ved' nebesá a nebesá nebies ťa nemôžu obsiahnuť, o koľko menej potom tento dom, ktorý som postavil!“ (1 Kr 8, 27).

Podobná myšlienka je aj u proroka Izaiáša, kde sa dozvedáme, ako Boh pripomína Izraelitom v zajatí, že stavba nového chrámu, po ktorej túžia, nestačí. Ved' on má nádhernejší chrám, než bol jeruzalemský: „Nebesá sú mojím trónom a zem podnožkou mojich nôh.“ (Iz 66, 1).

V knihe Jób zasa čítame: „Je vyšší nad nebesá... Hlbší od podsvetia... Jeho rozsah väčší je ako zem, jeho šírka väčšia ako more.“ (Jób 11, 8-9).

Podobne čítame u proroka Jeremiáša¹³⁰ a u proroka Barucha.¹³¹

Všadeprítomnosť: V knihe Žalmov o Božej všadeprítomnosti čítame: „Kam môžem ujsť pred tvojím duchom a kam utiecť pred tvou tvárou? Ak vystúpim na nebesia, ty si tam; ak zostúpim do podsvetia, aj tam si. I keby som si pripäť krídla zorničky a ocitol sa na najvzdialenejšom mori, ešte aj tam ma tvoja ruka povedie a podchytí ma tvoja pravica.“ (Ž 138, 7-10).

V knihe Deuteronomium Mojžiš hovorí k svojmu ľudu, aby si vzali k srdcu Božie príkazy, pretože „Pán je jediný Boh hore na nebi a dolu na zemi“. (Dt 4, 39).

V Novom zákone je predpokladaná Božia všadeprítomnosť v *Reči na vrchu*.¹³²

Sv. Pavol v reči v areopágu cituje gréckych básnikov, že Boh „od nikoho z nás nie je ďaleko. Lebo v ňom žijeme, hýbeme sa a sme“. (Sk 17, 27-28), čím s prekvapujúcou presnosťou vyslovili veľkú intuíciu Božej všadeprítomnosti.

Dôkazy z Tradície:

Otcovia nazývajú Boha nepochopiteľným, nepopísateľným, nezmerateľným tým, že uvádzajú a vykladajú výroky Svätého písma a snažia sa znázorniť Božiu všadeprítomnosť rozličnými obrazmi.

Prvú monografiu o Božej prítomnosti v celom svete a všetkých jeho častiach napísal sv. Augustín.¹³³ Na otázku, kde prebýval Boh predtým ako stvoril svet, odpovedá: „Boh v

¹²⁷ DS 75.

¹²⁸ DS 800.

¹²⁹ DS 3001.

¹³⁰ „Nuž či nezaplňujem ja nebesá? - hovorí Pán.“ (Jer 23, 24).

¹³¹ „Ó, Izrael, aký veľký je dom Boha a ohromné miesto, ktoré vlastní! Veľké je, nemá hraníc, vysoké a nezmerateľné.“ (Bar 3,24-25).

¹³² Nebo „je Božím trónom“. (Mt 5, 34). - „Zem... je podnožkou jeho nôh.“ (Mt 4, 35). - O dávaní almužny: „On vidí aj v skrytosti.“ (Mt 6, 4).

*sebe prebýval, u seba prebýval a v sebe je Boh.*¹³⁴ Pri hrubej predstave, ako by Boh bol rozložený vo svetovom priestore, polovicou na nebi a polovicou na zemi, píše: „*Boh je len v nebi celý a len na zemi celý a v nebi i na zemi celý nie je žiadnym miestom obsiahnutý, ale je sám v sebe všade celý.*“¹³⁵

„*Hymna na slnko*“ sv. Františka Assiského a biblická pieseň *Chváľte Pána všetky národy* (porov. Dan 3, 58-88) sú teda na ústach človeka, ktorej intuuje Božiu prítomnosť vo svete, niečím úplne prirodzeným.

Tu treba zdôrazniť, že - hoci Boh je prítomný všade a vo všetkých veciach svojou podstatou a udržuje ich v bytí, nepôsobí všade rovnako. Inak pôsobí v živých bytostiach, inak v rozumných, inak v prirodzenom poriadku a inak v nadprirodzenom poriadku. Kde Boh pôsobí zvláštnym spôsobom, tam je aj zvláštne prítomný. To je logické a pochopiteľné. Napríklad zvláštnym spôsobom je prítomný v nebi,¹³⁶ kde sa dáva vidieť svetlom slávy, a tak spôsobuje nevýslovnú radosť nebesťanov. Celkom inak je prítomný v ľudskej Kristovej prirodzenosti.¹³⁷ Celkom inak v Eucharistii pod spôsobmi chleba a vína prebýva opravdivo - teda celý so svojím božstvom.

Ak domyslíme až do posledných dôsledkov správny pojem Božej všadeprítomnosti, objavíme, ako „*zôkol-vôkol, napravo i naľavo, pod i nad, pred i za, dolu i hore prýšti a trblieta sa Božské*“.¹³⁸ Človek takto nachádza Boha všade vo svete. Tuší ho za pohybov oblakov, za trblietaním hviezd, za energiou atómových častíc, za harmóniou nekonečných svetov, za dynamizmom života, za obdivuhodným faktom myslenia, za tajomstvom slobodného rozhodovania, skrátka za všetkým, čo jestvuje.

B. Vlastnosti Božieho poznania

Pokiaľ ide o vlastnosti Božieho života, treba tu vopred povedať, že Boh má najdokonalejšiu bytosť, a preto je aj najdokonalejším spôsobom činný. Sú to vlastnosti, ktoré v plnej miere prislúchajú najdokonalejšiemu Bohu.

§ 1. Boh je vševediaci

Božia vševeducnosť pozostáva v tom, že Boh vie všetko a že všetko vie najdokonalejšie. Toto učenie je článkom viery. Prvý vatikánsky koncil (1870) v dogmatickej konštitúcii *O katolíckej viere* o tom vyhlásil:

„*Boh je... nekonečný čo do rozumu...*“¹³⁹

Táto dogma znamená nekonečnú dokonalosť Božieho poznania: Boh je vševediaci. Boh poznáva seba i všetko mimo seba tým najdokonalejším spôsobom. Pozná všetky skutočné veci, ktoré kedy jestvovali, jestvujú alebo budú jestvovať - teda minulé, prítomné i budúce.

---

¹³³ *Epistulae* 187.

¹³⁴ *Enarratio in Psalmum* 122.

¹³⁵ *Epistulae* 187.

¹³⁶ „*Otče náš, ktorý si na nebesiach...*“ (Mt 6, 9).

¹³⁷ „*Ved' v ňom telesne prebýva celá plnosť božstva.*“ (Kol 2, 9).

¹³⁸ TEILHARD de CHARDIN.: *Der göttliche Bereich*, 1962, s. 125.

¹³⁹ *DS* 3001.

Dôkazy zo Svätého písma:

- Prvým a podstatným predmetom Božieho vedenia je Božia bytosť. Boh pozná najdokonalejším spôsobom sám seba.

Ježiš povedal: „*Nik nepozná Syna, iba Otec, ani Otca nepozná nik, iba Syn...*“ (Mt 11, 27). Je tu reč o božskom poznaní vo vnútri samej podstaty Boha, či o božskom samopoznaní. Tú istú myšlienku vyjadril sv. Pavol slovami: „*Duch skúma všetko, aj Božie hlbiny.*“ (1 Kor 2, 10).

- Bohu sú známe od večnosti všetky jeho skutky.

„*Od večnosti do večnosti siaha jeho pohľad, pred ním nič nie je podivuhodné.*“ (Sir 39, 25).

Prorok Daniel hovorí: „*Bože večný, ktorý poznáš skryté veci, ktorý vieš všetko skôr, ako sa stane.*“ (Dan 13, 42). Božie skutky nie sú konané náhodou, ale podľa odvekého Božieho ustanovenia jestvovali už pred ich uskutočnením v podobe idey v Božom rozume. Podobne ako obraz pred svojím vznikom jestvuje už v rozume svojho maliara.

- Boh vie všetko, čokoľvek bolo ním stvorené.

„*Niet tvora, ktorý by bol preň neviditeľný. Všetko je obnažené a odkryté pred očami toho, ktorému sa budeme zodpovedať.*“ (Hebr 4, 13).

„*Iba on sám vie..., a vidí všetko, čo len pod nebom je.*“ (Jób 28, 24).

„*On pozná počet hviezd a každú volá po mene.*“ (Ž 146, 4).

„*Poznám všetko vtáctvo lietavé, moje je i to, čo sa hýbe na poli.*“ (Ž 49, 11).

- Boh pozná všetky ľudské myšlienky a tajné želania.

Prorok Dávid volá: „*Pane, ty poznáš každú moju túžbu; ani moje vzdychy nie sú skryté pred tebou.*“ (Ž 37, 10).

„*Boh je väčší ako naše srdce a vie všetko.*“ (1 Jn 3, 20).

- Bohu je známy duševný i mravný stav každého človeka.

„*Lebo pred Pánom sú cesty človeka, on zvažuje všetky jeho kroky.*“ (Prís 5, 21).

„*Jeho oči bedlia nad cestami človeka, všetky jeho kroky pozoruje on. Nieto veru tône, nieto ani temnoty, kde by ukryli sa tí, čo pášu zlo.*“ (Jób 34, 21-22).

„*Na všetkých miestach vidia oči Pánove, čo pozerajú na dobrých i zlých.*“ (Prís 15, 3).

- Bohu je známe všetko minulé.

Jasne o tom svedčí Sväté písmo, keď hovorí, že Boh „*bude spravodlivo súdiť zemekruh.*“ (Sk 17, 31).

„*On osvetlí, čo je skryté v tme, a vyjaví úmysly srdc*“ (1 Kor 4, 5), a „*odplatí každému podľa jeho skutkov.*“ (Rim 2, 6).

- Boh pozná aj všetku budúcnosť.

Najpresvedčivejším dôkazom toho sú proroctvá a prisľúbenia. Všetky starozákonné proroctvá o Ježišovi boli splnené do posledného písmena. S vierou a nádejou očakávame, čo bolo Ježišom zjavené o budúcom osude Cirkvi a ľudstva. Všetko skutočné, hoci nám bolo minulým alebo až budúcim, Boh vidí priamo, lebo jeho život a činnosť nespočívajú v okamihoch po sebe nasledujúcich, ale sú zároveň všetkým časovým rozdielom neustále prítomné.

„*Pán Boh všetko poznal prv, ako stvoril veci: a tak si aj po stvorení všima všetkého.*“ (Sir 23, 29).

Dôkazy z Tradície.

Otcovia a Učítelia Cirkvi sa radi odvolávajú na proroctvá, ktoré čerpali proroci z Božieho zjavenia.

Tertulián, najvýznamnejší kresťanský filozof pred Augustínom, napísal:

„Čo však mám povedať o Božom predvídaní? To má toľko svedkov, koľko je prorokov.“¹⁴⁰

Podľa sv. Hieronyma je znalosť budúcich vecí najvlastnejším znakom pravého Boha a je dôsledkom jednoduchého, večného a nezmeniteľného Božieho poznania:

„Vyznávať, že Boh je všemohúci a popierať, že predvída budúcnosť, je číre šialenstvo... Kto totiž nepozná všetku budúcnosť, nie je potom Boh... Komu upieraš znalosť budúcich vecí, tomu odnímaš božstvo.“¹⁴¹

§ 2. Boh je múdry

Ako je Boh nekonečný, nekonečná je aj jeho múdrosť. To znamená, že nielen teoreticky pozná všetko, ale všetky veci na svete obdivuhodne spravuje, usporadúva a zameriava k sebe ako k poslednému cieľu. Preto sa Božia múdrosť prejavuje trojakým smerom, a to:

stvoriteľská múdrosť
usporadujúca múdrosť
vládnuca múdrosť.

1. Stvoriteľská múdrosť

Sväté písmo ju často pripomína a oslavuje už pri stvorení jednotlivých bytostí, najmä pri stvorení človeka.

„A Boh videl všetko, čo urobil, a hľa, bolo to veľmi dobré.“ (Gn 1, 31).

„Pán založil zem múdrosťou...“ (Prís 3, 19).

Pravda, celú nádheru tohto umeleckého diela nemôžeme tu plne vyjadriť ani slovom, ani perom, ani štetcom: „Pozrite na poľné lalie, ako rastú: nepracujú, nepradú; a hovorím vám, že ani Šalamún v celej svojej sláve nebol oblečený tak ako jediná z nich.“ (Mt 6, 28-29).

2. Usporadujúca múdrosť

Boh stvoril viditeľný svet podľa ideálneho plánu, ktorý mal vo svojom rozume od večnosti. Táto Božia múdrosť zoradila a zostavila vo svetovom poriadku všetky jednotlivé veci v jednotný harmonický celok.¹⁴² Dáva veciam účelnosť a poriadok, dáva im zákony (zákonodarná múdrosť) a vedie k cieľu (vychovávateľská múdrosť). Tejto usporadujúcej činnosti Božej múdrosti pripisuje Sväté písmo: meranie, počítanie, keď hovorí:

„Lenže ty si mierou, počtom, váhou usporiadal všetko.“ (Múd 11, 21).

3. Vládnuca múdrosť

Boh nielen stvoril a usporiadal svet podľa zákonov primeraných jednotlivým stvoreným bytostiam, ale svet v bytí aj udržuje a riadi jeho činnosť k vytýčenému cieľu. Toto Božie riadenie je rozličné. Inak sa javí u hmotných bytostí a inak u slobodných, u ľudí. Božia múdrosť je teda aj vedúcou a vládnucou múdrosťou.

„Siaha mocne od jedného konca k druhému, a všetko riadi najlepšie.“ (Múd 8, 1).

Všetka táto zákonitosť a účelnosť, ktorá sa javí v celom svete, či už fyzickom alebo mravnom, jasne svedčí o nekonečnej Božej múdrosti. Táto Božia múdrosť nie je závislá na vonkajších podnetoch; je večná, stála, a súčasne všeobsahujúca a všedokonalá.

¹⁴⁰ *Adversus Marcionem* II., 5.

¹⁴¹ *Adversus Pelag.* 3, 6.

¹⁴² Porov. 2 Mak 7, 22-23; 28 (Povzbudzujúca reč matky k svojim siedmim synom).

Dôkazy zo Svätého písma:

Sväté písmo zdôrazňuje Božiu dokonalosť, keď hovorí, že „*jeho múdrosť je nesmierna*“ (Ž 146, 5).

Sv. Pavol hovorí:

„*Aká hĺbka Božieho bohatstva, múdrosti a vedomosti! Aké nepochopiteľné sú jeho súdy a nevyspytateľné jeho cesty!*“ (Rim 11, 33).

„*Aké mnohoraké sú tvoje diela, Pane! Všetko si múdro urobil.*“ (Ž 103, 214).

„*Zem stvoril svojou mocou, svojou múdrosťou postavil svet a svojím dôvtipom rozpál nebesá.*“ (Jer 10, 12).

Sväté písmo nakoniec svedčí, že Boh je darcom a prameňom všetkej múdrosti:

„*Ak niekomu z vás chýba múdrosť, nech si prosí od Boha, ktorý dáva všetkým štedro a bez výčítky, a dostane ju.*“ (Jak 1, 5).

Dôkazy z Tradície:

Otcovia jednomyselne učia o nekonečnej Božej dokonalosti tým, že všeobecne oslavujú Božiu múdrosť, ktorá sa javí v Božích dielach a v poriadku sveta. Boli to najmä sv. Irenej, Tertulián, Sv. Gregor Nyssenský, sv. Ambróz.

Aj veriaci kresťanský ľud bol a je pevne presvedčený, že Boh, ktorý riadi čo najmúdrejšie svet a ľudstvo, celkom musí predvídať, čo by sa v určitých prípadoch a za určitých podmienok bolo stalo. Preto sa veriaci modlia k Bohu o časné dobrá, ale vyslyšanie svojich modlitieb ponechávajú Bohu, ktorý najlepšie vie, či to, o čo prosíme, by nám osožilo k spáse.

C. Vlastnosti Božej vôle

§ 1. Božie chcenie

Každá duchovná bytosť musí byť obdarená nielen rozumom a poznaním, ale aj vôľou (chcením).

U nerozumných bytostí je to prirodzená náklonnosť, u bytostí vybavených zmyslovým poznaním je zmyslová žiadostivosť, a u bytostí rozumných je to rozumová žiadostivosť, čiže vôľa.

Chcenie rozumnej bytosti je životná činnosť a nazýva sa vôľou, alebo tiež láskou.

Rozumná bytosť touto činnosťou smeruje k poznaniu dobra, ktoré chce dosiahnuť; ak ho ešte nemá, alebo spočíva v dobre, ktoré už má, vlastní.

Keďže Boh je samo nekonečné dobro, Božia vôľa nemôže byť vo vlastnom zmysle snahou o dosiahnutie nejakého dobra, ktoré by ešte vôbec nemal. Božia vôľa je teda pokojné spočinutie v sebe samom. Je láskou, ktorou Boh seba, nekonečné Dobro, miluje a všetko zameriava k sebe ako k poslednému cieľu.

Vlastnosti Božej vôle sú:

1. Svätosť.
2. Všemohúcnosť.
3. Sloboda.
4. Dobrotivosť a štedrosť.
5. Milosrdenstvo.
6. Spravodlivosť.

7. Pravdovravnosť a vernosť.

Preto ďalej budeme uvažovať o podstate Božej vôle, o jej predmete, rozdelení a napokon o jednotlivých vlastnostiach.

§ 2. Podstata Božej vôle

Božia vôľa nespočíva v jednotlivých vôľových úkonoch, ale je totožná s jeho bytím, podstatou, ako jeden, jediný, absolútny a zvrchovane slobodný čin. Božia vôľa je vo všetkých Božích ustanoveniach nekonečne veľká, nikdy nie je malá ani malicherná, nikdy obmedzená ani úzka. Toto učenie ako článok viery vyhlásil Prvý vatikánsky koncil (1870) slovami:

„Boh... je nekonečný čo do rozumu, vôle a každej dokonalosti.“¹⁴³

Dôkazy zo Svätého písma:

Sväté písmo o Božej vôli a jej vznešenosti hovorí na mnohých miestach. Aj svetový poriadok, jeho dokonalosť, vidí ako posledný dôvod Božej vôle. V Starom zákone sa ukazuje jeho stvoriteľská vôľa. Vidíme to v slovách žalmu:

„Čokol'vek Pán chce, urobí na nebi i na zemi, v mori a vo všetkých priepastiach...“ (Ž 134, 6).

Nový zákon ukazuje skôr jeho spásnu vôľu a vyzdvihuje Božiu vôľu ako najvyššiu normu mravnosti. Poznáme to najmä z Pánovej *Reči na vrchu*, kde hovorí o tom, kto sú jeho praví učeníci: Len tí vojdú do nebeského kráľovstva, ktorí plnia vôľu jeho Otca.¹⁴⁴ Podobne aj v Otčenáši.¹⁴⁵

Keď sv. apoštol Pavol píše svoj Prvý list Korint'anom, už v úvode hovorí, že za apoštola je povolán len z Božej vôle.¹⁴⁶ V Liste Efezanom píše, že Boh všetko koná podľa svojej vôle; a to, že sme sa stali dedičmi Božej milosti, je tiež výsledkom tejto Božej vôle.¹⁴⁷

Dôkazy z Tradície:

Tradícia hovorí o dokonalosti Božej vôle. Jej slobodu bránili Svätí Otcovia vo svojich spisoch proti pohanom, ktorí slepo verili v rozhodujúcu moc osudu - fatalizmus.¹⁴⁸

Vášeň v Bohu

Pod slovom *vášeň* rozumieme pohyb snaživej zmyslovej schopnosti spojený s telesným pohnutím. Keďže je telo v spojení s dušou, vzniká z vášne primerané hnutie vôle. Z takého hnutia vzniká napr. láska, túžba, radosť, nádej, zúfalstvo, strach, hnev.

Keďže Boh je duch, Božej prirodzenosti nepripisujeme vášne v ľudskom zmysle. Ak je vo Svätom písme reč o Božom hneve a iných hnutiach, treba to chápať a rozumieť ako

---

¹⁴³ DS 3001.

¹⁴⁴ „Nie každý, kto mi hovorí: «Pane, Pane,» vojde do nebeského kráľovstva, ale iba ten, kto plní vôľu môjho Otca, ktorý je na nebesiach.“ (Mt 7, 21).

¹⁴⁵ „Buď tvoja vôľa, ako v nebi, tak i na zemi.“ (Mt 6, 10).

¹⁴⁶ „Pavol, z Božej vôle povolán za apoštola Krista Ježiša...“ (1 Kor 1, 1).

¹⁴⁷ „Veď v ňom sme sa stali dedičmi predurčenými podľa rozhodnutia toho, ktorý všetko koná podľa rady svojej vôle...“ (Ef 1, 11).

¹⁴⁸ Fatalizmus - slepá viera v neodvratný osud.

Toto učenie bolo odsúdené na Synode v Brage (561) v Portugalsku slovami: „Kto verí, že ľudské duše sú viazané na osudové znamenia (hviezdy), ako to hovoria pohania a prisciliáni, nech je exkomunikovaný.“ (čl. 9). DS 459.

antropomorfizmus. Zmyslom takýchto textov je, že Božia činnosť má podobnosť s ľudskými citmi.

Z afektov Bohu prislúcha formálne a skutočne len láska a radosť. To preto, že Boh ako nekonečné dobro a láska je jeho podstatou. Čo sa týka afektu nenávisť, prislúcha Bohu vzhľadom k jeho absolútnej svätosti - nenávisť voči hriechu, ohavnosti, - ale nie nepriateľská nenávisť, teda nenávisť voči hriešnikovej osobnosti.

Príklady:

„Ty nenávidíš všetkých, čo páchajú nepravosť, ničíš všetkých, čo hovoria klamstvá. Od vraha a podvodníka sa odvracia Pán s odporom.“ (Ž 5, 7).

„Lebo všetko, čo je, miluješ, a nič nemáš v nenávisti z toho, čo si urobil...“ (Múd 11, 25).

Podľa týchto slov Boh miluje hriešnika, pretože je jeho tvor, ale nenávidí ho, nakoľko prestupuje jeho vôľu.

Boh je plnosťou všetkého dobra. Preto Boh tvorom dobro chce a praje. Zlo od nich odvracia. Poznáme to najmä zo slov z knihy proroka Ezechiela. Boh hovorí prorokovi, aby to vysvetlil Izraelovmu domu: „Takto ste hovorili: «Naše zločiny a naše hriechy sú na nás a my v nich hynieme, ako teda môžeme žiť?» Povedz im: Ako žijem, hovorí Pán, Jahve, nemám záľubu v tom, aby zomrel bezbožný, ale aby sa bezbožný vrátil zo svojej cesty a žil.“ (Ezech 33, 10-11).

Možno tu teda povedať, že ak Sväté písmo, pripisuje Bohu hnev, zármutok, ľútosť, sú to obrazné výroky, ktorými Písmo hovorí o Bohu po ľudsky, pripisuje mu ľudské hnutie.

§ 3. Predmet Božej vôle

1. Boh chce a miluje seba samého ako prvotný predmet.

Prvotným a formálnym predmetom Božej vôle a Božej lásky je Boh sám.

Prvý vatikánsky koncil (1870) to deklaroval takto: Boh „*nevyhnutne miluje seba samého*“.¹⁴⁹ Je „*v sebe a zo seba naplno blažený*“.¹⁵⁰

Dôkazy zo Svätého písma:

„Pán všetko stvoril pre svoj cieľ...“ (Prís 16, 4).

„Toto je môj milovaný Syn, v ktorom mám záľúbenie.“ (Mt 3, 17). Týmito slovami je vyjadrená vzájomná láska, ktorou sa milujú tri Božské Osoby - Boh Otec, Syn a Svätý Duch.

„Otec miluje Syna a dal mu do rúk všetko.“ (Jn 3, 35).¹⁵¹

Dôkazy z Tradície:

Zo Svätých Otcov tu máme svedectvo sv. Gregora Nyssenského, ktorý hovorí: „*Božstvo je poznanie seba a poznanie sa stáva láskou, lebo poznané je krásno samo sebou.*“¹⁵²

Keď už stvorená bytosť oplýva najväčšou láskou, že dokáže milovať Boha, aj Boh, ktorého vôľa je láska, nemôže seba nemilovať.

---

¹⁴⁹ DS 3025.

¹⁵⁰ DS 3001.

¹⁵¹ Porov. Jn 15, 9; 17, 23-24.

¹⁵² *De anima et resurrectionem* PG 46, 49.

Teda Boh miluje seba ako prvotný a hlavný predmet, lebo vidí seba ako nekonečnú hodnotu a nekonečné Dobro, ktoré svojou dokonalosťou vyniká nad každé iné dobro, a preto musí seba chcieť a nutne milovať. Dôvodom a motívom, prečo Boh miluje seba, nie je nič iné, ako on sám, ako najdokonalejšie Dobro.

2. Boh chce a miluje všetky veci mimo seba ako druhotný predmet.

Prvý vatikánsky koncil (1870) vyhlásil, že Boh povolal k životu všetky stvorenia najslobodnejšou vôľou.¹⁵³

Dôkazy zo Svätého písma:

Sväté písmo vyzdvihuje Božiu lásku k stvoreniam:

„Lebo všetko, čo je, miluješ a nič nemáš v nenávisti z toho, čo si urobil...“ (Múd 11, 25).

„Či zabudne žena na svoje nemluvňa a nemá zľutovania nad plodom svojho lona? I keby ona zabudla, ja nezabudnem na teba.“ (Iz 49, 15).

Prorokovi Jeremiášovi Pán hovorí: „Láskou odvekou som Ťa miloval, preto som Ťi zachoval priazeň.“ (Jer 31, 3).

Boh miluje stvorenia, pretože sú konečným spôsobom účastní na jeho dokonalostiach a majú v ňom svoj konečný cieľ. Táto Božia láska nie je vyvolaná dobrotou tvorov, ale sama je príčinou stvorenej dobroty. Vidíme to najmä zo slov sv. Jána, ktorý píše: „Láska je v tom, že nie my sme milovali Boha, ale že on miloval nás a poslal svojho Syna ako zmiernu obeť za naše hriechy.“ (1 Jn 4, 10). Boh to myslí s nami oveľa lepšie, akoby by sme to so sebou sami mohli myslieť.

Môžeme teda povedať, že Boh v tvoroch miluje svoju dokonalosť. Spomedzi tvorov Boh najviac miluje tie rozumné stvorenia, bytosti, ktoré majú posväcujúcu milosť. Lebo tie majú zvláštnu účasť na Božej svätosti, sú Božími priateľmi a Boha milujú nadprirodzenou láskou.

3. Boh nemôže chcieť priamo ani fyzické ani mravné zlo.

Boh, ktorý je vyvýšený nad každý omyl, zlo nikdy nemôže chcieť priamo, pre zlo samé.

Ak Boh chce nejaké fyzické alebo psychické zlo, potom ho chce len nepriamo. Nechce zlo preto, že je zlo, ale kvôli nejakému dobru, ktoré je s ním spojené, alebo z neho nasleduje.¹⁵⁴

Povedzme - aj človek si môže zvoliť fyzické zlo, aby dosiahol väčšie fyzické dobro. Napr. dá si odrezat' chorý úd, aby si zachránil život. Alebo môže chcieť fyzické zlo, aby dosiahol vyššie mravné dobro. Napr. umŕtvuje sa, aby sa stal pokorným, aby si získal u Boha zásluhy.

Tak aj Boh môže na svoje stvorenia posielat' fyzické zlá: chorobu, utrpenie, smrť, aby im skrze nie preukázal vyššie dobrá. Ale nechce takéto zlo priamo.

Dôkazy zo Svätého písma:

„Boh nestvoril smrť, neteší sa zo záhuby žijúcich. Ved' on stvoril všetko pre bytie: tvory sveta sú tu pre spásu...“ (Múd 1, 13-14).

„Dobré a zlé, život a smrť, chudoba a zámožnosť sú od Boha.“ (Sir 11, 14).

---

¹⁵³ DS 3002; DS 3025.

¹⁵⁴ Porov. „Všetko zlé je na niečo dobré.“ (Ludové príslovie).

Hriech, ktorý je vedomým a dobrovoľným prestúpením Božieho zákona, je vždy priamo proti Božej vôli, a preto ho Boh nemôže chcieť.

Hriech je svojou podstatou popretím Boha. Boh necháva i túto slobodu ľudskej vôli, ale urobil všetko, aby hriech premohol. On len pripustí hriech, pretože rešpektuje slobodnú vôľu človeka, pretože má múdrosť a moc, aby nechal aj zo zla vziť dobro.

Pekný príklad máme o tom už v knihe Genezis, keď Jozef hovorí svojim bratom: „*Vy ste síce snovali proti mne zlo, ale Boh to obrátil na dobro, aby uskutočnil to, čo je dnes, aby zachránil život mnohým ľuďom.*“ (Gn 50, 20).

Boh sa tu prejavuje k človeku dvojakým spôsobom: dobrotou a milosrdenstvom pri ľútosť; ak k nej nedôjde, potom spravodlivo trestá.

Všetko ostatné zlo, ktoré sa objavuje v dejinách sveta a spásy, Boh priamo nechce. Hovoríme, že ho dopustí. Fyzické zlo dopustí v rámci vyššieho dobra (choroba, utrpenie).

„*Neexistuje iný most do neba než kríž*“, hovorí slávny viedenský kazateľ, augustiánsky mních, Abraham a Santa Clara (+1709).

Takto môžeme povedať, že všetky zlá, ktoré sú v prírode, ale osobné zlá, sú pre veriaceho človeka pokánim, skúškou, Božím navštívením, príležitosťou k odpykaniu a očisteniu; niekedy však i trestom, možnosťou pripodobnenia sa Kristovi, zmierením alebo znakom zvláštneho Božieho vyvolenia. Naozaj tak, ako to povedali Lazárove sestry Ježišovi: „*Pane, ten, ktorého miluješ, je chorý.*“ (Jn 11, 3).

§ 4. Božia svätosť

Podľa svojho mravného stavu a zamerania Božia vôľa je v najvyššej miere svätá. Svätosť Božej vôle, a teda svätosť samého Boha, spočíva v tom, že Boh ako bytosť všedokonalá chce a koná len dobré, a preto je čistý od akéhokoľvek hriechu a ani nemôže zhrešiť. Boh je teda vo svojej podstate absolútne svätý.

Dôkazy zo Svätého písma:

Sväté písmo dokazuje Božiu svätosť tak po negatívnej ako aj po pozitívnej stránke. Najprv sám Boh o sebe svedčí, že je svätý:

Mojžišovi vravil: „*Buďte svätí, lebo ja, Pán, váš Boh, som svätý!*“ (Lv 19, 2).¹⁵⁵

Prorok Izaiáš svedčí, že videl Pána sedieť na vznešenom tróne a počul spievať anjelov, obklopujúcich Boží trón:

„*Svätý, svätý, svätý je Pán zástupov, celá zem je plná jeho slávy.*“ (Iz 6, 3).¹⁵⁶

Sväté písmo svedčí o Božom mene, že je „*veľké a úžasné, ... sväté*“ (Ž 104, 3);¹⁵⁷ jeho „*zákon je svätý*“. (Rim 7, 12); jeho „*cesta je svätá*“. (Ž 76, 14).

K vyššiepovedenému treba dodať, že trojnásobné opakovanie slova *Svätý, svätý, svätý* znamená, že Boh je svätý v najvyššej miere, čiže absolútne.¹⁵⁸

V Novom zákone sám Ježiš vyhlasuje:

„*Buďte dokonalí, ako je dokonalý váš nebeský Otec.*“ (Mt 5, 48).

Svojho Otca oslovuje:

„*Svätý Otče...*“ (Jn 17, 11).

Boh je základom a vzorom každej svätosti:

¹⁵⁵ Porov. „*Buďte svätí, lebo ja som svätý.*“ (1 Pt 1, 16).

¹⁵⁶ Porov. „*Svätý, svätý, svätý Pán Boh všemohúci...*“ (Zjv 4, 8).

¹⁵⁷ Porov. „*Jeho svätým menom sa honoste...*“ (Ž 104, 3).

¹⁵⁸ Porov. *Svätá Božská liturgia nášho otca svätého Jána Zlatoústeho*. Prešov, 1998, s. 51.

„Ako svätý je ten, ktorý vás povolal, buďte aj vy svätí vo všetkom svojom počínaní.“ (1 Pt 1, 15).

Preto mravná dobrota alebo svätosť konania pozostáva v slobode od hriechu a v čistote mravného konania.

Dôkazy z Tradície:

Svätí Otcovia bránili svätosť proti pohanom, ktorí svojim bohom pripisovali ľudské neresti a vášne. Tiež proti gnostickým a manichejským dualistom a proti ariánom, ktorí Božieho Syna považovali za premenlivého a nestáleho.¹⁵⁹

§ 5. Božia všemohúcnosť

Božia všemohúcnosť - všemohúcnosť Božej vôle - spočíva v tom, že čokoľvek Boh chce, bez akejkoľvek námahy uskutočňuje a niet na svete moci, okolnosti alebo príčiny, ktorá by uskutočneniu Božej vôle zabránila alebo jej činila prekážky.

Túto pravdu vyznáva už Apoštolské vyznanie viery a po ňom ostatné vyznania ako článok viery: „Verím v jedného Boha, Otca všemohúceho...“ Je zaujímavé, že „zo všetkých Božích vlastností sa vo Vyznaní viery spomína iba Božia všemohúcnosť...“¹⁶⁰

Dôkazy zo Svätého písma:

Sväté písmo naznačuje Božiu všemohúcnosť menom El, zvlášť v spojení El šaddaj (pantokratos, omnipotens). Je Pánom vesmíru, ktorému určil poriadok, ktorý mu ostáva plne podriadený a je mu k dispozícii. Je Pánom dejín: riadi srdcia a udalosti podľa svojej vôle (porov. Múd 11, 21).

Táto Božia všemohúcnosť sa prejavila menovite:

a/ V tvorení viditeľného a neviditeľného sveta:

Celý svet bol stvorený bez akejkoľvek námahy: „Lebo on riekol a stalo sa, on rozkázal a všetko bolo stvorené.“ (Ž 32, 9).

b/ V prozreteľnom riadení všetkého stvoreného:

„Všetko to čaká na teba, že im dáš pokrm v pravý čas. Ty im ho dávaš a ony ho zbierajú; otváraš svoju ruku, sýtia sa dobrotami. Len čo odvrátiš svoju tvár, už sa trasú; odnímaš im dych a hneď hynú a vracajú sa do prachu. Keď zošleš svojho ducha, sú stvorené a obnovuješ tvárnosť zeme.“ (Ž 103, 27-30).

c/ V konaní zázrakov:

„Ktorý Boh je taký veľký, ako je náš Boh? Ty si Boh, ty konáš zázraky, národom si dal poznať svoju moc.“ (Ž 76, 14-15).

d/ V rozšírení a zachovaní viery a Kristovej Cirkvi:

„Postavím svoju Cirkev a pekelné brány ju nepremôžu.“ (Mt 16, 18).

e/ V konečnom a úplnom víťazstve Krista nad zlom:

„Lebo on musí kralovať, kým mu nepoloží všetkých nepriateľov pod nohy.“ (1 Kor 15, 25).

Okrem spomínaného, vo Svätom písme sa na mnohých miestach Boh nazýva ako všemohúci:

---

¹⁵⁹ Boli to najmä: Florentský koncil (1438-1445); Koncil v Brage v Portugalsku (561); Vyznanie viery Jedenástej synody v Toledu (675).

¹⁶⁰ KKC 268.

„Ja som všemohúci Boh...“ - Boh k Abrahámovi, keď hovorí o zmene mena Abram na Abrahám (Gn 17, 1).

„Lebo Pán, váš Boh, je Boh nad všetkými bohmi a Pán nad všetkými pánmi, Boh veľký, mocný a hrozny...“ - Boh pri opätovnej výzve k vernosti zákonu (Dt 10, 17).

„Moje rozhodnutie platí a všetko, čo chcem, urobím.“ - O bezmocnosti modiel (Iz 46, 10).

V Novom zákone:

„Lebo Bohu nič nie je nemožné.“ - Anjel Panne Márii pri zvestovaní (Lk 1, 37).

„Bohu je všetko možné.“ - Ježiš Kristus o nebezpečí bohatstva (Mt 19, 26).

„Boh môže Abrahámovi vzbudiť deti aj z týchto kameňov.“ - Ján Krstiteľ v kázaní v judejskej púšti.

Dôkazy z Tradície:

Svätí Otcovia a Učítelia Cirkvi veľmi často pripisujú Bohu atribút „všemohúci“. Od prvopočiatku poukazovali na zázraky ako na prejav Božej všemohúcnosti. Sv. Augustín zahrňuje presvedčenie ľudstva o Božej všemohúcnosti takto: „Nehovorím: prived' mi kresťana, prived' mi žida; ale prived' mi pohana, modloslužobníka, otroka démonov, ktorý by nepovedal, že Boh je všemohúci. Krista môže poprieť, ale Boha všemohúceho poprieť nemôže.“¹⁶¹

„V Bohu je moc a bytnosť, vôľa a rozum, múdrosť a spravodlivosť to isté, takže v Božej moci nemôže byť nič, čo by nemohlo byť v jeho spravodlivej vôli a v jeho múdrom rozume.“¹⁶²

„Preto niektoré veci nemôže, lebo je všemohúci.“¹⁶³

Pán Boh má rôzne spôsoby, ako môže riadiť tento svet a ako nám môže pomôcť. Môže nám poslať na pomoc anjela, ako sv. Petrovi do väznice, alebo urobiť zázrak ako na Genezaretskom jazere. Obyčajne nám pomáha prirodzenou cestou. Práve v tom sa prejavuje Božia veľkosť. K oslobodeniu Jozefa v Egypte použil sen, k oslobodeniu mesta Betulie použil odvážnu ženu Judit. Lebo „Bohu nič nie je nemožné.“ (Lk 1, 37).

Preto „nič nemôže tak posilniť našu vieru a nádej, ako keď sme vo svojom srdci pevne presvedčení, že Boh môže všetko. Lebo keď ľudský rozum spozná, že Boh je všemohúci, ľahko a bez zaváhania bude súhlasiť so všetkým, čo treba veriť, aj keby to bolo veľké a obdivuhodné a prevyšovalo by to poriadok a zákony prírody.“¹⁶⁴

§ 6. Najvyššia sloboda Božej vôle

Medze našej vôle sú úzke a ešte užšie sú medze toho, čo môžeme. Boh nepozná medze svojho poznania a konania. Vo svojom konaní je úplne slobodný. Táto slobodná Božia vôľa spočíva v tom, že Boh chce a koná úplne nezávisle na vonkajších motívoch a jedine na základe svojho najdokonalejšieho rozumu.

---

¹⁶¹ Sermo 140, 2.

¹⁶² Sv. TOMÁŠ AKVINSKÝ: *Summa theologiae* 1, q. 25, a. 5 ad 1.

¹⁶³ Sv. AUGUSTÍN: *De civitate Dei* 5, 10, 1.

¹⁶⁴ KKC 274.

Prvý vatikánsky koncil (1870) učí, že Boh svojím „*zvrchovane slobodným rozhodnutím vôle*“¹⁶⁵ stvoril svet a odsudzuje mienku, ktorá by tvrdila, že Boh tak nevyhnutne stvoril svet, „*ako nevyhnutne miluje seba samého*“.¹⁶⁶

Dogma, že Boh vo svojom pôsobení navonok (mimo seba) je úplne slobodný, znamená: slobodný je v základnom rozhodnutí - či vôbec chce niečo stvoriť alebo nie; slobodný je aj v jednotlivostiach, teda ak chce stvoriť, rozhoduje ktorým a akým tvorom dá jestvovanie, akým spôsobom ich chce spravovať.

Dôkazy zo Svätého písma:

Sväté písmo zdôrazňuje absolútnu slobodu Božej činnosti. Dosvedčuje slobodu Boha pri stvorení, vykúpení a rozdeľovaní milosti vykúpenia.

„*Čokoľvek Pán chce, urobí na nebi i na zemi, v mori a vo všetkých priepastiach.*“ (Ž 134, 6).

„*Podľa svojej ľubovôle nakladá s vojskom nebies i s obyvateľmi zeme a niet nikoho, kto by mu zachytil ruku a kto by mu povedal: «Čo robíš?».*“ (Dan 4, 32).

„*On nás podľa dobrotivého rozhodnutia svojej vôle predurčil, aby sme sa skrze Ježiša Krista stali jeho adoptovanými synmi...*“ (Ef 1, 5).

Aj naše posvätenie je dielom slobodnej Božej vôle.

„*On nás zo svojej vôle zrodil slovom pravdy, aby sme boli ako prvotiny jeho stvorenia.*“ (Jak 1, 18).

Tiež aj dary rozdeľuje každému ako chce:

„*Toto všetko pôsobí jeden a ten istý Duch, ktorý rozdeľuje každému, ako chce.*“ (1 Kor 12, 11).¹⁶⁷

Dôkazy z Tradície:

Svätí Otcovia často poukazujú na slobodné rozhodovanie Boha napr. v stvorení sveta, vo vykúpení ľudí, v rozdávaní nadprirodzených darov. Taktiež museli brániť absolútnu slobodu Božej vôle proti pohanským fatalistom, dualistickým gnostikom a manichejcom; proti ariánom museli rozlišovať medzi Božou vôľou vnútornou, nutnou a medzi Božou vôľou slobodnou, pôsobiacou navonok.

Sv. Klement Rímsky:

„*Boh robí všetko, čo chce, ako chce a kedy chce.*“¹⁶⁸

Tertulián:

„*Sloboda a nie nutnosť prislúcha Bohu.*“¹⁶⁹

V Božej vôli ako v jeho podstate je jednota, poriadok a súlad. Božia vôľa je v absolútnej zhode s Božím poznaním, a preto je rozvážna, usporiadaná a účelná.

---

¹⁶⁵ DS 3002.

¹⁶⁶ DS 3025.

¹⁶⁷ „*Teda zmilúva sa, nad kým chce, a zatvrdzuje, koho chce.*“ (Rim 9, 18).

¹⁶⁸ *Adversus Noet 8.*

¹⁶⁹ *Adversus Hermog. 16.* „*Teda zmilúva sa, nad kým chce, a zatvrdzuje, koho chce.*“ (Rim 9, 18).

¹⁶⁹ *Adversus Noet 8.*

§ 7. Božia dobrotivosť a štedrosť

Podstata tejto Božej vlastnosti je v tom, že Boh vo svojej nekonečnosti je aj nekonečne dobrý a štedrý.

Prvý vatikánsky koncil (1870) o tom vyhlásil: Boh je „*nekonečný čo do rozumu, vôle a každej dokonalosti*“.¹⁷⁰ Teda aj vo svojej добрote a štedrosti. „*Tento jedine pravý Boh stvoril zo svojej dobroty a «všemohúcou silou» nie na rozmnoženie svojej blaženosti, ani na nadobudnutie, ale na zjavenie svojej dokonalosti dobrami, ktoré udeľuje stvoreniam...*“¹⁷¹

Táto nekonečná Božia dobrotivosť a štedrosť, čiže Božia láska k stvoreniam, spočíva v tom, že im dáva toľko dobra a dokonalosti, koľko je potrebné pre ich blaženosť a koľko každý z nich je v stave prijať podľa svojej prirodzenosti a stavu.

Dôkazy zo Svätého písma:

Sväté písmo túto Božiu dokonalosť charakterizuje tak, ako sa ona prejavuje. Spomína: dobrotivosť, dobroprajnosť, milosť, milosrdenstvo voči biednym a hriešnym, zhovievavosť a tiež trepezlivosť voči zatvrdnutým hriešnikom. Charakterizuje ho ako milostivého, láskavého, zhovievavého a veľmi milosrdného:

„*Pán, Pán je milostivý a láskavý Boh, zhovievavý, veľmi milosrdný a verný. On preukazuje milosrdenstvo tisícom, odpúšťa nepravosť, zločiny a hriech...*“ (Ex 34, 6-7).

V knihe žalmov čítame, že „*všetky cesty Pánove sú milosrdenstvo*“ (Ž 24, 10), a že „*dobrý je Pán ku každému a milostivý ku všetkým svojim stvoreniam.*“ (Ž 144, 9).

Takto sa Božia dobrotivosť vzťahuje na všetky stvorenia, nielen pri stvorení, ale ona sa javí aj v zachovávaní a riadení vesmíru:

„*Oči všetkých sa s dôverou upierajú na teba a ty im dávaš pokrm v pravý čas. Otváraš svoju ruku a dobrotivo nasycuješ všetko živé.*“ (Ž 144, 15-16).

Sväté písmo má mnoho príbehov, ktoré svedčia o Božej dobrotivosti, láskavosti a zhovievavosti. Spomenúť tu možno napr. príbeh o prorokovi Jonášovi (Jon 4, 2-4; 10-11).

V Novom zákone hovorí Ježiš o otcovskej Božej добрote a starostlivosti o všetkých ľuďoch najmä v *Reči na vrchu*.¹⁷²

Bohatému mládencovi hovorí:

„*Nik nie je dobrý, jedine Boh.*“ (Mk 10, 18).

Podľa apoštolov Boh prejavil svoju najvyššiu dobrotivosť tým, že poslal svojho Syna Ježiša Krista, aby ich vykúpil a zaslúžil im večný život.¹⁷³

Táto nevystižná Božia dobrota a láska má byť nám všetkým ustavičnou pohnútkou k tomu, aby sme Bohu splácali vrúcnu a účinnú lásku: „*My milujeme, pretože on prvý miloval nás.*“ (1 Jn 4, 19).

---

¹⁷⁰ DS 3001.

¹⁷¹ DS 3002.

¹⁷² „*Ved' on dáva slnku vychádzať nad zlých i dobrých a posiela dážď na spravodlivých i nespravodlivých.*“ (Mt 5, 45).

¹⁷³ „*Ved' Boh tak miloval svet, že dal svojho jednorodeného Syna, aby nezahynul nik, kto v neho verí, ale aby mal večný život.*“ (Jn 3, 16).

„*Božia láska k nám sa prejavila v tom, že Boh poslal svojho jednorodeného Syna na svet, aby sme skrze neho mali život.*“ (1 Jn 4, 10).

„*Keď on vlastného Syna neušetril, ale vydal ho za nás všetkých, akože by nám s ním nedaroval všetko?*“ (Rim 8, 32).

Dôkazy z Tradície:

Z Otcov tu možno uviesť zvlášť sv. Augustína, ktorý hovorí: „V Bohu je dobrotivosť najvyššia, svätá a spravodlivá; je to láska ku svojim dielam, ktorá neplynie z potreby, ale z dobrotivosti.“¹⁷⁴ Výrok Ježiša Krista: „Nik nie je dobrý, iba sám Boh“ (Mk 10, 18) vykladá takto: „Boh je teda dobrý takou mierou, aká jemu prislúcha a nemôže ju strácať. Boh nie je dobrý v dôsledku účasti na nejakom dobre, ale dobro, ktorým je dobrý, je on sám. Keď je človek dobrý, potom to má od Boha, lebo sám od seba takým byť nemôže. Skrze Božieho Ducha stávajú sa dobrými, ktorí sa nimi vôbec stanú.“¹⁷⁵

§ 8. Božie milosrdenstvo

O tejto Božej vlastnosti sme hovorili už v kapitole o Božej dobrotivosti a štedrosti. Tu treba pripomenúť, že túto dogmu Prvý vatikánsky koncil (1870) zdôrazňuje takto:

„Boh je... nekonečný čo do rozumu, vôle a každej dokonalosti.“¹⁷⁶

Táto Božia vlastnosť nie je síce výslovne vyhlásená za článok viery, ale je jasne vyslovená vo Svätom písme, v Tradícii, Magistériom a je všeobecným presvedčením celého kresťanstva.

Božie milosrdenstvo je najkrajšou Božou vlastnosťou. Boh nás miluje oveľa lepšie, než si to myslíme. Miluje nás väčšou, božskou láskou. „On vlastného Syna neušetril, ale vydal ho za nás všetkých.“ (Rim 8, 32). Takou láskou nemôže milovať ani jedna matka, ani to najmilšie dieťa. Boh vôbec nemôže byť zlý. Veď je sama Dobrota. Je to Božia dobrota voči telesnej i duševnej ľudskej biede, z ktorej rád a ochotne pomáha. V milosrdenstve ukazuje Boh svoju veľkomyseľnosť, ochotu odpustiť aj najťažšie hriechy, trpezlivosť, keď hriešnikov nekrestá hneď, ale volá ich k pokániu a ponúka im svoju milosť.

Dôkazy zo Svätého písma:

Sväté písmo neoslavuje žiadnu Božiu vlastnosť tak často, ako práve Božie milosrdenstvo k hriešnikom.

„Milostivý a milosrdný je Pán, zhovievavý a dobrotivý nesmierne.“ (Ž 102, 8).

„Dobrý je Pán ku každému a milostivý ku všetkým svojim stvoreniam.“ (Ž 144, 9).

„Oslavujte Pána, lebo je dobrý, lebo jeho milosrdenstvo trvá naveky.“ (Ž 117, 1).¹⁷⁷

Božie milosrdenstvo a odpustenie je veľmi zreteľné v Starom zákone, kde Boh neraz odpúšťa a sľubuje odpustenie izraelskému ľudu, najmä skrze prorokov - Izaiáša, Ezechiela a Jeremiáša.

V Novom zákone sa Božie milosrdenstvo najlepšie a najkrajšie prejavilo pri vtelení Božieho Syna za účelom vykúpenia ľudského pokolenia. Sv. Ján to vyjadril slovami:

„Veď Boh tak miloval svet, že dal svojho jednorodného Syna, aby nezahynul nik, kto v neho verí, ale aby mal večný život.“ (Jn 3, 16).

¹⁷⁴ *De Genesi ad litteram libri I* 5, 11.

¹⁷⁵ *Epistulae* 153, 12.

¹⁷⁶ *DS* 3001.

¹⁷⁷ „Ty sa zmilúvaš nad všetkými, pretože si všemocný, zhovievavý bývaš s hriechmi ľudí, aby sa kajali. Lebo všetko, čo je, miluješ...“ (Múd 11, 24-25).

O veľkej Božej добрote a láske k ľuďom píše aj sv. Pavol v Liste Títovi. Zdôrazňuje, že Boh nás nespasil „pre spravodlivé skutky, ktoré sme my vykonali, ale zo svojho milosrdenstva.“ (Tít 3, 5).

Sám Pán Ježiš o svojom poslaní vyhlásil, že neprišiel volať spravodlivých, ale hriešnikov.¹⁷⁸ Toto svoje nekonečné milosrdenstvo vyjadril v mnohých podobenstvách, ako napr. o stratenej ovci (Mt 18, 12-14; Lk 15, 4-7), o stratenej drachme (Lk 15, 8-10), o márnotratom synovi (Lk 15, 11-32), o dobrom pastierovi (Jn 10, 1-18). Aj on sám preukázal milosrdenstvo, napr. Samaritánke (Jn 4, 1-42), Zachejovi (Lk 19, 1-10), lotrovi na kríži (Lk 23, 39-43), a i. Lukášovo evanjelium je zvlášť bohaté na prejavy Božieho milosrdenstva.

Podľa sv. Pavla sám Boh je Otcom milosrdenstva a Bohom každej útechy.¹⁷⁹ Je bohatý na milosrdenstvo.¹⁸⁰

Božie milosrdenstvo nie je len výrazom Božej lásky a dobrotivosti, ale je zároveň aj prejavom Božej moci a velebnosti. Tak o tom čítame už v knihe Múdrosti: „Ty sa zmilúvaš nad všetkými, pretože si všemocný.“ (Múd 11, 24).

Nekonečné Božie milosrdenstvo hlásajú a oslavujú takmer všetky strany Svätého písma. Niektoré, ako napr. Piata kniha Mojžišova (Deuteronómium) a 40-66. kapitola proroka Izaiáša, sú akoby evanjeliá milosrdenstva Starého zákona. Slová žalmistu v 135. Žalme, kde hovorí a opakuje, že „jeho milosrdenstvo je večné“ (verš 1) sú akoby mottom dejín spásy.

Táto Božia vlastnosť má byť obrazom Božieho života v nás. Boh je Dobro a Láska, preto obidve vlastnosti majú byť aj podstatou kresťanstva a kresťanského života. Podľa Pánových slov práve milosrdní a láskaví dosiahnu milosrdenstvo.¹⁸¹

Dôkazy z Tradície:

Sv. Hieronym hovorí:

„Milosrdenstvo mierni spravodlivosť, spravodlivosť mierni milosrdenstvo.“¹⁸² Autor týchto slov chce vyjadriť myšlienku, že Božie milosrdenstvo a spravodlivosť sú spojené v obdivuhodnej harmónii. Medzi nekonečným Božím milosrdenstvom a najvyššou Božou spravodlivosťou nemôže byť rozpor, lebo obidve dokonalosti majú základ v Božej svätosti.¹⁸³

Sv. Tomáš Akvinský pripomína¹⁸⁴, že v každom Božom diele je základným koreňom milosrdenstvo, lebo tvory na prvotné bytie nemajú nijaké právo, ale dostávajú ho z púhej Božej dobroty.

§ 9. Božia spravodlivosť

Túžba po odplate je vrodená každému človeku.

Všimnime si, že už malému dieťaťu je ľúto, ak niekto niekomu ublíži. Aj keď mu povieme, aby sa nepletlo do vecí, ktoré sa ho netýkajú, nebude spokojné. Pochádza jeho

¹⁷⁸ „Neprišiel som volať spravodlivých, ale hriešnikov.“ (Mt 9, 13).

¹⁷⁹ „Otec milosrdenstva a Boh všetkej útechy!“ (2 Kor 1, 3).

¹⁸⁰ „Ale Boh, bohatý na milosrdenstvo, pre svoju nesmiernu lásku, ktorou nás miluje...“ (Ef 2, 4).

¹⁸¹ „Blahoslavení milosrdní, lebo oni dosiahnu milosrdenstvo.“ (Mt 5, 7).

¹⁸² In Malach., 3, 1.

¹⁸³ „Milosrdenstvo a vernosť sa stretnú navzájom, spravodlivosť a pokoj sa pobožujú...“ (Ž 84, 11). - Porov. Ž 24, 10.

¹⁸⁴ Summa theologiae 1, q. 21, 4.

ľútosť z pomsty? Ved' nejde o neho, ale o iného. Teda už malé dieťa má vedomie, že zlo musí byť potrestané a zamlčať prípad pokladá za spoluvinu.

Tak je to aj u Boha, ktorý vo svojej nekonečnej láske je aj nekonečne spravodlivý. To vyplýva z vyhlásenia Prvého vatikánskeho koncilu (1870), ktorý hovorí, že Boh je v každej dokonalosti „*nekonečný*“.¹⁸⁵

Táto Božia spravodlivosť v širšom zmysle je totožná s poctivosťou alebo subjektívnou svätosťou; v užšom zmysle a vlastnom je to vytrvalá vôľa dať každému, čo mu patrí. Pekne to vyjadruje staré ľudové poďakovanie: „*Pán Boh zaplať!*“

V prvom rade tu treba povedať, že Boh je sám sebe zvrchovaným zákonom, a preto jeho spravodlivosť spočíva v tom, že robí to, čo je povinný sebe, že sa vo všetkom riadi so zreteľom na svoju podstatu. Preto svoju česť a slávu kladie za posledný cieľ stvorenia i všetkých ďalších skutkov. Voči tvorom je Boh spravodlivý tak, že im dáva to, čo si ich prirodzenosť a cieľ vyžadujú. V mravnej oblasti rozumieme spravodlivosťou tú dokonalosť, ktorou Boh dobrých odmeňuje a zlých trestá.

Boh ako podstatná svätosť nutne miluje dobro a nenávidí zlo. Teda lásku voči dobru prejavuje odmenou a odpor voči zlu prejavuje trestom. Takto mravný poriadok, t. j. Božie zákony, majú svoju sankciu. Božia trestajúca spravodlivosť je dôsledkom Božej svätosti, ktorou Boh miluje dobré a nenávidí a trestá zlé.

Boh netrestá hriešnika len preto, aby ho napravil a iných pred hriechom zdržal, ale i preto, aby urážka spôsobená hriechom bola napravená a vážnosť mravného poriadku potvrdená.

Dôkazy zo Svätého písma:

Sväté písmo na mnohých miestach dokazuje Božiu spravodlivosť. Často ju opisuje ako absolútnu Božiu spravodlivosť, ale tiež aj takú, ktorá je základom, dôvodom a ochranou vŕšľudskej spravodlivosti.

Svoju spravodlivosť Boh osvedčil mnohými dôkazmi na Adamovi, Kainovi, Noemovi, Jozefovi, Mojžišovi, Šaulovi, Dávidovi, a i.

V knihe žalmov čítame:

„*Pán je spravodlivý a miluje spravodlivosť.*“ (Ž 10, 7).

„*Pane, ty si spravodlivý a správne sú tvoje rozsudky.*“ (Ž 117, 137).

Odstrašujúci príklad opisuje Sväté písmo o kráľovi Antiochovi v Druhej Makabejskej knihe. Prenasledoval vyvolený národ ako len mohol. Dokonca vo svojej pýche povedal, že z Jeruzalema urobí židovský cintorín. Lenže mocný a spravodlivý Boh rozhodol inak: Zasiahol ho nevyliciteľnou chorobou (2 Mak 9, 4-28). Sám si to pred smrťou priznáva: „*Je spravodlivé byť poddaným Bohu a smrteľník nech si spupne nenamýšľa, že je rovný Bohu.*“ (2 Mak 9, 12).

V Novom zákone Pán Ježiš zdôrazňuje v mnohých podobenstvách, že Boh podľa svojej spravodlivosti dobrých odmení, zlých však potrestá, zvlášť na konci sveta, keď „*príde v sláve svojho Otca so svojimi anjelmi a vtedy odplatí každému podľa jeho skutkov*“ (Mt 16, 27).

O odmene a treste hovorí aj podobenstvo o boháčovi a Lazárovi. Boháčovi, ktorý sa za svoj neľudský život nachádza v pekle, Abrahám hovorí o Lazárovi, ktorý je v nebi, toto: „*Teraz sa tu on teší a ty sa trápiš.*“ (Lk 16, 27).

Dôkazy z Tradície:

---

¹⁸⁵ DS 3001.

Svätí Otcovia a Učítelia Cirkvi mali dosť príležitostí, aby písali o Božej spravodlivosti. Preto často vyzývali veriacich, aby vytrvali v čnostnom živote, poukazujúc na Božiu spravodlivosť. Boli to najmä Origenes, sv. Augustín, Tertulián a i.

Sv. Tomáš Akvinský poukazuje na to,¹⁸⁶ že spravodlivosť môže byť *zámenná*, teda taká, ktorá spočíva vo vzájomnej výmene nejakých hodnôt, ako napr. predaj a kúpa. Táto spravodlivosť zachováva rovnosť medzi vzájomne vymenenými hodnotami, takže niekto dá druhému toľko, koľko od neho dostal. Tento druh spravodlivosti nemôže byť medzi Bohom a človekom, lebo človek všetko svoje základné bytie, a tak aj všetko ďalšie, dostal od Boha. Boh teda nemôže byť niečo dlžný svojmu tvorcu, veď ten všetko dostal od Boha. V tomto zmysle píše sv. Pavol: „*Kto mu dal niečo prvý, aby mu bolo treba vrátiť?*“ (Rim 11, 35).

Iný druh spravodlivosti je spravodlivosť *rozdeľujúca*, ktorou predstavený spoločnosti dáva každému, čo mu patrí. Boh touto spravodlivosťou odmeňuje dobrých a trestá zlých. Lebo Boh ako podstatná svätosť nutne miluje dobro a nenávidí zlo. Lásku voči dobrou prejavuje odmenou a odpor voči zlu prejavuje trestom. Takto mravný poriadok, t. j. Božie zákony majú svoju sankciu. Boh sa síce neteší pokutujúcemu trestu pre samotný trest (že to postihnutého bolí), ale sa teší poriadku svojej spravodlivosti, ktorá vyžaduje trestať.¹⁸⁷

V závere treba povedať, že Boh nie je povinný za každý hriech uložiť primeraný trest a odpustiť až po rovnocennom zadosťučinení, ako to učili aj niektorí Otcovia.

Boh, ako najvyšší Pán a Vládca, Zákonodarca a Sudca, môže hriech odpustiť aj bez náležitého zadosťučinenia, dokonca aj bez akéhokoľvek zadosťučinenia. Nie je zodpovedný vyššej moci, a teda prislúcha mu aj právo omilostenia, t. j. sloboda odpustiť.

Možno povedať, že Boh v tomto živote viacej prejavuje svoje milosrdenstvo, ktoré je prvým koreňom každého Božieho diela. Na druhom svete však viacej prejavuje svoju spravodlivosť tým, že žiada vyúčtovanie zo svojich darov.¹⁸⁸

Preto Božia spravodlivosť nás má pobádať k spasiteľnej bázni, k zanechaniu hriechov a k usilovnej práci na väčšiu Božiu slávu - v nás samých i v našich blížnych, aby sme si zaslúžili veniec spravodlivosti, ktorý nám dá Pán, spravodlivý Sudca.¹⁸⁹

§ 10. Božia pravdovravnosť a vernosť

Pravdovravnosť znamená pravdivosť v reči a vernosť znamená pravdivosť v skutkoch. Tiež vo vernosti plnenia sľubov.

Ak hovoríme o Božej pravdovravnosti, ona je základom našej viery a jeho vernosť je základom našej nádeje.

Preto podstata tejto Božej vlastnosti je dogmou, ktorá znie: „*Boh je nekonečne pravdovravný a verný.*“

---

¹⁸⁶ *Summa theologiae* 1, q. 21, 1.

¹⁸⁷ Sv. TOMÁŠ AKVINSKÝ: *Summa theologiae* 1 q. 2, 87, 3 ad 3.

¹⁸⁸ Pekne o tom píše RICHARD GRÁF vo svojej knihe *Áno, Otče: „Jeho najvnútornejšou podstatou je dobrota, byť dobrým, preto aj jeho činnosť navonok vždy musí byť dobrá. Pravdaže, je aj spravodlivý, ale voči nám - ako píše Considine v knižočke Radostné kráčanie k Bohu - až po našej smrti. Kým žijeme, je voči nám iba milosrdným Bohom. Všetky jeho ustanovenia pre nás vyvierajú z jeho lásky, dobroty, nekonečného milosrdenstva.*“ (s. 26).

¹⁸⁹ Slová sv. Pavla: „*Už mám pripravený veniec spravodlivosti, ktorý mi v onen deň dá Pán, spravodlivý sudca; a nielen mne, ale aj všetkým, čo milujú jeho príchod.*“ (2 Tim 4, 8).

Prvý vatikánsky koncil (1870) túto Božiu vlastnosť formuluje takto: Boh „nemôže klamať“.¹⁹⁰ Teda Boh, ak je nekonečne dokonalý každou dokonalosťou, je dokonalý aj v pravde a vernosti.

Nekonečne pravdovravý znamená, že nemôže klamať. Teda všetko, čo hovorí, je pravda. To preto, že nekonečne svätý Boh nemôže klamať. Nekonečne verný znamená, že všetko, čo sľubuje, ale aj čím hrozí, aj verne splní.

Obidve Božie vlastnosti - pravdovravnosť a vernosť - sú základom Božieho zjavenia, a preto sú aj základom našej viery a nádeje.

Dôkazy zo Svätého písma:

Sväté písmo túto pravdu potvrdzuje predovšetkým tým, že hovorí o Božej pravdovravnosti a nezlučiteľnosti s jeho podstatou.

V Starom zákone Balám zvestuje požehnanie pre Izrael, v ktorom hovorí, že Izrael bude ochránený pred každým nebezpečenstvom, lebo Pán je jeho Kráľom. Zdôrazňuje, že „Boh nie je ako človek, že by luhal, ani ako syn človeka, že by ľutoval! Azda by povedal, a nevykonal, hovoril var’, a nesplnil?“ (Num 23, 19).

U proroka Izaiáša čítame tieto Pánove slová: „Ja som Pán, ktorý vravím *pravdu*, oznamujem priamosť.“ (Iz 45, 19).

Prorok Daniel nám zapísal slová kráľa Nabuchodonozora, ktorý takto vychvaľuje Pána: „Ja, Nabuchodonozor, chválím, vyvyšujem a oslavujem Kráľa nebies, ktorého všetky činy sú pravda...“ (Dan 4, 34).

V Novom zákone Pán Ježiš hovorí o sebe, že je „Pravda“ (Jn 14, 6), a že prišiel na svet preto, aby vydal svedectvo o pravde.¹⁹¹ Dovoľáva sa svojho nebeského Otca, ktorý dosvedčuje pravdivosť jeho učenia. Povedal to za okolnosti, keď medzi Jánovými učeníkmi a istým Židom vznikla hádka o očistení. Ján vtedy okrem iného povedal: „Kto prijíma jeho svedectvo, potvrdzuje, že Boh je pravdivý. Lebo ten, koho poslal Boh, hovorí Božie slová...“ (Jn 3, 33-34).

Sv. Pavol v Prvom liste Korinťanom pri vysvetľovaní niektorých noriem a práv, uvádza aj varovné príklady z dejín Izraela. Poučuje ich, že „Boh je verný. On vás nedovolí skúšať nad vaše sily, ale so skúškou dá aj schopnosť, aby ste mohli vydržať“ (1 Kor 10, 13).

V Druhom liste Timotejovi píše o vytrvalosti vo viere, lebo ak vytrváme s Kristom tu na zemi, s ním budeme kraľovať vo večnosti. Pripomína: „Ak sme neverní, on *ostáva verný*, lebo seba samého zaprieť nemôže.“ (2 Tim 2, 13).

Dôkazy z Tradície:

Aj Tradícia potvrdzuje Božiu pravdovravnosť a vernosť.

Sv. Klement Rímsky píše:

„Boh, ktorý je verný v sľuboch a spravodlivý vo svojich súdoch. On káže neklamať a už vôbec neoklame nás; lebo u Boha nie je nič nemožné okrem luhat.“¹⁹²

Niektorí neskorší scholastickí teológovia¹⁹³ v rozpakoch, ako vyložiť miesta o lesti Jakubovej, Juditinej a pod., pripúšťali hoci len teoreticky, že Boh by bol mohol v inom

---

¹⁹⁰ DS 3008.

¹⁹¹ „Ja som sa na to narodil a na to som prišiel na svet, aby som vydal svedectvo pravde.“ (Jn 18, 37).

¹⁹² *Epistula ad Corinthios* 27.

¹⁹³ Napr. Gabriel Biel, Peter z Ailly a i.

svetovom poriadku lož a lesť dovoliť, lebo sa vraj neprieči jeho podstate. Takáto mienka je úplne nesprávna a dá sa vysvetliť len exegetickými ťažkosťami.

Boh Trojjediný

Úvod

Náuka o jedinom Bohu sa dá celkom dobre odvodiť a dokázať z rozumu. Božie zjavenie tieto pravdy dopĺňa a neomylnne potvrdzuje. Viera v Boha v troch osobách je však najzložitejšou časťou a najhlbším tajomstvom svätej viery a kresťanského náboženstva. Katechizmus Katolíckej cirkvi o tom vyhlasuje:

„Tajomstvo Najsvätejšej Trojice je ústredným tajomstvom kresťanskej viery a kresťanského života. Je to tajomstvo Boha, aký je sám v sebe. Toto tajomstvo je teda prameňom všetkých ostatných tajomstiev viery a svetlom, ktoré osvetľuje. Je najzákladnejším a najpodstatnejším učením v «hierarchii právd viery». Celé dejiny spásy sú dejinami cesty a spôsobu, akým sa pravý Boh, Otec, Syn a Duch Svätý, zjavuje ľuďom...“¹⁹⁴

Boh je tajomnejší a menej pochopiteľný než tušil Starý zákon. Vidíme to aj z toho, čo nám Starý zákon hovorí o Ježišovi Kristovi a o Svätom Duchu. Teda náuku o Bohu v troch osobách, kým nebola zjavená, nedokázal ľudský rozum vynájsť, dokázať, ani úplne pochopiť a vystihnúť. Je to najhlbšie tajomstvo, ktoré Starý zákon len naznačil a až „jednorodný Boh, ktorý je v lone Otca, ten o ňom, priniesol zvest“ (Jn 1, 18).¹⁹⁵

Voči tomuto tajomstvu sme ako deti pri nohách učiteľa, ktorým je jedine vševediaci Boh. Je to tajomstvo, ktoré nemôže byť poznané, ak ho Boh nezjaví.¹⁹⁶ Preto treba o tomto tajomstve hovoriť s posvätnou úctou, ako to robili Svätí Otcovia a Učítelia Cirkvi. V diskusiách o Najsvätejšej trojici si uvedomovali, že ide o hlboké, neprebádateľné tajomstvo. Hovorili: „Vieme, že Boh existuje, ale nevieme, čo je.“¹⁹⁷ Zvlášť sv. Augustín.¹⁹⁸ Známe je o ňom rozprávanie, podľa ktorého sa ponorený do úvah o Trojici prechádzal po morskom brehu a uvidel anjela v podobe dieťaťa, ktoré sa naivne snažilo preliať more do malej jamky v piesku. Z úst tohto dieťaťa počul sv. Augustín napomenutie, že je ešte naivnejší, ak chce obmedzeným ľudským rozumom pochopiť božskú nezmernosť.¹⁹⁹ Vo svojich *Vyznaniach* napísal: „Kto pochopí všemohúcu Trojicu? Kto o nej nehovorí? Jednako málo je tých, ktorí, keď o nej hovoria, vedia, čo hovoria...“²⁰⁰ Pochopil, že ľudský rozum nikdy nevystihne Božiu podstatu Najsvätejšej Trojice.

Každá predstava, každý obraz a každé slovo je nepriliehavé, nepresné, nevýstižné. Zvádza nás k nepravým predstavám, ku klamným názorom. Pritom s nami je to tak, ako v príklade so slnkom. Ak sa doň dlho pozeráme, oslepuje nás. Tam, kde sa nám zdalo, že vidíme dobre, o chvíľu už nevidíme nič. Keď sa však k slnku obrátíme chrbtom, nielen že

¹⁹⁴ KKC 234.

¹⁹⁵ „Ale iba v Kristovi je «Trojica otvorená a prístupná».“ (Citát H. U. von Balthasara). - Porov. GIBELLINI, R.: *Teológia XX. storočia*. Vydavateľstvo Michala Vaška Prešov, 1999, s. 193..

¹⁹⁶ KKC 237; 261. - Porov. DS 3015.

¹⁹⁷ Porov. ŠPIDLÍK, T.: *My v Trojici*. Refugium Velehrad-Roma s. r. o. Velehrad, 2000, s. 42.

¹⁹⁸ Napísal *Päťdesiat kníh o Trojici* (De Trinitate libri XV.). Tým sa nahradila až dovedy na Západe prevládajúca dejinnospásna forma náuky o Trojici, pochádzajúca hlavne od Tertuliána. Knihy prvá až štvrtá sa snažia o dôkazy z Písma, knihy piata až siedma podávajú dogmu, knihy ôsma až pätnásta vyvodzujú analógie k duchovnému bytiu Božskej Trojice.

¹⁹⁹ Porov. ŠPIDLÍK, T.: *My v Trojici*. Refugium Velehrad-Roma s. r. o. Velehrad, s. 42.

²⁰⁰ Sv. AUGUSTÍN: *Vyznania*. SSV Trnava, 1942, XIII., 11.

snečné svetlo znesieme dobre, ale všetko sa nám zdá jasnejšie a farebnejšie. Niečo podobné sa deje aj s nami, ak budeme rozmýšľať o tajomstve Najsvätejšej Trojice.

V tejto časti teda budeme hovoriť o tom, ako bolo zjavené tajomstvo Najsvätejšej Trojice, ako Cirkev formulovala učenie viery o tomto tajomstve, a napokon ako Boh Otec božskými poslaniami Syna a Svätého Ducha uskutočňuje svoj „dobrotivý plán“ stvorenia, vykúpenia a posvätenia.

§ 1. Biblicko-teologický pohľad

Príručky dogmatiky z devätnásteho a dvadsiateho storočia s rutinou začínajú časť označenú *De Deo Trino* (O trojjedinom Bohu) uistením, že Bohom hebrejskej Biblie bola Trojica osôb a že práve táto Trojica sa prejavovala vo všetkých predkresťanských zjaveniach.²⁰¹ Starý zákon však nehovorí o Bohu v Trojici napriek tomu, že klasické príklady²⁰² boli pokladané za najvýraznejšie narážky na tajomstvo Najsvätejšej Trojice.²⁰³ Toto tajomstvo nebolo známe a dostupné ani „*viere Izraela pred vtelením Božieho Syna a zoslaním Ducha Svätého*“.²⁰⁴ Možno to zdôvodniť tým, aby si Izrael uchoval monoteizmus (vieru v jedného Boha), pretože všetky okolité národy boli polyteistické (vznávali viaceró bohov).

Na hore Sinaj odzneli slová: „*Ja som Pán, tvoj Boh... Nebudeš mať iných bohov okrem mňa!*“ (Ex 20, 3).²⁰⁵ Izrael si bol toho vedomý. Keby sa im zjavil ako Trojjediný, celkom určite by sa stali polyteistami a boli by splynuli s pohanskými národmi. Izrael bol však vyvoleným národom a nositeľom Božích prisľúbení a čakal budúceho Mesiáša. Rozhodne však nie takého, akým v skutočnosti bol. Preto bola potrebná zvláštna výchova, aby ho prijali ako Božieho Syna. Z toho dôvodu sa spočiatku neprejavoval ako Mesiáš, ale pomaly a postupne odkrýval tajomstvo Boha, a až nakoniec verejne vyhlásil: *Áno, som kráľ!* (porov. Jn 18, 37).

Židia boli pripravovaní na prijatie Mesiáša, ale nie preto, že by mal byť spolupodstatným Božím Synom. Boli vychovávaní v najprísnejšom monoteizme. Musela to byť pre nich otrasná provokácia, keď mali prijať názor a presvedčenie, že ich jediný Boh má nejakého Syna ako človeka, ktorý sám je Bohom. Preto aj Ježišov nárok hodnotia a prijímajú ako rúhanie.²⁰⁶ Tá istá problematika sa opakovala v súvislosti so Svätým Duchom ako božskou osobou.

Rozšíriť vieru v jedného Boha vo vieru v trojjediného Boha vyhradila Božia pedagogika spásy samotnému Božiemu Synovi, ktorý prišiel zachrániť svet. Pán Ježiš predložil tajomstvo jedného Boha v troch osobách v hlavných črtách, a tak už spätný pohľad do Starého zákona ukázal, že aj tam bol Boh myslený v troch osobách. Vidíme to napr. u emauzských učeníkov (porov. Lk 24, 13-35). Vo svojom prekvapení tvrdia, že im Pán vysvetľoval Písma. Tak nachádzali apoštoli a cirkevní učitelia (z vedomosti, ktoré im

---

²⁰¹ Porov. FIORENZA, F. S. - GALVIN, J. P.: *Systematická teológia I*. CDK Brno, 1996, s. 174.

²⁰² 1. „*Urobme človeka na náš obraz a podľa našej podoby...*“ (Gn 1, 26).

2. „*Podíme, zostúpme a pomätme tam ich jazyk...*“ (Gn 11, 7).

3. „*Svätý, svätý, svätý je Pán zástupov...*“ (Iz 6, 3).

²⁰³ „*Podobne sa teológia a exegéti zhodujú v tom, že ani Nový zákon neobsahuje náuku o Trojici výslovne, väčšina však viac menej pripúšťa, že trojičná náuka štvrtého storočia a v ďalších dobách má svoj pôvod vo svedectve Písma.*“ - Tamtiež s. 174.

²⁰⁴ KKC 237.

²⁰⁵ Porov. „*Počuj, Izrael, Pán je náš Boh, Pán jediný!*“ (Dt 6, 4). - Porov. Mk 12, 28-33.

²⁰⁶ 1. Ježiš pred veľradou. Veľkňaz si roztrhol rúcho a povedal: „*Rúhal sa!*“ (Mt 26, 65).

2. Uzdravenie chorého pri rybníku. „*Boha nazýval svojím Otcem a robil sa rovným Bohu.*“ (Jn 5, 18).

poskytovala viera) v starozákonných výpovediach o Bohu aj výpovede o druhej a tretej osobe Najsvätejšej Trojice.

Vtedy sa tieto výpovede mohli chápať len monoteisticky, ale v skutočnosti hovorili o vlastnostiach a spôsobe činnosti jediného Boha, ktoré sa v Novom zákone mali ukázať ako vlastné mená osôb, napr. Jahveho anjel, Mesiáš, Božie slovo, Logos, Pneuma, Múdrost'.²⁰⁷ Tak sa mohli do apoštolského vyznania viery prijať formulácie, že Svätý Duch hovoril skrze prorokov.²⁰⁸ Z toho vidíme, že len z hľadiska novozákonného zjavenia dobre môžeme porozumieť textom Svätého písma Starého zákona.

Keď sa Boh zjavoval v Starom i Novom zákone, potvrdil niektoré pojmy, ktoré o ňom človek získal a zvlášť skrze Ježiša Krista pridal niečo málo z poznania o svojom vnútornom živote. Okrem toho, Božie Slovo - Ježiš Kristus - ktoré sa stalo telom a prebývalo medzi nami (porov. Jn 1, 14), priblížilo k ľuďom nielen seba, ale spolu so sebou aj Boha Otca a Boha Svätého Ducha. Môžeme teda povedať, že sme tým dostali nové poznanie o Božom absolútne. Teda o tom, že vo svojom vnútornom živote je Bohom Otcom, Synom a Svätým Duchom.

Pojmy otcovstva, synovstva a ducha sú vzaté z ľudského slovníka a hoci nevyjadrujú dokonale, ako Boh žije, predsa odhaľujú určitú časť jeho tajomstva. Nadzmyslový pojem Božej bytosti sa nám stáva takto trochu zrozumiteľnejší, keď použijeme tieto názvy. Rovnako si takto lepšie uvedomíme bohatý obsah učenia o poslednom celi človeka, ktorým je Boh.

§ 2. Význam dogmy o Najsvätejšej Trojici

Význam učenia a dogmy o Najsvätejšej Trojici vystihli už Svätí Otcovia, nazývajú ju podstatou Nového zákona (Tertulián),²⁰⁹ tiež súhrnom všetkých právd, lebo je základom všetkých hlavných právd našej viery,²¹⁰ vtelenia, vykúpenia, posvätenia a nášho dokonania. Toto zdôrazňuje aj Katechizmus Katolíckej cirkvi: „Toto tajomstvo je teda prameňom všetkých ostatných tajomstiev viery a svetlom, ktoré osvetľuje...“²¹¹

Najhlbšie tajomstvo našej viery - Božia Trojica - spočíva totiž v tom, že Boh je síce jeden jediný jednosťou svojej nekonečne dokonalej božskej prirodzenosti, avšak jestvuje ako tri medzi sebou skutočne rozdielne osoby: totiž ako Otec, Syn a Svätý Duch.

Tieto tri božské osoby nazývame spoločným menom: Najsvätejšia Trojica (Božia Trojica).

V mene Najsvätejšej Trojice (V mene Boha Otca, i Syna, i Svätého Ducha) sa udeľuje svätý krst,²¹² ktorým sa zasväcujeme viere a službe Božej Trojice; v jej mene udeľuje Cirkev sviatosti, svätí a žehná. Tertulián svedčí, že už prví kresťania začínali a končili svoje

---

²⁰⁷ „Aj iné systémy, čo predchádzali kresťanstvu, poznali Boha ako Trojicu. Indovia poznali Boha ako Brahma, Višnu a Šivu - tvorcu, ochrancu a ničiteľa. Aristoteles napísal: «Trojica zahŕňa začiatok, stred a koniec, a je teda prostriedkom na vyjadrenie myšlienky naplnenia. Poskytuje nám aj základnú formu pre vzťahy v priestore». Jednako, v kresťanstve je chápanie pojmu Trojice oveľa prepracovanejšie.“ - Porov. WURMRAND RICHARD: *Veriť, ale prečo?* Alfa Bratislava 1992, s.95.

²⁰⁸ „Proroctvo nikdy nevzišlo z ľudskej vôle, ale pod vedením Ducha Svätého prehovorili ľudia poslaní od Boha.“ (2 Pt 1, 21).

²⁰⁹ *Adversus Praxem* 2, 31.

Pozn. Praxeas bol antimontanista, ktorý zastával sabeliovské názory. V tomto diele Tertulián vzorne predložil západnú náuku o Trojici a kristológii.

²¹⁰ Sv. CÉZAR ARLESKÝ: „Viera všetkých kresťanov má základ v Trojici.“ *Sermo* 9. - Porov. KKC 232.

²¹¹ KKC 234.

²¹² „Kresťania sú krstení «v mene Otca i Syna i Ducha Svätého» (Mt 28, 19). Predtým odpovedajú «Verím»...“ KKC 232.

bohoslužby - modlitby a práce vzývaním Najsvätejšej Trojice. V jej mene sa koná bohoslužba a oslava Boha. Spomeňme si len na veľké zvolanie (vozhlasy) na konci ekténií.²¹³

„Podľa známeho výroku, ktorý čítame napr. u sv. Cyrila Alexandrijského: «Všetko dobré k nám prichádza od Otca - skrze Syna - vo Svätom Duchu.» Naopak, náš výstup k Bohu sa deje «vo Svätom Duchu, skrze Syna - až k Otcovi».²¹⁴

„Najsvätejšia Trojica je kľúč, ktorý otvára bránu k integrálnej pravde“, povedal Pavol Florentskij.²¹⁵ L. P. Karsavin, vrstovník P. Florentského, zhrnul túto úvahu aforizmom: „Pravda je Najsvätejšia Trojica a Najsvätejšia Trojica je pravda.“²¹⁶

§ 3. Úžitok dogmy o Najsvätejšej Trojici

Pre naše náboženské poznanie a život je úžitok dogmy o Najsvätejšej Trojici veľký. Svojím svetlom osvetľuje všetky dôležité náboženské pravdy, predovšetkým vtelenie a vykúpenie,²¹⁷ ktorými sa nám Boh zjavil nielen jediný v podstate, ale Trojjediný v osobách.²¹⁸

Toto v krátkosti vysvetľuje aj Katechizmus Katolíckej cirkvi, ktorý hovorí, „ako bolo zjavené tajomstvo Najsvätejšej Trojice (I), ako Cirkev formulovala učenie viery o tomto tajomstve (II), a napokon, ako Boh Otec božskými poslaniami Syna a Ducha Svätého uskutočňuje svoj «dobrotivý plán» stvorenia, vykúpenia a posvätenia (III).“²¹⁹

Kresťania teda začínajú užívať trinitárnu formulu s vedomím, že za všetko dobro, ktoré sa im dostáva, vďačia trom božským osobám: „Dary milosti sú rozličné, ale Duch je ten istý. Aj služby sú rozličné, ale Pán je ten istý. A rozličné sú aj účinky, ale Boh, ktorý pôsobí všetko vo všetkých, je ten istý.“ (1 Kor 12, 4-6). Tak je adresovaný aj Prvý list svätého apoštola Petra vyvoleným, „ktorých Boh Otec vopred poznal a Duchom posvätil, aby boli poslušní a pokropení krvou Ježiša Krista“. (1 Pt 1, 2).

Pomocou tejto pravdy možno trochu nazrieť do vnútorného Božieho života a urobiť si predstavu o šťastí a blaženosti, ktorú Boh sám ustavične požíva a ako oblažuje všetkých, ktorí s ním boli v pravde spojení.

Najsvätejšia Trojica, v ktorej sa nám zjavuje podstata, život a velebnosť Boha, je najvznešenejším predmetom kresťanskej viery, kultu a oslavy.

§ 4. Názov: Trojica

Vo Svätom písme slovo *Trojica* nenájdeme. Avšak aj keď sa nevyskytuje, trojičná myšlienka tam je a to je najdôležitejšie.

---

²¹³ Napr. pred Svätý Bože: „Lebo ty si svätý, Bože náš, a my ti vzdávame slávu, Otcu i Synu i Svätému Duchu, teraz i vždycky i na veky vekov.“

Porov. *Svätá Božská Liturgia nášho otca svätého Jána Zlatousteho*. Prešov, 1998, s. 26.

²¹⁴ ŠPIDLÍK, T.: *Pramene svetla*. SSV Trnava, 2000, s. 17-18.

²¹⁵ Pavol Florentskij (+1937), najprv ateista, odborný matematik, ktorý však svoj duchovný vývoj doviedol tým, že sa stal jedným z veľkých ruských trinitárnych teológov.

²¹⁶ Porov. ŠPIDLÍK, T.: *My v Trojici*. Refugium Velehrad-Roma s. r. o. Velehrad, 2000, s. 111-113.

²¹⁷ Porov. *KKC 234*: Je „prameňom všetkých ostatných tajomstiev viery a svetlom, ktoré ich osvetľuje.“

²¹⁸ Tamtiež 234.

²¹⁹ Tamtiež 235.

Názov - Trojica - pochádza z gréckeho slova - *Trias*. Pochádza od Teofila Antiochijského, najstaršieho cirkevného spisovateľa. Na opísanie Najsvätejšej Trojice používa slovo *Trias*. Hovorí o Bohu, Božom Logose a o Božej Sofii.²²⁰

Latinský názov - *Trinitas* - pochádza od Tertuliána. Jeho žiak Novacian, ktorý zomrel pravdepodobne za Valeriána ako mučeník (258), napísal spis *De Trinitate* (Trojičná náuka).

„Cirkev sa celé stáročia usilovala nájsť výraz na označenie «Trojice». Toto úsilie trvá dodnes, lebo reč sa mení. Naše chápanie trojičného tajomstva, i keď slabé a neprimerané, je vždy ťažké formulovať.“²²¹ Naša reč môže byť iba približná a iba sčasti vyjadruje tajomstvo Najsvätejšej Trojice.

§ 5. Rozdelenie náuky o Najsvätejšej Trojici

Vo všetkých vyznaniach viery, najmä v „*Atanáзовskom*“, je zdôraznená podstata tohto článku viery tak, že sú síce tri božské osoby, ale len jediný Boh:

„*Katolícka viera je však táto: uctieваме si jedného Boha v Trojici a Trojicu v jednote bez zmiešania osôb a bez oddeľovania podstaty.*“²²²

Preto v druhej časti tohto traktátu budeme hovoriť o dogme Najsvätejšej Trojice v učení Cirkvi a v prameňoch Božieho zjavenia, o pochádzaniach v Bohu, o vzťahoch v Bohu, o dôsledkoch trojičných pochádzaní a vzťahov, o vzťahu nášho rozumu k Najsvätejšej Trojici.

---

²²⁰ V apológii *Tri knihy Autolykovi*, ktorú napísal krátko po roku 180.

²²¹ VIGANŇ, A.: *Najsvätejšia Trojica*. Don Bosco Bratislava, 1999, s. 16.

²²² DS 75.

I. Dogma Najsvätejšej Trojice v učení Cirkvi

§ 1. Vývoj a formulovanie dogmy

Zjavená pravda o Najsvätejšej Trojici bola hneď od začiatku v základoch živej viery Cirkvi. V priebehu storočí sa preto snažila vypracovať a formulovať svoju trojičnú vieru, aby prehĺbila svoje chápanie viery a aj preto, aby ju bránila proti bludom, ktoré ju deformovali. Najmä pokiaľ išlo o označenie, čo je v Bohu jedno, z druhej strany, čo je v Bohu tri. To bolo dielom prvých koncilov, ktorým pomáhala teologická práca cirkevných Otcov a Učiteľov Cirkvi. Cirkev však od počiatku apoštolských čias stále verila a od veriacich žiadala, aby vyznávali jediného Boha Otca všemohúceho i Ježiša Krista, jeho jediného Syna i Svätého Ducha.²²³

„Na formulovanie dogmy o Najsvätejšej Trojici musela Cirkev vytvoriť vlastnú terminológiu pomocou pojmov filozofického pôvodu: «podstata», «osoba» alebo «hypostáza», «vzťah» atď. Tým však nepodriadila vieru ľudskej múdrosti, ale dala nový, nezvyčajný význam týmto termínom, ktoré mali od toho času vyjadrovať nevýslovné tajomstvo, ktoré «nekonečne presahuje všetko, čo môžeme ľudským spôsobom pochopiť».“²²⁴

Najstaršia formulácia cirkevnej viery v Najsvätejšiu Trojicu je v *Symbolum apostolicum*, ktoré slúžilo vo forme starorímskeho krstného symbolu od 2. storočia ako základ pre vyučovanie katechumenov a tiež ako krstné vyznanie. Je vybudované na trinitárnej krstnej formule slov sv. Matúša: „*Chodte teda, učte všetky národy a krstite ich v mene Otca i Syna i Ducha Svätého...*“ (Mt 28, 19).

Kristova Cirkev riadiac sa jasným učením Svätého písma, Tradície, od svojho začiatku verila v tajomstvo Najsvätejšej Trojice, tak, ako tomu verí dnes. Svedčia o tom:

- **Verejné vzory viery**, čiže symboly, vyznania, ktoré boli ešte pred Nicejským všeobecným snemom v rôznych cirkvách podľa podania pochádzajúce od apoštolov. Napr. v symbole, ktorý sa nachádza v apoštolských ustanoveniach a ktorý bol používaný hlavne na východe pri sviatosti krstu.²²⁵

V učení o Najsvätejšej Trojici sa zhodujú všetky symboly viery prednicejskej, menovite vyznanie viery cirkvi: jeruzalemskej, cezareo-palestínskej, antiochijskej, cyperskej a cirkvi Malej Ázie, ktoré sú najpríbuznejšie nášmu symbolu Niceo-carhradskému; ďalej vyznanie viery cirkvi alexandrijskej a rímskej. Z toho možno usudzovať, ako presne sa apoštolská tradícia zachovala a udržala.

Svedčia o tom i obrady a zvyky dávnej Cirkvi:

- **Obrad krstu**, ktorý sa vždy vykonával podľa príkladu Ježiša Krista: V mene Otca i Syna i Svätého Ducha. Pri tom, opierajúc sa o apoštolské podanie, skrze trojité ponorenie krstiaceho do vody, aby tým ešte jasnejšie bolo dané svedectvo o viere Cirkvi a krstiaceho sa v tri rovné osoby jediného Boha.²²⁶ Pravzorom kresťanského obradu je krst samého Ježiša Krista. Maliari ikon ho znázorňujú ako prvé výslovné zjavenie Najsvätejšej Trojice.

„Ako sme boli poučení,“ píše sv. Bazil, „tak sme boli pokrstení, a ako sme boli pokrstení, tak veríme a vyznávame. Je to totiž pečať našej viery, viera je potom súhlas daný Bohu, ktorý pôsobí v Trojici.“²²⁷

²²³ Porov. *Apoštolské vyznanie viery*.

²²⁴ KKC 251.

²²⁵ Porov. KKC 249: „Zjavená pravda o Najsvätejšej Trojici bola hneď od začiatku v základoch živej viery Cirkvi najmä prostredníctvom krstu. Nachádza svoje vyjadrenie v pravidle krstnej viery...“

²²⁶ Hovorí o tom *DIDACHÉ*, starokresťanský spis z konca 1. alebo začiatku 2. storočia.

²²⁷ C. d.: ŠPIDLÍK, T.: *Pramene svetla*. SSV Trnava, 2000, s. 17.

- **Malé slávoslovie**, ktoré bolo na počiatku používané prevážne v dvoch formulách: „*Sláva Otcu skrze Syna vo Svätom Duchu*“, alebo: „*Sláva Otcu i Synu so Svätým Duchom*“ a niekedy: „*Sláva Otcu i Synu i Duchu Svätému*.“

- Nakoniec aj **pieseň na večeri**, z ktorej sv. Bazil Veľký uvádza slová: „*ospevujeme Otca i Syna i Svätého Ducha, Boha...*“²²⁸, aby ukázal vieru dávných kresťanov v rovnosť Svätého Ducha s Otcom a Synom.

Ďalej sú to **rozsudky**, ktoré vyniesla dávna Cirkev proti osobám, ktoré si dovoľovali nejakým spôsobom prekrúcať dogmy o Svätej Trojici. Sú to zvlášť hlasy Svätých Otcov a Učiteľov Cirkvi, pápežov, ktorí bludárov hneď vylučovali, keď zavrhovali božstvo a jednobytosť Syna s Otcom.

Sú to tiež svedectvá Svätých Otcov a Učiteľov Cirkvi, ktorí žili v prvých troch storočiach: Sv. Klement Rímsky, sv. Teofil Antiochijský, Tertulián, sv. Dionýz Alexandrijský, zvaný Veľký, sv. Augustín.

Patria tu i najstaršie učenia o Najsvätejšej Trojici:

- **Učiteľský list pápeža Dionýza Rímskeho** (259-268), ktorý v polemike s vyššecitovaným Dionýzom Alexandrijským napísal dva listy „*epochálneho významu*“, zavrhujúci sabelianizmus, triteizmus a subordinacionizmus.²²⁹

- **Nicejský symbol** (325), ktorý vzišiel z obranného boja proti arianizmu, a ktorý zvlášť vyzdvihuje pravé božstvo Syna a jeho rovnosť čo do podstaty s Otcom.²³⁰

- **Niceo-carhradský symbol**, ktorý je úradným vyznaním viery Druhého všeobecného koncilu v Carihrade (381). Vznikol z obranného boja proti arianizmu a macedonianizmu, ktoré vedľa božstva Syna zdôrazňujú aj božstvo Svätého Ducha.²³¹

- **Rímsky koncil** za pápeža Damaza I. (382) podáva súhrnné odsúdenie bludov staroveku proti Svätej Trojici, predovšetkým macedonianizmu.²³² Tu treba poznamenať, že za jeho pontifikátu sa skončil trojičný spor Carihradským koncilom roku 381.

- **Atanáзовské vyznanie viery**, ktoré nepochádza od sv. Atanáza,²³³ ale pravdepodobne od latinského autora z 5.-6. storočia, obsahuje vo veľmi jasnom a prehľadnom podaní súhrn cirkevnej náuky o Trojici a vtelení.²³⁴

- Najdokonalejšiu symbolovú formuláciu trojičnej náuky z čias Svätých Otcov predstavuje **Symbol Jedenástej synody v Tolede** roku 675, ktoré je zostavené na spôsob mozaiky z textov Svätých Otcov, predovšetkým sv. Augustína, Fulgencia a sv. Izidora zo Sevilly, a predchádzajúcich synód, zvlášť Šiestej synody v Tolede roku 638.²³⁵

V stredoveku majú pre cirkevnú formuláciu učenia o Najsvätejšej Trojici význam:

---

²²⁸ *Modlitby a piesne pre gréckokatolíkov*. SSV v Trnave v CN, 1980, s. 193.

²²⁹ *DS* 112-115.

²³⁰ *DS* 115.

²³¹ *DS* 150.

²³² *DS* 144.

²³³ Takzvané Atanáзовské vyznanie viery, podľa začiatočného slova aj „*Quicumque*“, nepochádza od sv. Atanáza, ale bolo zredigované medzi koncom 4. a koncom 6. storočia najprv v latinčine. Nazýva sa Atanáзовským asi preto, lebo sv. Atanáз od svojej mladosti až do smrti neohrozene obhajoval dogmu Najsvätejšej Trojice proti arianizmu. V novšej dobe sa všeobecne uznáva, že toto vyznanie viery nepochádza od sv. Atanáza (ktorý zomrel v r. 373), lebo obsahuje aj odsúdenie nestorianizmu a monofyzitizmu, ktoré vznikli v 5. storočí. Čoskoro bolo prijaté v celej Cirkvi. Obsahuje jednu z najjasnejších formulácií tajomstva Najsvätejšej Trojice a vtelenia. V plnom znení ho uvádzame v závere tejto časti.

²³⁴ *DS* 75.

²³⁵ *DS* 525-532.

- **Štvrtý lateránsky koncil** v roku 1215, ktorý podal súhrn trojičnej náuky: „*Je jedna najvyššia, nepochopiteľná a nevyсловiteľná bytosť, ktorá je opravdivo Otec, Syn a Duch Svätý; súčasne tri osoby a každá jednotlivito z nich je osoba, a preto je v Bohu iba jedna Trojica a nijaká Štvorica. Pretože každá z troch osôb je onou bytosťou, to jest podstatou, bytosťou a či božskou prirodzenosťou. Táto bytosť sama je princípom všetkých vecí; okrem nej nemôže byť iný princíp...*“²³⁶

- Na Druhom vatikánskom koncile dosť často Cirkev hovorí o Bohu Otcovi, Božom Synovi a Svätom Duchu. Vo vieroučnej konštitúcii *O Cirkvi* (Lumen gentium) v 1. kapitole (Tajomstvo Cirkvi) hovorí o vôli večného Otca spasiteľ všetkých, o poslaní a úlohe Syna a o Svätom Duchu, ktorý posväcuje Cirkev. „*A tak sa celá Cirkev javí ako «jednotou Otca a Syna a Ducha Svätého zhromaždený ľud»*“ (4).

Čo o tom hovorí Katechizmus Katolíckej cirkvi.

V 1. kapitole **Verím v Boha Otca**, ktorá začína Vyznaním viery v Boha, ktorý je prvý a posledný (porov. Iz 44, 6), počiatok a koniec všetkého, hovorí (v bode 234), že tajomstvo Najsvätejšej Trojice je hlavné tajomstvo viery a kresťanského života. Je to tajomstvo Boha, aký je sám v sebe. Toto tajomstvo je teda zdrojom všetkých ostatných tajomstiev viery. Je to najzákladnejšie a najpodstatnejšie učenie v hierarchii právd viery. Preto v 2. odstavci je krátko vyložené, akým spôsobom bolo zjavené tajomstvo Najsvätejšej Trojice, ako ho Cirkev formulovala a napokon, ako skrze božské poslanie Syna a Svätého Ducha Boh Otec uskutočňuje svoj dobrotivý plán stvorenia, vykúpenia a posvätenia (bod 235).

Katechizmus zdôrazňuje, že zjavená pravda o Najsvätejšej Trojici bola od počiatku koreňom živej viery Cirkvi, hlavne skrze krst. Svoj výraz nachádza v krstnom vyznaní viery formulovanom v kázani, v katechéze a v modlitbe Cirkvi. Podobné formulácie sa už objavujú v apoštolských spisoch, ako napr. pozdrav, ktorý je v Druhom liste sv. Pavla Korinťanom: „*Milosť Pána Ježiša Krista a Božia láska i spoločenstvo Svätého Ducha nech je s vami všetkými*“ (2 Kor 13, 13), ktorý rímska cirkev prijala ako pozdrav do svätej liturgie (bod 249).

Cirkev sa v priebehu prvých storočí snažila jasnejšie formulovať trojičnú náuku už aj preto, aby prehĺbila svoje chápanie viery, a aby zároveň bránila vieru proti bludom, ktoré ju deformovali. Bola to aj úloha prvých koncilov, ktorým pomáhala teologické bádanie cirkevných Otcov (bod 250).

Zmieňuje sa aj o tom, ako Cirkev pre vyjadrenie článku viery o Trojici musela vyvinúť vlastnú terminológiu s pomocou pojmov filozofického pôvodu. Týmto prevzatým termínom nepodriadila vieru ľudskej múdrosti, ale dala im nový, neobvyklý zmysel, aby vyjadrovala nevýslovné tajomstvo, ktoré nekonečne prevyšuje všetko, čo sme v našej ľudskej obmedzenosti schopní pochopiť (bod 251).

Preto v závere tohto odstavca o Najsvätejšej Trojici ešte raz zdôrazňuje, že tajomstvo Najsvätejšej Trojice je ústredným tajomstvom viery a kresťanského života. Len Boh sám ho môže poznať tým, že sa zjavuje ako Otec, Syn a Svätý Duch (bod 261).

§ 2. Hlavný obsah dogmy o Najsvätejšej Trojici

Hlavný obsah dogmy o Najsvätejšej Trojici je:

V Bohu sú tri osoby: Otec, Syn a Svätý Duch.

Každá z týchto troch osôb vlastní číselne tú istú Božiu podstatu, čiže jednota v Trojici a Trojica v jednote.

---

²³⁶ DS 804.

Mohli by sme to povedať aj takto:

Boh Otec, Boh Syn, Boh Svätý Duch, nie však traja bohovia, ale jeden. A keď je tu každá osoba zvlášť nazývaná Bohom, tak preto, že každá z nich je samostatnou osobou a vlastní všetky Božské dokonalosti.

1. Jednota sa týka bytnosti (prirodzenosti, podstaty), potom vlastnosti a Božej činnosti.

Božia podstata - hoci ju vlastní tri osoby, nie je rozdelená, ani znásobená, ale jediná. Tri božské osoby nie sú len spojené alebo združené, nie sú v jednote ani druhotnej, ani morálnej, ani súhrnnej, ale ich jednota je číselná (numerická, matematická). Keďže majú jednotu a tú istú nerozdelenú podstatu, sú rovné - ale spolupodstatné.

Toto učenie o Najsvätejšej Trojici podáva zvlášť Štvrtý lateránsky koncil (1215), ako sme to už vyššie citovali.²³⁷

Teda každá božská osoba je pravý Boh a pretože každá má tú istú božskú podstatu, je jediný Boh. Tak, ako o tom jasne hovorí Atanárovské vyznanie viery: „*Tak je Otec Boh, Syn Boh, Duch Svätý Boh, a predsa nie sú to traja Bohovia, ale jeden Boh.*“²³⁸

Jednota - týka sa ďalej Božích vlastností. Ako jediná bytnosť, prirodzenosť a podstata, tak sú aj jedny vlastnosti, ktoré táto vlastní. Pekne je to vyjadrené v Atanárovskom vyznaní viery: „*Ako je Otec, tak je Syn, tak je Duch Svätý: nestvorený Otec, nestvorený Syn, nestvorený Duch Svätý. Večný Otec, večný Syn, večný Duch Svätý. A predsa nie sú to traja Veční, ale jeden Večný, ako ani traja Nestvorení, ani traja Nezmerní, ale jeden Nestvorený, jeden Nezmerný.*“²³⁹

Jednota sa týka aj činnosti troch božských osôb navonok a vyplýva z jedinej prirodzenosti, ktorá je základom a pôvodcom činnosti. Jedenásta synoda v Tolede (675) to definovala takto: „*Sú totiž neoddeliteľné vo svojom bytí a účinkovaní.*“²⁴⁰ Štvrtý lateránsky koncil (1215) zasa takto: „*Každá z troch osôb je onou bytosťou, to jest podstatou, bytosťou a či božskou prirodzenosťou. Táto bytosť sama je princípom všetkých vecí.*“²⁴¹

2. Trojica sa týka osôb - ktoré sú, čo sa týka prirodzenosti, celkom jedno a to isté.

Rozdielnosť, ktorá je medzi tromi božskými osobami, jestvuje z rozličnosti ich pôvodu a z ich vzájomných vzťahov. O troch božských osobách výslovne hovorí Ježiš Kristus v evanjeliu a všetky vyznania viery. Atanárovské vyznanie viery hovorí takto: „*Iná je totiž osoba Otca, iná Syna, iná Ducha Svätého.*“²⁴²

Otec, Syn a Svätý Duch sú skutočné tri osoby a nielen obyčajné názvy alebo jednoduché spôsoby, ktorými sa jediná božská osoba zjavovala. Každá z nich má celú a dokonalú Božiu podstatu. Rozlišujú sa medzi sebou protikladnými osobnými vzťahmi, totiž tým, že Otec plodí Syna a od oboch pochádza Svätý Duch. Nie je medzi nimi nijaká závislosť, menšia alebo väčšia dokonalosť a akékoľvek prv alebo neskôr.

3. Poradie: Otec, Syn a Svätý Duch je stanovené na základe večných pochádzaní alebo pôvodu.

---

²³⁷ „*Je jedna najvyššia, nepochopiteľná a nevysloviteľná bytnosť, ktorá je opravdivo Otec, Syn a Duch Svätý; súčasne tri osoby a každá jednotlivo z nich je osoba, a preto je v Bohu iba jedna Trojica... každá z troch osôb je onou bytosťou, to jest podstatou, bytosťou a či božskou prirodzenosťou...*“ DS 804.

²³⁸ DS 75.

²³⁹ Tamtiež.

²⁴⁰ DS 531.

²⁴¹ DS 804.

²⁴² DS 75.

Takéto poradie je z dôvodu, že takto sa božské osoby zjavovali a osvedčovali. Najprv sa zjavil Otec, ktorý potom zjavoval Syna a Svätého Ducha. V tomto poradí zasahovali božské osoby do dejín spásy.

Otec poslal Syna, aby spasil svet. Svätý Duch potom bol poslaný od obidvoch, aby naše posvätenie dokonal. V tomto poradí s výnimkou Otca aj napádali bludári božské osoby, a preto ich Cirkev a Otcovia aj v tomto poradí postupne bránili.

O troch božských osobách sa pojednávalo nielen z toho hľadiska, ako zasahovali do dejín spásy, ale aj zo stanoviska rozumového, aký je ich vzťah k podstate a medzi nimi.

Tu treba poznamenať, že Cirkev od počiatku verila a vyznávala Božiu Trojicu, aj keď hneď nemala vypracované učenie v presných pojmoch. Ináč hovoria o Božej Trojici evanjeliá a apoštolské listy, ináč sa o nej vyjadrujú Otcovia a Atanáзовské vyznanie viery, ktoré je v celej Cirkvi všeobecne prijaté. Možno povedať, že toto je celkom prirodzený, pochopiteľný a formálny vývoj, ktorý sa netýka podstaty dogmy, ale vyplynul z obrany a teologickej práce, venovanej tejto základnej pravde kresťanstva.

Túto kapitolu možno v krátkosti zhrnúť do niekoľkých myšlienok:

Trojica je jedna. Nevyznávame troch bohov, ale jedného Boha v troch osobách.

Božské osoby sú od seba skutočne odlišné. Líšia sa od seba navzájom vzťahmi svojho pôvodu. Je to Otec, ktorý plodí, Syn, ktorý je splodený, Svätý Duch, ktorý pochádza. Božská jednota je trojjediná.

Božské osoby sú vo vzájomnom vzťahu. V menách osôb, ktoré vyjadrujú vzťah, sa Otec vzťahuje k Synovi, Syn k Otcovi, Svätý Duch k obidvom.

P o r a d i e Najsvätejšej Trojice je stanovené na základe večných pochádzaní a pôvodu: Otec, Syn a Svätý Duch.

§ 3. Trinitárna terminológia

Vyslovenie trojičnej dogmy má svoj vývoj a jedným z ovocia tohto vývoja je aj trinitárna (trojičná) terminológia. Má cirkevný alebo teologický pôvod a snaží sa vysloviť trojičnú dogmu filozofickou rečou. Bola ustálená už v 4. storočí.

Cirkev používa termín „*podstata*“ (*substancia*). Podstatou rozumieme to, že určitá vec sa stáva sama osebe a nepotrebuje inú vec ako predmet, od ktorého by existovala. Niekedy sa prekladá aj výrazom „*bytnosť*“ (*essentia*), alebo „*prirodzenosť*“ (*natura*) - na označenie Božieho bytia v jeho jednote. To, čo je v Bohu jedno.

Termín „*osoba*“ (*persona*), alebo aj „*hypostáza*“ (*hypostasis*) na označenie Otca, Syna a Svätého Ducha v ich skutočnej vzájomnej odlišnosti. Teda to, čo sa nedá povedať o inom, čo nejestvuje v inom, ale v sebe a je nezdeliteľné.

Termín „*vzťah*“ (*relatio*) sa používa na označenie toho, že ich odlišnosť spočíva v ich vzájomnom vzťahu.²⁴³

O Bohu teda môžeme používať tieto pojmy takto: Boh je podstata, má prirodzenosť, je osoba, ale spôsobom na nekonečne vyššej rovine než sú tvory. Koľko je v týchto pojmoch dokonalosti, to všetko je v Bohu, ale v čo najvyššej miere.

„*Každá z troch osôb je tou skutočnosťou, čiže božskou podstatou, bytnosťou alebo prirodzenosťou.*“²⁴⁴

---

²⁴³ Porov. KKC 251-252.

²⁴⁴ KKC 253. DS 804.

§ 4. Antitrinitárne herézy a bludy

Všetky herézy a bludy, ktoré popierajú tajomstvo Najsvätejšej Trojice, majú svoj pôvod a zdroj v probléme stojacom pred ľudským rozumom: Ako pochopiť a uviesť do súladu jednotu Božej prirodzenosti s Trojicou božských osôb. Vznikali z nepochopenia základných pojmov alebo z prehnaného racionalizmu, usilujúceho sa odstrániť toto tajomstvo.

Všetky tieto herézy a bludy, ktoré sa vyskytli v priebehu dejín, možno rozdeliť do dvoch skupín:

P r á - popiera priamo alebo nepriamo jednotu Božej prirodzenosti (Triteizmus).

D r u h á - popiera Trojicu osôb v Bohu dvojakým spôsobom:

a/ popiera reálny rozdiel medzi božskými osobami (Monarchianizmus, modalizmus);

b/ popiera pravé božstvo druhej alebo tretej osoby (Subordinacianizmus).

Na vysvetlenie treba povedať, že autorom kresťanského staroveku nestačilo prijať vieru v najsvätejšiu Trojicu, ale na základe gréckej terminológie sa pokúšali hlbšie preniknúť do vzťahov, ktoré vznikajú medzi jednotlivými osobami. A práve toto bola príležitosť k vzniku rôznych bludov. Pomohlo to však presne formulovať dogmu o Najsvätejšej Trojici.

1. Triteizmus

Triteizmus je grécke slovo, ktoré znamená: *trojbožstvo*. Je to bludná náuka, ktorá hlásala, že tri božské osoby sú aj tri božské prirodzenosti, teda traja bohovia, lebo koľko je osôb, toľko musí byť aj prirodzeností. Tým sa teda popierala dogma o jedinom Bohu. Cirkev tento triteizmus opätovne odsúdila tým, že stále učila dogmu o tajomstve Najsvätejšej Trojice. Z toho tajomstva vyplýva, že na Boha nemožno aplikovať zásadu, podľa ktorej je toľko rozdielnych prirodzeností, koľko je rozdielnych osôb.²⁴⁵

Zástancovia tohto bludného učenia:

Alexandrijský filozof a kresťanský exegéta Aristotela Ján Philoponus (zomrel okolo roku 565). Podľa neho sú tri božské osoby tri individuá božstva, podobne ako traja ľudia sú tri individuá ľudského druhu.

Kanonik Roscelin z Compiègne (zomrel okolo roku 1120). Učil, že tri božské osoby sú tri reality, vzájomne od seba oddelené. Spojené sú len morálne (zhodou vôle a moci). Toto učenie bolo odsúdené na synode v Soissons (1092).

Gilbert z Poitiers (+1154) predpokladal reálny rozdiel medzi Bohom a božstvom. Teda existuje reálny rozdiel medzi božskými osobami a Božou podstatou, takže v Bohu vznikli tri osoby + božstvo. Tento blud, ktorý podľa jeho spisu možno ťažko dokázať, bol odmietnutý na konzistóriu v Remeši (1148) za prítomnosti pápeža Eugena III.²⁴⁶

Opát Joachim z Fiore (+1202) chápal jednotu troch božských osôb ako jednotu kolektívnu. Jeho blud bol zvrhnutý na Štvrtom lateránskom koncile (1215).

Anton Günther (+1863) učil, že božská podstata sa strojnásobí. Tieto tri podstaty medzi sebou spája sebedomie a takto vytvárajú formálnu jednotu. Jeho triteistický výklad zavrhol pápež Pius IX.²⁴⁷

2. Monarchianizmus

Monarchianizmus (z gréc. *monarchía* = vláda jedného) uznával len jedinú božskú osobu. Jeden pôvod - jedna vláda. Bludná náuka a náboženské hnutie v 2.-4. storočí.

²⁴⁵ Porov. *Malý teologický lexikon*. SSV Trnava v CN Bratislava, 1989, s. 459.

²⁴⁶ DS 745.

²⁴⁷ Breve *Eximian tuam*. DS 2828.

Už koncom 1. storočia židovskí bludári Cerinth a ebioniti popierali Kristovo božstvo. Dozvedáme sa to najmä z protibłudárskeho spisu sv. Ireneja, jedného z najstarších tzv. starokatolíckych Otcov.²⁴⁸

Koncom 2. storočia monarchianizmus učil, že v Bohu je len jedna osoba. Dozvedáme sa to z historicko-dogmatického spisu Tertuliána,²⁴⁹ v ktorom predložil západnú náuku o Trojici a kristológii.

Podľa postoja k osobe Ježiša Krista, má monarchianizmus dva smery:

a/ dynamický (adopciánsky) monarchiánizmus, učí že Kristus je len obyčajný človek, ktorému sa dostalo moci ducha, Božej múdrosti. Aj keď nadprirodzeným spôsobom bol zrodený z Ducha a Svätej Panny, pri krste bol veľkou mierou vybavený božskou silou a Bohom prijatý za syna (adopcia).

Hlavnými stúpecami tohto bludu boli:

Theodot Koželuh z Byzancie, ktorý tento blud priniesol do Ríma okolo roku 190. Pápež Viktor I. (189-198) ho vylúčil z Cirkvi.

Pavol zo Samosaty, antiochijský biskup, ktorého synoda v Antiochii roku 268 zosadila ako bludára.

Biskup Photinus zo Sirmia, ktorého v roku 351 zosadila synoda v Sirmiu.

b/ modalistický (patripasiánsky) monarchianizmus, ktorý sa pridržiaval pravého Kristovho božstva a zároveň Božej jednoosobnosti, učil, že Otec sa stal v Ježišovi Kristovi človekom, za nás trpel a umrel (Pater passus est - patripasiáni).

Hlavnými stúpecami tohto bludu boli:

Noetus zo Smyrny, proti ktorému písal Hypolit Rímsky.²⁵⁰

Praxeas, maloázijský vyznávač, proti ktorému bojoval Tertulián.²⁵¹

Sabellius (okolo roku 220) rozšíril tento blud aj na Svätého Ducha. Učil, že v Bohu je jedna hypostáza a tri prosopa (prosopon - herecká maska, rola, úloha). V stvorení sa vraj prejavuje jednoosobný Boh ako Otec, vo vykúpení ako syn a v skutkoch posvätenia ako Svätý Duch. Pápež Kalist (217-222) ho vylúčil z cirkevného spoločenstva.

2. Subordinacianizmus

Subordinacianizmus (z lat. *sub* = pod a *ordino* = stavať do radu, zoradiť; podriadenosť). Teologický pojem, ktorým sa v bludnom učení o tajomstve najsvätejšej Trojice opisuje vzťah Božieho Syna k Otcovi a zriedka aj vzťah Svätého Ducha k Otcovi a Synovi. Predpokladá tri rozdielne osoby v Bohu, ale neodníma druhej a tretej osobe rovnosť s Otcom a tým aj pravé božstvo.

Patrí sem:

a/ Arianizmus je vieroučný blud, popierajúci božstvo Ježiša Krista. Jeho zástancom bol Arius, alexandrijský kňaz (narodil sa okolo roku 280 v Lýbii). Jeho učenie odsúdil Nicejský všeobecný cirkevný koncil v roku 325. Na sneme sa jasne povedalo, že „*Syn je Boh z Boha, Svetlo zo Svetla, pravý Boh z pravého Boha; splodený, nie stvorený, jednej podstaty s Otcom*“.

b/ Macedonianizmus popieral božstvo Svätého Ducha a hlásal, že Svätý Duch je iba tvorom Syna. Za zástancu tohto bludu sa od konca 4. storočia, možno aj neprávom, považuje carihradský biskup Macedónius. Tento blud bol zavrhnutý na Prvom carihradskom

---

²⁴⁸ *Adversus haereses.*

²⁴⁹ *Adversus Praxeam.*

²⁵⁰ *Contra haeresim Noeti.*

²⁵¹ *Adversus haereses.*

všeobecnom cirkevnom sneme v roku 381. Na tomto sneme bol doplnený obšírnejší výklad o božstve a pôsobení Svätého Ducha.

II. Dogma Najsvätejšej Trojice v prameňoch Božieho zjavenia

Aj keď Sväté písmo neužíva slovo „osoba“ ani meno „Trojica“, ani výslovne nikdy doslovne nehovorí, že Boh je jeden v troch rozličných osobách, katolícka náuka je jasne a určite obsiahnutá tak v Starom ako aj Novom zákone, alebo je aspoň naznačená.

§ 1. Náznaky Najsvätejšej Trojice v Starom zákone

Starý zákon nepoznal dogmu o Najsvätejšej Trojici. Starozákonné zjavenie je podľa sv. Pavla iba tieňom novozákonného zjavenia.²⁵² Nemožno teda od neho očakávať jasné zjavenie tajomstva Najsvätejšej Trojice. Teológovia sa však všeobecne zhodujú v tom, že dogma o Najsvätejšej Trojici je naznačená už v Starom zákone. Trinitárne zjavenie Nového zákona predpokladá pravý zmysel takýchto intuícií. Za takéto náznaky považujú:

- Boh častejšie hovorí v množnom čísle (v plurálnej forme).

„Urobme človeka na náš obraz a podľa našej podoby!“ (Gn 1, 26).²⁵³ Tieto slová prezrádzajú jestvovanie Najsvätejšej Trojice, aj keď nie je to zrejmé zjavenie. Potvrdzujú to aj Svätí Otcovia. Napr. sv. Irenej,²⁵⁴ ale aj iní.

- Anjel Jahveho býva v starozákonných teofániách nazývaný Jahve, El a Elohim a zjavuje sa sám ako Elohim a Jahve. Tým je naznačené, že sú dve osoby, ktoré sú Bohom: jedna, ktorá posielala a druhá, ktorá je poslaná.²⁵⁵ Starší Otcovia rozumeli pod pojmom Jahveho anjel (Pánov anjel) so zreteľom na Izaiáš 9, 6²⁵⁶ a Malachiáš 3, 1.²⁵⁷

- Mesiášske proroctvá predpokladajú rozdiel osôb v Bohu tým, že náznakovo ohlasujú a vyhlasujú Bohom poslaného Mesiáša za Boha a Božieho Syna.

„Pán mi povedal: «Ty si môj syn. Ja som ťa dnes splodil.»“ (Ž 2, 7).

„Na jeho pleci bude kniežatstvo a bude nazvaný: zázračný Radca, mocný Boh, večný Otec, Knieža pokoja.“ (Iz 9, 6).

„Sám príde a spasí vás.“ (Iz 35, 4).²⁵⁸

„Emanuel“ - Boh s nami (Iz 7, 14).

- Starozákonné, tzv. sapienciálne²⁵⁹ knihy, predstavujú Božiu múdrosť ako hypostázu, vedľa Jahveho. Od večnosti vyšla z Boha zrodením²⁶⁰ a spolupôsobí pri stvorení sveta.²⁶¹ Vo

²⁵² „Keďže zákon je len tieňom budúcich dobier, a nie vlastný obraz vecí...“ (Hebr 10, 1).

²⁵³ Porov. „Hľa, človek sa stal ako jeden z nás!“ (Gn 3, 22).

„Poďme, zostúpme a pomätme tam ich jazyk...“ (Gn 11, 7).

²⁵⁴ *Adversus haereses*.

²⁵⁵ Porov. „Pánov anjel ju však našiel pri prameni vody na púšti...“ (Gn 16, 7-13 a nasl.).

„Tu sa mu zjavil Boží anjel v ohnivom plameni z trňového kríka...“ (Ex 3, 2).

²⁵⁶ „Lebo chlapec sa nám narodil...“ (Iz 9, 6). - Izaiáš vedel len toľko, že v Dieťati-Mesiášovi sa akýmsi neobyčajným spôsobom zjaví Boh. Ako väčšina proroctiev i toto sa stalo celkom jasným len po splnení. My, ktorým už bolo zjavené tajomstvo Najsvätejšej Trojice, vieme, že Emanuel je druhá božská osoba.

²⁵⁷ „Hľa, ja pošlem svojho anjela a pripraví predou mnou cestu. I zaraz príde do svojho chrámu Panovník, ktorého vy hľadáte, a anjel zmluvy, ktoré si žiadate.“ - Mesiáš sa volá anjelom, poslom zmluvy, lebo uzavrel novozákonnú zmluvu medzi Bohom a novým Božím národom. Dost' jasne sa tu naznačuje aj božstvo Mesiáša.

²⁵⁸ Porov. „Pán povedal: «Sed' po mojej pravici, kým nepoložím tvojich nepriateľov za podnožku tvojim nohám.» Moc tvojho žezla rozšíri Pán zo Siona: panuj uprostred svojich nepriateľov. Odo dňa tvojho narodenia patrí ti vláda v posvätej nádhere. Splodil som ťa ako rosu pred východom zornice.“ (Ž 109, 1-3).

²⁵⁹ *Sapientia* - z lat. múdrosť.

²⁶⁰ „Nebolo ešte morských prehlbní, keď som sa ja zrodila.“ (Prís 8, 24 a nasl.).

²⁶¹ „Pán vládol nado mnou od počiatku svojich ciest, prv ako stvoril od pradávna čokoľvek. Od večnosti som ustanovená, od počiatku, prv ako povstal svet.“ (Prís 8, 22-23).

svetle novozákonného zjavenia Ján 1, 1²⁶² a nasl., Hebrejom 1, 3²⁶³, môžeme vidieť v starozákonnej múdrosti poukaz na božskú osobu Logosa.

- Starý zákon častejšie hovorí o „Božom duchu“ alebo o „svätom Duchu“. Tu sa však nemyslí božská osoba, ale z Boha vychádzajúca sila, ktorá dáva život, prepožičiava silu, osvecuje a pobáda k dobrému.²⁶⁴

- Náznak troch božských osôb niektorí videli v tzv. *Trishagion* u Izaiáša 6, 3²⁶⁵ a v trojnásobnom kňazskom požehnaní v Numeri 6, 23²⁶⁶ a nasl. Treba mať na zreteli, že číslo 3 je v Starom zákone výrazom stupňovania.

- Maliari ikon nachádzajú v Starom zákone predovšetkým dva predobrazy Najsvätejšej Trojice: Abrahám, ktorý obetuje svojho syna (porov. Gn 22) a Abrahámov pohostinstvo (porov. Gn 18). Svätí Otcovia v týchto scénach rozpoznali znamenie veľkého kresťanského tajomstva. Zobrazenie vyústilo skrze ruskú ikonu Andreja Rubľova, na ktorej je trinitárny symbolizmus rozvinutý do mimoriadnych jednotlivostí. Traja anjeli sedia na jedinom tróne pred jediným kalichom. Tým je symbolizovaná ich jednotná moc, jedna vôľa a jedno poznanie.²⁶⁷

- Kazatelia rozvíjajú tiež analógiu Jozefa (porov. Gn 39 nn) milovaného otcom, ale predaného bratmi do Egypta. Ten čin sa stane prozreteľným pre ich záchranu.²⁶⁸

Záverom treba povedať, že prorocká o osobnej Múdrosti, o osobnom Slove, o Mesiášovi a Božom Synovi, v Starom zákone neboli spojené a sústredené v jednej osobe. Spojil ich v sebe až Ježiš Kristus, Boží Syn, ktorý sa stal človekom a ako Boží Mesiáš prišiel na svet. V celom Starom zákone sa zdôrazňuje prísny monoteizmus a spomenuté miesta vo Svätom písme sú iba vzdialenou prípravou pre zjavenie tajomstvá Najsvätejšej Trojice v Novom zákone.

§ 2. Najsvätejšia Trojica v Novom zákone

Hoci Nový zákon hlása monoteizmus rovnakým dôrazom ako Starý zákon, predsa o vnútornom Božom živote prednáša náuku novú a to je náuka o tajomstve Najsvätejšej Trojice. Avšak aj v Ježišovom kázaní toto tajomstvo sa zjavuje postupne. Z toho pohľadu hovorí o ňom viac Evanjelium sv. Jána než synoptici. Starozákonné pojmy: *slovo, múdrosť, duch* sa postupne zjavujú ako božské osoby spolu s Bohom Otcom.

---

²⁶² „Na počiatku bolo Slovo a Slovo bolo u Boha a to Slovo bolo Boh. Ono bolo na počiatku u Boha. Všetko povstalo skrze neho...“ (Jn 1-3).

²⁶³ „On je odlesk jeho slávy a obraz jeho podstaty a udržuje všetko svojím mocným slovom. Preto keď vykonal očistenie od hriechov, zasadol po pravici velebnosti na výsostiach...“ (Hebr 1, 3).

²⁶⁴ „Zem však bola pustá a prázdna, tma bola nad priepasťou a Duch Boží sa vznášal nad vodami.“ (Gn 1, 2).

„A spočívne na ňom duch Pánov: duch múdrosti a rozumu, duch rady a sily, duch poznania a bohabojnosti; a naplní ho bázeň pred Pánom.“ (Iz 11, 2). - Porov. aj ďalšie: Iz 42, 1; 61, 1; 63, 10; Ez 11, 5; 36, 27; Joel 2, 28, Múd 1, 5; 7.

²⁶⁵ *Trishagion*. - (z gréc. trís = trikrát a hágios = svätý). Grécky liturgický výraz na označenie oslavného hymnu na Boha trikrát svätého. Hymnus pochádza z videnia proroka Izaiáša (porov. 6, 3). Zaužíval sa v židovskej liturgii a z nej prešiel do prvokresťanskej liturgie ako chválospev na Najsvätejšiu Trojicu: „Svätý, svätý, svätý je Pán zástupov...“ - Porov. HERIBAN, J.: *Príručný lexikón biblických vied*. Don Bosco Bratislava 1998, s. 1040.

²⁶⁶ „Nech ťa žehná Pán a nech ťa chráni! Nech ti Pán ukáže jasnú tvár a nech ti je milostivý! Nech Pán obráti svoju tvár k tebe a daruje ti pokoj!“ (Num 6, 24-26).

²⁶⁷ ŠPIDLÍK, T.: *My v Trojici*. Refugium Velehrad-Roma s. r. o. Velehrad 2000, s. 24.

²⁶⁸ Tamtiež s. 27.

a/ Evanjeliiá:

V evanjeliách sa Najsvätejšia Trojica spomína podľa rozdielnosti troch božských osôb pri štyroch významných udalostiach, ktoré sa týkajú Ježišovho života:

1. Pri zvestovaní vtelenia Ježiša Krista anjel hovorí Panne Márii:

„Duch Svätý zostúpi na teba a moc Najvyššieho Ťa zatieni. A preto aj dieťa bude sa volať svätým, bude to Boží Syn.“ (Lk 1, 35).

2. Pri Ježišom krste na rieke Jordán je jasné zjavenie Najsvätejšej Trojice.

Boží Syn - Ježiš Kristus je krstený, Svätý Duch sa zjavuje v podobe holubice a z neba je počuť hlas nebeského Otca²⁶⁹. Svätý Duch sa tu zjavuje zvláštnym spôsobom - v podobe holubice - teda ako samostatná osoba vedľa Otca a Syna.²⁷⁰

3. Pri Poslednej večeri Ježiš sľubuje apoštolom Pomocníka, Tešiteľa:

„A ja poprosím Otca a on vám dá iného Tešiteľa, aby zostal s vami naveky - Ducha pravdy...“ (Jn 14, 16-17). - „Tešiteľ, Duch Svätý, ktorého pošle Otec v mojom mene, naučí vás všetko...“ (Jn 14, 26). - Svätý Duch, ktorý je poslaný, je jasne odlišný od Otca i Syna, ktorí ho posielajú.

4. Existenciu Najsvätejšej Trojice najjasnejším spôsobom vyjadruje Ježišov krstný príkaz pri svojom nanebovstúpení:

„Chodte teda, učte všetky národy a krstite ich v mene Otca i Syna i Ducha Svätého...“ (Mt 28, 19). - V týchto slovách sa jasne hovorí o troch nerozdielnych osobách - Otec, Syn a Svätý Duch. Tiež hovoria o ich spoločnom jedinom božstve, a to slovom „v mene“. Slovo „v mene“ je v jednotnom čísle, čo znamená jedinú spoločnú podstatu a moc. Pravosť tohto miesta je zaručená vo všetkých rukopisoch a prekladoch.

b/ Skutky apoštolov

Skutky apoštolov sú nazývané „evanjeliom Svätého Ducha“. Hovoria o jeho zoslaní na Cirkev a o mimoriadnych charizmách, ktoré v nej pôsobia (porov. Sk 2, 1-4; 10, 44-46; 11, 15-17.28); poslaný Kristom, spája veriacich s Kristom a Otcem.

c/ Apoštolské listy

1. Prvý Petrov list. - V úvode používa trojičnú formulu požehnaní: „...vyvoleným..., ktorých Boh Otec vopred poznal a Duchom posvätil, aby boli poslušní a pokropení krvou Ježiša Krista.“ (1 Pt 1, 1-2).

2. Druhý list Korint'anom sv. Pavla. - Svoj list končí priáním požehnaní: „Milosť Pána Ježiša Krista a Božia láska i spoločenstvo Svätého Ducha nech je s vami všetkými.“ (2 Kor 13, 13).

3. Sv. Pavol v Prvom svojom liste Korint'anom vypočítava rôzne druhy duchovných darov a rozdeľuje ich medzi troch darcov, keď používa tieto pojmy: Duch, Pána (Krista) a Boha.²⁷¹ Tiež v Liste Efezanom: „Jedno je telo a jeden Duch... Jeden je Pán... Jeden je Boh a Otec všetkých...“ (Ef 4, 4-6).

4. Najdokonalejšie je Božia trojjednosť a rovnosť, tiež jednosť Božej podstaty vyjadrená v prvom liste sv. Jána, a to slovami: „Lebo traja sú, čo svedčia: Duch, voda a krv;

²⁶⁹ Porov. Mt 3, 16-17; Mk 1, 10-11.

²⁷⁰ Jeden z najstarších a najpôsobivejších obrazov Trojice je ikona Kristovho krstu. V prorockom videní sv. Ján Krstiteľ poznal Ježiša z Nazaretu ako „Božieho baránka“ a v tej chvíli sa otvorilo nebo a bolo počuť hlas Otca a Svätý Duch sa zjavil ako holubica. - Porov. ŠPIDLÍK, T.: *My v Trojici*. Refugium Velehrad-Roma s. r. o. Velehrad, 2000, s. 23.

²⁷¹ „Dary milosti sú rozličné, ale Duch je ten istý. Aj služby sú rozličné, ale Pán je ten istý. A rozličné sú aj účinky, ale Boh, ktorý pôsobí všetko vo všetkých, je ten istý.“ (1 Kor 12, 4).

a títo traja sú zajedno.“ (1 Jn 5, 7). - Ide tu o svedectvo troch na nebi: Otec, Slovo a Svätý Duch, ktorí sú zajedno, - a svedectvo troch na Zemi: Duch, voda a krv, a tieto tri sú zajedno.

Môžeme teda povedať, že zjavenie Najsvätejšej trojice je v Novom zákone základným kresťanským učením a že postupne kresťania začínajú užívať trinitárnu formulu.

§ 3. Najsvätejšia Trojica v Tradícii

Cirkev už od svojho prvopočiatku vyznávala vieru v najsvätejšiu Trojicu, najmä v liturgii. Hlásajú ju tiež krstné formuly, symboly a chváloslovía (doxológie), ktorými kresťania zakončievali svoje modlitby. Zjavenie Najsvätejšej Trojice žili v každodennej skúsenosti a nevedli o tom špekulatívne diskutovať.

1. Svedectvá z kultového života prvotnej Cirkvi

a/ Forma krstu, ktorú Cirkev vždy užívala, a najstaršia prax trojitého ponorenia alebo poliatia v mene troch osôb, svedčí o všeobecnej viere v Trojjediného Boha.

Svedčí o tom najmä *Didaché*²⁷² (r. 90-100) takto: „*Krstite v mene Otca i Syna i Svätého Ducha... Vylej na hlavu trikrát vodu v mene Otca i Syna i Svätého Ducha.*“

b/ Apoštolské vyznanie viery, ktoré siaha až k polovici 2. storočia.²⁷³ Vo svojej staršej forme je identické so starorímskym krstným symbolom.

c/ Vieru v Najsvätejšiu Trojicu vyjadrujú **starokresťanské doxológie** (chváloslovía), ktoré dávajú úctu Otcovi, Synovi i Svätému Duchu. Kresťanský starovek ich pozná v dvoch formách:

Koordinujúca: Sláva Otcu i Synu i Svätému Duchu.

Subordinujúca: Sláva Otcu skrze Syna v Duchu Svätom.

V bohoslužbách východnej cirkvi je toto slávoslovie zreteľné dodnes. Vidíme to zvlášť na večerni v piesni *Svetlo tiché*, kde „*ospevujeme Otca i Syna i Svätého Ducha, Boha...*“ Ale tiež aj inde.

1. Svedectvá Otcov - Prednicejskí Otcovia

Už v 2. a 3. storočí sa niektorí snažili rozriešiť problém troch božských osôb. Z tejto teórie vznikli mnohé bludy (subordinacionizmus,²⁷⁴ modalizmus²⁷⁵). Je pochopiteľné, že v prvých dobách nebolo ľahké dať presvedčivé odpovede na námietky protivníkov. Apoštolskí Otcovia však od najstarších čias trojičné učenie vyjadrovali rečou Svätého písma. Boli to:

Sv. Klement Rímsky (+101), pápež, je pôvodcom spisu, ktorý sa nazýva *List korintským veriaci*. V ňom píše: „*Či nemáme jedného Boha a jedného Krista a jedného Ducha milosti?*“²⁷⁶ A ďalej: „*Ako totiž Boh žije i Pán Ježiš Kristus žije i Svätý Duch, viera a nádej vyvolených.*“²⁷⁷

²⁷² *Didaché* c. 7.

²⁷³ Dnešná forma Apoštolského vyznania viery, ako sa predpokladá, sa ujala v 9. storočí v celej západnej cirkvi predovšetkým pod vplyvom Karola Veľkého, za ktorého bolo Vyznanie viery začlenené do ríšskeho zákonníka. Znenie však pravdepodobne pochádza už z 5. storočia. No už dávnejšie predtým existovali viaceré formy Vyznania viery. Stará tradícia, že Vyznanie viery zostavili apoštoli čoskoro po Kristovom nanebovstúpení, sa nedá historicky zdôvodniť.

²⁷⁴ Hlásal, že Ježiš Kristus je akýsi „*druhý Boh, nižší než Otec a je mu podriadený*“.

²⁷⁵ Zástancovia tohto bludu si mysleli, že diskusiu o existencii troch božských osôb zjednodušia tvrdením, že Otec, Syn a Svätý Duch sú len rôzne mená toho istého Boha. V skutočnosti sa vraj Otec a Syn ničím od seba neodlišujú.

²⁷⁶ *Epistula ad Corinthios* 46, 6.

²⁷⁷ Tamtiež 58, 2.

Sv. Ignác Antiochijský, „*biskup Sýrie*“, v liste určenom veriacim v Magnézii používa trinitárne formuly. Píše: „*Buďte poddaní biskupovi a sebe navzájom, ako Kristus bol poddaný Otcovi podľa tela a apoštolí (boli poddaní) Kristovi a Otcovi a Duchu.*“²⁷⁸

Sv. Irenej, najstarší spomedzi tzv. starokatolíckych Otcov, píše: „*Cirkev... prijala od apoštolov a ich učeníkov vieru v jedného Boha, Otca všemohúceho... a v jedného Ježiša Krista, Božieho Syna... a v Ducha Svätého. Toto učenie, ktoré obdržala a túto vieru chráni starostlivo.*“²⁷⁹

Tertulián (+220): „*Dielo evanjelia, podstatu Nového zákona tvorí Otec, Syn a Duch Svätý, - tri vierou, jeden Boh.*“²⁸⁰ Od neho pochádza výrok: „*Tri osoby, jedna podstata.*“

Sv. Cyprián (+258): „*Pán hovorí: Ja a Otec sme jedno, a opäť je písané o Otcovi a Synovi a Duchu Svätom: a títo traja sú jedno.*“²⁸¹

Viera v Trojediného Boha a Božiu spolupodstatnosť je v prednicejskej dobe najlepšie vyjadrená v slávnom dogmatickom Liste pápeža Dionýza (259-268) biskupovi Dionýzovi z Alexandrie, ktorým zavrhuje predchádzajúce bludy a herézy popierajúce tajomstvo Najsvätejšej Trojice.²⁸² Treba však zdôrazniť, že aj rozhodnutie Nicejského koncilu (325) nebolo ničím novým, ale organickým rozvojom od počiatku verejného a vedeckou teológiou stále jasnejšie chápaného učenia Cirkvi o Najsvätejšej Trojici. Toto všetko pomohlo presne formulovať dogmu o Najsvätejšej Trojici.

3. Svedectvo Otcov - Ponicejskí Otcovia

Ako už bolo spomenuté, Nicejský koncil v roku 325, ktorý bol prvý zo všetkých cirkevných všeobecných koncilov, vystúpil proti Ariovi (+336), zavrhol jeho blud a definoval pravoverné učenie Cirkvi. Vyhlásil dogmu, že Ježiš Kristus, Boží Syn, je pravý Boh, jednej podstaty s Otcom.²⁸³ Týmto vyhlásením Nicejský koncil urobil veľký krok vo formulácii kresťanských dogiem. Zásľuhu má na tom predovšetkým sv. Atanáž, ktorý vynikal v dišputách s ariánmi, a ktorý najlepšie vyjadril vzťah Syna k Otcovi. Vyjadril to najmä vo svojich *Rečiach proti Ariánom*. V nich sa veľmi dôkladne vyrovnáva s arianizmom.

Vo svojom učení neostal osamotený. To preto, že ponicejským Otcom pripadla úloha naďalej brániť učenie o Najsvätejšej Trojici proti arianizmu a macedonianizmu. Ariáni boli politickí silní a zmocnili sa biskupských stolcov. K vážnym diskusiám dochádzalo predovšetkým vo východnej časti cisárstva. Malo to politické následky a často dochádzalo k zosadzovaniu biskupov a k ich vyhnanstvu.

Bol to už spomínaný sv. Atanáž z Alexandrie (+373), veľký obranca Kristovho božstva, ktorý bol päťkrát poslaný do vyhnanstva. Ďalej to boli traja vynikajúci teológovia (kappadóčania): sv. Bazil Veľký (+379), sv. Gregor Naziánsky (+ c. 390), zvaný „*teológ*“, a

---

²⁷⁸ *Epistula ad Magnesios* 13, 2.

²⁷⁹ *Adversus haereses* I 10, 1.

²⁸⁰ *Adversus Praxeam* 31.

²⁸¹ *De Ecclesiae catholicae unitate* 6.

²⁸² Dionýz, biskup v Alexandrii okolo polovice tretieho storočia, bojoval predovšetkým proti bludu sabelianizmu, ktorý pre prísnosť viery v jedného Boha zdegradoval trojosobovosť Boha na holý trojnásobný spôsob prejavovania sa Boha. V polemike s týmto bludom Dionýz kládol príliš veľký dôraz na skutočné odlišnosti medzi božskými osobami, a tak mu jeho protivníci vyčítali vieru v troch Bohov. Sporná otázka bola predložená pápežovi Dionýzovi v Ríme a dala podnet na vydanie prvého významného rozhodnutia cirkevného magistéria o tajomstve Najsvätejšej Trojice. Proti Sabeliovi zdôrazňuje skutočnosť troch božských osôb, no práve tak rozhodne zavrhuje akúkoľvek vieru v troch Bohov a učí so všetkou jasnosťou práve božstvo Krista. - Porov. NEUNER J. - ROSS H.: *Viera Cirkvi v úradných dokumentoch jej Magistéria*. Dobrá kniha Trnava, 1995, s. 132.

²⁸³ *DS* 125.

ich najlepší priateľ sv. Gregor Nyssenský (+394); sv. Cyril Alexandrijský (+444). Títo museli pozdvihnúť svoj hlas aj na obranu božstva Svätého Ducha. Výsledkom tohto boja o pravú vieru bolo potvrdenie novým koncilom, ktorý sa zišiel v Carihrade v roku 381.

Z latinských Otcov sv. Hilár z Poitiers (+367) - „Atanáž Západu“ a sv. Ambróz z Milána (+397). Zvlášť to bol sv. Augustín (+430), ktorý prevyšuje cirkevných Otcov tak osobnými vlastnosťami, ako i svojou činnosťou. Bol vybavený rozsiahlym vzdelaním, nedostihnúť jasnosťou a prenikavosťou ducha a schopnosťou samostatne zužitkovať podnety, ktoré prichádzali k nemu zo všetkých strán. Jeho pätnásť kníh o Trojici - *De Trinitate* - sa nahradila až dovedy na Západe prevládajúca dejinnospásna forma náuky o Trojici. V úvode tohto veľkého diela sa odvoláva na to, že tí, čo pred ním písali o Najsvätejšej Trojici, súhlasne vyznávali Trojicu božských osôb, ktoré sú jednej podstaty.

V 4. storočí bola definitívne ustálená aj filozofická terminológia, vzťahujúca sa na Najsvätejšiu Trojicu.

To, čo je v Bohu jedno, sa označuje:

gréckymi slovami: *fysis, usia,*

latinskými slovami: *essentia, substancia, natura,*

slovenskými slovami: *podstata, substancia, tiež prirodzenosť.*

A čo je v Bohu tri, sa označuje:

gréckymi slovami: *hypostatis, prosópon,*

latinskými slovami: *persona, aj hypostatis,*

slovenskými slovami: *osoba, aj hypostáza.*

§ 4. Podrobný dôkaz o Najsvätejšej Trojici podľa jednotlivých osôb

Keďže Najsvätejšia Trojica je najhlbším tajomstvom svätej viery, teológovia podávajú o nej podrobný dôkaz podľa jednotlivých osôb tým spôsobom, že z Božieho zjavenia sa o každej osobe jednotlivo dokazuje, že:

1. Je Bohom.
2. Je skutočnou osobou.
3. Je rozdielnou osobou od ostatných dvoch.

A. Boh - Otec

1. Je Bohom

Slovom - menom „Otec“ označujeme nielen vlastného prirodzeného otca, ale aj tých, ktorí sú k iným v podobnom vzťahu. Napr. adoptívny otec, cirkevný otec, svätý otec; teda v zmysle morálnom a prenesenom (nevlastnom). Aj Sväté písmo nazýva Boha Otcom v tomto zmysle. Trojjediný Boh je Otcom stvorení, predovšetkým rozumných stvorení na základe stvorenia, udržiavania a prozreteľnosti (prirodzený poriadok), ale hlavne na základe pozdvihnutia do stavu milosti a Božieho detstva (nadprirodzený poriadok).²⁸⁴

Zvláštnym spôsobom sa nazýva Boh Otcom preto, že má jedného, jednorodeného, večného, vlastného Syna. Preto aj Ježiš, keď hovorí o Otcovi v nebesiach, vraví: „*môj Otec*“,

---

²⁸⁴ Porov. Dt 32, 6; Jer 31, 9; 2 Sam 7, 14; Mt 5, 16; 48; 6, 1-32; 7, 11; Jn 1, 12; 1 Jn 3, 1n; Rim 8, 14n; Gal 4, 5n.

„tvoj Otec“, nikdy nie „náš Otec.“ Pokiaľ Ježiš v modlitbe hovorí „Otče náš“, treba poznamenať, že táto modlitba nie je Ježišovou modlitbou, ale modlitbou jeho učeníkov.²⁸⁵

- Božie synovstvo a Božie otcovstvo treba chápať vo vlastnom, fyzickom zmysle:

„Nik nepozná Syna, iba Otec, ani Otca nepozná nik, iba Syn a ten, komu to Syn bude chcieť zjaviť.“ (Mt 11, 27).

„Ja a Otec sme jedno.“ (Jn 10, 30).

„Ako Otec má život sám v sebe, tak dal aj Synovi, aby mal život sám v sebe.“ (Jn 5, 26).

- Ježiš je nazývaný vlastným Božím Synom:

„A my sme uvideli jeho slávu, slávu, akú má od Boha jednorodený Syn...“ (Jn 1, 14).

„Jednorodený Boh, ktorý je v lone Otca, ten o ňom priniesol zvest’.“ (Jn 18).

„Veď Boh tak miloval svet, že dal svojho jednorodeného Syna...“ (Jn 3, 16).

„Boh poslal svojho jednorodeného Syna na svet...“ (1 Jn 4, 9).

„On vlastného Syna neušetril, ale vydal ho za nás všetkých...“ (Rim 8, 32).

Toto Božie Otcovstvo ako pravé a vlastné chápali nielen apoštoli, ale aj Ježišovi odporcovia. Vidíme to najmä z udalosti, keď Židia pre porušenie soboty chceli Ježiša zabiť: „Preto sa Židia ešte väčšmi usilovali zabiť ho, lebo... aj Boha nazýval svojím Otcom a robil sa rovným Bohu.“ (Jn 5, 18).

Keď sa vo Svätom písme hovorí o Bohu ako o Otcovi, vždy sa predpokladá, že je opravdivý Boh, nekonečne dokonalý.²⁸⁶ Preto o jeho opravdivom božstve nikdy nevznikol v kresťanstve nijaký blud!

2. Je skutočná osoba

Treba to chápať v tom zmysle, že sa označuje ako podmet a nositeľ činnosti; On je ten, ktorý odpúšťa, ktorý dáva odmenu:

„Tvoj Otec ťa odmení...“ (Mt 6, 18).

- On je ten, ktorý posielal na svet Syna i Svätého Ducha:

„Prečo vy hovoríte tomu, ktorého Otec posvätil a poslal na svet.“ (Jn 10, 36).

V rozlúčkovej reči povedal učeníkom:

„Tešiteľ, Duch Svätý, ktorého pošle Otec v mojom mene...“ (Jn 14, 26).

3. Je rozdielna osoba od Syna a Svätého Ducha

Stredom, centrom celého dôkazu o Troch božských osobách je, že Syn, Slovo, Jednorodený, - je druhá božská osoba. Keď dokážeme, že Syn a Svätý Duch sú rozdielne osoby od Otca, bude tým dokázané aj to, že Otec nie je ani Syn, ani Svätý Duch.

B. Boh - Syn

1. Je Bohom

Ak je vlastným Božím Synom,²⁸⁷ musí mať prirodzenosť svojho Otca - Boha. Teda musí mať božskú prirodzenosť.

„A to Slovo bolo Boh...“ (Jn 1, 1).

Sv. Pavol píše:

„Kristus; on je nad všetkým Boh...“ (Rim 9, 5).

²⁸⁵ „Vy sa budete modliť takto: Otče náš, ktorý si na nebesiach...“ (Mt 6, 9). - Porov. Lk 11, 2-4.

²⁸⁶ Porov. „Buďte dokonalí, ako je dokonalý váš nebeský Otec.“ (Mt 5, 48).

²⁸⁷ „On vlastného Syna neušetril, ale vydal ho za nás všetkých, akože by nám s ním nedaroval všetko!?“ (Rim 8, 32).

- Má božské vlastnosti, lebo bol od počiatku, skôr, ako vznikol svet, ako to čítame u sv. Jána.²⁸⁸

Večnosť:

Židom povedal: „*Veru, veru, hovorím vám: Prv ako bol Abrahám, Ja Som.*“ (Jn 8, 58).

Nezmeniteľnosť:

Apoštol Pavol v Liste Hebrejom, keď píše o Kristovi, ktorý je väčší od anjelov, napísal o Božom Synovi: „*Tvoj trón, Bože, je na veky vekov...*“ (Hebr 1, 8).

Vševvedúcnosť:

Keď farizeji prekrúcali jeho slová, „*on poznal ich myšlienky...*“ (Mt 12, 25).

Všemohúcnosť:

V Reči na vrchu: „*No ja vám hovorím: Pred súd pôjde každý...*“ (Mt 5, 22).²⁸⁹

Pri svojom nanebovstúpení povedal: „*Daná mi je všetka moc na nebi i na zemi.*“ (Mt 28, 18).

- Žiada úctu od ľudí, ktorá patrí Bohu:

„*Kto miluje otca alebo matku viac ako mňa, nie je ma hoden.*“ (Mt 10, 37; porov. Lk 14, 26).

- Sám o sebe hovorí, že je Božím Synom:

Pri uzdravení chorého: „*Ale aby ste vedeli, že Syn človeka má na zemi moc odpúšťať hriechy.*“ (Mt 9, 6).

- O svojom Božom synovstve hovoril aj v podobenstvách:

Podobenstvo o dvoch synoch - (Mt 21, 28-32).

- Ale aj pred súdom:

Veľkňazovi na otázku, či je Božím Synom, povedal: „*Sám si to povedal...*“ (Mt, 64). A preto ho veľrada odsúdila na smrť.

Sv. Pavol v Liste Hebrejom píše, že Ježiš Kristus je odbleskom slávy Boha Otca a obraz jeho podstaty (Hebr 1, 3).

V Liste Filipanom píše o ňom, že „*má božskú prirodzenosť*“ (Flp 2, 6) a v Liste Kolosanom, že v ňom „*prebýva celá plnosť božstva*“. (Kol 2, 9).

3. Je skutočná osoba

Toto vysvitá už zo samotného mena „Syn“, ktoré nepochybne označuje osobu. Boh - Syn sa uvádza ako podmet a nositeľ činnosti: dokonale pozná Otca:

„*Nik nepozná Syna, iba Otec, ani Otca nepozná nik, iba Syn...*“ (Mt 11, 27).

Ďalej vyučuje, koná skutky Otca, posielal Svätého Ducha: „*Ak nekonám skutky môjho Otca, neverte mi.*“ (Jn 10, 37; porov. Jn 1, 16; 15, 26).

Slová: „*Prišiel do svojho vlastného...*“ a: „*A Slovo sa telom stalo...*“ (Jn 1, 11; 14), môžu sa vzťahovať len na osobu a nie na božský atribút.

3. Je rozdielna osoba od Otca a od Svätého Ducha

Rozdiel medzi Otcom a Synom je zjavný už aj z ich mien, lebo nie je možné, aby niekto bol Otcom alebo Synom seba samého.

Otec splodil Syna a poslal ho na svet. Nik však neposiela seba samého. A keďže zasa Otec aj Syn posielajú Svätého Ducha (porov. Jn 14, 25; 15, 26), obaja sú rozdielni aj od Svätého Ducha.

²⁸⁸ „*Na počiatku bolo Slovo a Slovo bolo u Boha a to Slovo bolo Boh. Ono bolo na počiatku u Boha. Všetko povstalo skrze neho a bez neho nepovstalo nič z toho, čo povstalo.*“ (Jn 1, 1-3).

²⁸⁹ Porov. aj iné miesta: Mk 2, 1-12; Lk 5, 17-26; Mt 11, 27 a i.

Toto je jasné vo Svätom písme, kde sa rozdielnosť Otca a Syna hlása výrazmi: Slovo, Boží Syn, atď. Sväté písmo hovorí o Synovi ako o božskej osobe, a teda Syn je božská osoba, ktorá je rozdielna od osoby Otca.

Sv. Pavol v Liste Galat'anom píše, že Boh Otec poslal svojho Syna, aby vykúpil svet (Gal 4, 4; Rim 8, 3). Teda jeho poslanie - vykúpiť svet smrťou na kríži, je iné, než poslanie Otca.

Aj Tradícia, teda cirkevní spisovatelia prvých storočí, výslovne vyznávajú reálnu rozdielnosť medzi Otcom a Synom. Aj keď je mnoho nejasností v teologických výrazoch, či nepresností, predsa si vážime všetky teórie, pretože sa snažia vysloviť ťažkú náuku tajomstva o Najsvätejšej Trojici a vo svojich spisoch nám uchovali vzácne svedectvo o starobylosti tejto svätej viery.

C. Boh - Svätý Duch

1. Je Bohom²⁹⁰

Svätý Duch, tretia božská osoba, je v Starom zákone naznačená iba ako príprava na zjavenie náuky o Svätom Duchu. Izraelitom nebolo zjavené hlboké tajomstvo Božej Trojice, teda ani Boží Duch, tým menej Svätý Duch. Boží Duch sa tu skôr rozumie ako Božia sila, Božia moc, ktorá účinkuje a udeľuje nadprirodzený život, a nie ako božská osoba, rozdielna od Otca a Syna.

Až evanjeliá, predovšetkým evanjelium sv. Lukáša, hovoria často o Svätom Duchu, o Božom Duchu, o Svätom Duchu. Svätého Ducha ako božskú osobu predstavuje sv. Lukáš v správe o zvestovaní Panny Márie, pri Ježišovom krste v Jordáne a hlavne v rozkaze Ježiša Krista, aby apoštoli krstili všetky národy „v mene Otca i syna i Ducha Svätého“. (Mt 28, 19).

Táto krstná formula, ktorú vyslovil Ježiš Kristus, hlása dokonalé božstvo nielen Svätého Ducha, ale aj Otca i Svätého Ducha.

Skutky apoštolov sú často nazývané ako „evanjelium Svätého Ducha“. To preto, že z kníh Svätého písma najviac spomínajú Svätého Ducha, hoci výraz Svätý Duch v Skutkoch apoštolov neznamena vždy tretiu božskú osobu. Ide tu často o dar, milosť, neosobnú silu Boha.²⁹¹ Je to svedectvo o tom, keď tí, čo prišli s Petrom, žasli, že sa dar Svätého Ducha vylial aj na pohanov. Avšak osoba Svätého Ducha je jasne rozdielna od Otca a Syna, čo vidieť pri zoslaní Svätého Ducha v deň Turíc (porov. Sk 2, 2-4).

Po nanebovstúpení Ježiša Krista nastupuje v Cirkvi na jeho miesto Svätý Duch a vedie apoštolov a ich nástupcov pri hlásaní evanjelia a pri správe Cirkvi.

Že Svätý Duch je Boh, je výslovne povedané, keď sv. Peter vytýka Ananiášovi: „Ananiáš, prečo ti satan naplnil srdce, aby si luhal Duchu Svätému...? Neluhaj si ľudom, ale Bohu!“ (Sk 5, 3-4).

Svätému Duchu sa pripisujú aj Božie vlastnosti - atribúty. Napr. všemohúcnosť:

„Ale nám to Boh zjavil skrze Ducha, lebo Duch skúma všetko, aj Božie hlbiny...“ (1 Kor 2, 10).

- Inšpiroval starozákonných prorokov:

„Lebo prorocstvo nikdy nevzišlo z ľudskej vôle, ale pod vedením Ducha Svätého...“ (2 Pt 1, 21).

---

²⁹⁰ „Otázke božstva Svätého Ducha nebola spoiatku venovaná veľká pozornosť; oficiálne vyhlásenie, že Duch je Boh, bolo vydané až na sneme v Carihrade v roku 381.“ - Porov. FIORENZA, F. S. - GALVIN, J. P.: *Systematická teológia I.* CDK Brno, 1996, s. 179.

²⁹¹ „Kým Peter toto hovoril, zostúpil Duch Svätý na všetkých, čo počúvali slovo. A veriaci z obriezky, čo prišli s Petrom, žasli, že sa dar Ducha Svätého vylial aj na pohanov.“ (Sk 10, 44-45).

„Muselo sa splniť Písmo, kde predpovedal Duch Svätý ústami Dávida...“ (Sk 1, 16).

- Božská moc Svätého Ducha sa prejavuje:

pri zázraku vtelenia Božieho Syna (Lk 1, 35; Mt 1, 20);

pri turičnom zázraku (Lk 24, 49; Sk 2, 2-4).

Svätý Duch je darcom Božej milosti, dáva mimoriadne dary milosti²⁹² a ospravedlňujúcu milosť pri krste²⁹³ a vo sviatosti pokánia.²⁹⁴

2. Je skutočná osoba

Svätý Duch je skutočný nositeľ činnosti: učí, vydáva svedectvo, ustanovuje predstavených Cirkvi, priraduje sa k Otcovi a Synovi v krstnom rozkaze. Je uvádzaný ako Tešiteľ, ktorý apoštolov naučí všetkému.²⁹⁵

S pomocou Svätého Ducha apoštoli prijali svoje rozhodnutia.²⁹⁶

Svätý Duch radil sv. Petrovi.²⁹⁷

Svätý Duch ustanovuje biskupov, aby spravovali Božiu Cirkev.²⁹⁸

3. Je rozdielna osoba od Otca i Syna

Prečo?

a/ Vychádza od Otca, je posielaný od Otca, je žiadaný od Otca.

b/ Prijíma od Syna, je posielaný od Syna, vydáva svedectvo o Synovi, zastupuje Syna.

„A ja poprosím Otca a on vám dá iného Tešiteľa, aby zostal s vami naveky.“ (Jn 14, 16).

„Ale Tešiteľ, Duch Svätý, ktorého pošle Otec v mojom mene, naučí vás všetko a pripomenie vám všetko, čo som vám povedal.“ (Jn 14, 26).

„Keď príde Tešiteľ, ktorého vám ja pošlem od Otca...“ (Jn 15, 26).

„Je pre vás lepšie, aby som odišiel. Lebo ak neodídem, Tešiteľ k vám nepríde. Ale keď odídem, pošlem ho k vám.“ (Jn 16, 7).

„Keď príde on, Duch pravdy, uvedie vás do plnej pravdy, lebo nebude hovoriť sám zo seba, ale bude hovoriť, čo počuje, a zvestuje vám, čo má prísť. On ma oslávi, lebo z môjho vezme a zvestuje vám. Všetko, čo má Otec, je moje. Preto som povedal, že z môjho vezme a zvestuje vám.“ (Jn 16, 13-15).

Z povedaného jasne vysvitá, že keď ho Otec a Syn dávajú a posielajú, je teda iný, je od nich rozdielnou osobou.

Tri rozdielne božské osoby: Otec, Syn a Svätý Duch sú jeden a ten istý jediný Boh. Tak Starý ako aj Nový zákon dôrazne o tom učia. Pán Ježiš to výslovne prízvukuje: „Ja a Otec sme jedno“ (Jn 10, 30), totiž jedno božstvo, jedno najvyššie a nekonečné dobro.

§ 5. Novozákonné učenie o jednote troch božských osôb

²⁹² „Ale toto všetko pôsobí jeden a ten istý Duch, ktorý rozdeľuje každému, ako chce.“ (1 Kor 12, 11).

²⁹³ „Veru, veru, hovorím ti: Ak sa niekto nenarodí z vody a z Ducha, nemôže vojsť do Božieho kráľovstva“ (Jn 3, 5).

²⁹⁴ „Prijmite Ducha Svätého. Komu odpustíte hriechy, budú mu odpustené, komu ich zadržíte, budú zadržané.“ (Jn 20, 22).

²⁹⁵ „Tešiteľ, Duch Svätý, ktorého pošle Otec v mojom mene, naučí vás všetko a pripomenie vám všetko, čo som vám povedal.“ (Jn 14, 26).

²⁹⁶ „Lebo Duch Svätý a my sme usúdili...“ (Sk 15, 28).

²⁹⁷ „Ako Peter premýšľal o videní, Duch mu povedal: «Hľadajú ťa traja muži.»“ (Sk 10, 19).

²⁹⁸ „Dávajte pozor na seba a na celé stádo, v ktorom vás Duch Svätý ustanovil za biskupov, aby ste pásli Božiu Cirkev...“ (Sk 20, 28).

Monoteizmus - jednobozstvo - je základnou náukou pravého náboženstva. Musíme teda dokázať, že Božia Trojica - Boh v troch osobách - nijako neruší ani neohrozuje jednotu a jednoduchosť Božej podstaty. Tri božské osoby sú jeden, jediný alebo trojjediný Boh. Toto jasne potvrdzuje Atanáзовské vyznanie viery, tak proti triteistom, ako aj proti rôznym formám monarchianizmu: „*Katolícka viera je však táto: uctieваме si jedného Boha v Trojici a Trojicu v jednote bez zmiešania osôb a bez oddeľovania podstaty... Pretože ako podľa kresťanskej pravdy vyznávame každú osobu jednotlivo ako Boha a Pána, tak nám katolícka viera zakazuje, aby sme hovorili o troch Bohoch alebo Pánoch.*“²⁹⁹

Teda definícia je jasne takáto:

Tri rozdielne božské osoby: Otec, Syn a Svätý Duch sú jeden a ten istý jediný Boh.

Ide tu o dôkaz, že Tri božské osoby majú jednu a tú istú podstatu. Teda nie je to len jednota zmýšľania, alebo vôle, alebo druhová, ale jednota číselná, numerická.

Podľa Rímskej synody v Lateráne pápeža Martina I. (649) treba o troch božských osobách vyznávať to isté božstvo, tú istú prirodzenosť, podstatu, moc, vládu, vôľu a činnosť.³⁰⁰

---

²⁹⁹ DS 75.

³⁰⁰ DS 501.

III. Pochádzania v Bohu

§ 1. Pojem a skutočnosť pochádzaní v Bohu

Z náuky Cirkvi podľa Svätého písma (porov. Jn 8, 42; Jn 15, 26) poznáme v Bohu dve pochádzania:

1. **Pochádzanie od Otca splodením** (generatio);
2. **Pochádzanie Svätého Ducha od Otca i Syna jednoduchým vychádzaním** (dýchanie, pneusis).

Atanáзовské vyznanie viery túto dogmu vyjadruje takto:

*„Otec nie je nikým utvorený ani stvorený, ani splodený. Syn nie je samým Otcom ani utvorený, ani stvorený, ale splodený. Duch Svätý nie je Otcom a Synom ani utvorený, ani stvorený, ani splodený, ale vychádzajúci...“*³⁰¹

Výraz „pochádzanie“ alebo „vychádzanie“ pochádza zo Svätého písma, kde u sv. Jána čítame: *„Ja som z Boha vyšiel a od neho prichádzam.“* (Jn 8, 42). A tiež: *„Duch pravdy, ktorý vychádza od Otca.“* (Jn 15, 26).

Náuka o dvoch pochádzaniach v Bohu nám udáva dôvod a vysvetľuje:

Prečo a ako je to, - že jeden jediný Boh nie je iba jediná božská osoba, ale tri rozdielne božské osoby.

Z týchto dvoch pochádzaní totiž vyplýva, že božská podstata jestvuje až trojitým rozdielnym spôsobom:

V Otcovi tak, - že je bez pôvodu;

V Synovi tak, - že je splodený od Otca;

V Duchu Svätom tak, - že vychádza od Otca i Syna.

Táto dogma nás teda poučuje, že nekonečná plnosť božskej podstaty vyžaduje, aby ona jestvovala *trojitým rozdielnym* podstatným spôsobom.

Tu treba iba znovu pripomenúť, že je to veľké tajomstvo, čo vyjadruje aj legenda zo života sv. Augustína.³⁰²

Pre bližšie osvetlenie tejto dogmy treba vysvetliť:

1. Pochádzať znamená: mať pôvod od iného.

Pri pochádzaní sa teda rozoznáva:

a/ pôvodca (princíp), t. j. ten, ktorý dáva pôvod inému;

b/ pochádzajúci (pricipiát), t. j. ten, ktorý má pôvod od iného.

Tu teda má byť jasné, že medzi pôvodcom a pochádzajúcim musí byť skutočný rozdiel, lebo nik nedáva pôvod sebe samému.

2. Trojičné pochádzania sú večné, teda neznamenajú v Bohu nijakú zmenu, t. j. bez začiatku, bez konca a bez akejkoľvek postupnosti. Otec večne plodí Syna, taktiež Otec a Syn večne dávajú pôvod Svätému Duchu.

3. Trojičné pochádzania sú imanentné, teda týkajúce sa vnútornej stránky, vnútornej súvislosti. To znamená, že Syn ostáva v Otcovi (napr. ako myšlienka zostáva v rozume mysliaceho) a Svätý Duch ostáva v Otcovi a Synovi (napr. ako náklonnosť lásky zostáva v milujúcom).

---

³⁰¹ DS 75.

³⁰² ŽÁK, E.: *Řeči konferenční*. Praha, 1923, s. 24.

4. Trojičné pochádzania sú substanciálne, teda podstatné. To znamená, že pochádzajúci Syn a Svätý Duch nie sú nejakými náhodnými, prechodnými (akcidentami), ale aj Syn je totožný s božskou podstatou, aj Svätý Duch je totožný s božskou podstatou a samozrejme aj Otec jej totožný s božskou podstatou (substanciou).

§ 2. Podrobné pravdy o pochádzaniach v Bohu

Preto o pochádzaniach v Bohu platia tieto pravdy:

A/ Ani Božia podstata (ako taká), ani Otec nepochádza od nikoho.³⁰³

Ako už bolo vyššie povedané, medzi pôvodcom a medzi pochádzajúcim musí byť skutočný rozdiel. Z dôvodu, že nik (a nič) nedáva pôvod sebe samému. Keby teda božská podstata ako taká pochádzala, bola by rozdielna od tej podstaty, od ktorej by mala pôvod, teda by boli dve božské podstaty. Otec nepochádza ani od seba samého - lebo nik nepochádza od seba samého, - ani nepochádza od ostatných dvoch božských osôb, lebo tie majú pôvod od neho, ani nepochádza od božskej podstaty, lebo tak by bol od nej rozdielny, nebol by s ňou totožný, teda by nebol Bohom.

Florentský koncil (1438-45) o tom hovorí: „Čokolvek Otec je alebo má, nemá od iného, ale zo seba. Je teda pôvod bez pôvodu.“³⁰⁴

Sv. Bazil Veľký: „Nezrodený je to isté ako byť od niekoho.“³⁰⁵

B/ Syn pochádza od Otca splodením

Je to článok viery z Atanáзовského vyznania,³⁰⁶ a tiež podľa Nicejského vyznania.³⁰⁷ Veta obsahuje dvojitú pravdu: Druhá osoba vychádza z prvej a vychádza plodením.

Sväté písmo to už v Starom zákone naznačuje, keď o budúcom Mesiášovi hovorí Boh - Otec: „Ty si môj syn. Ja som ťa dnes splodil.“ (Ž 2, 7).

Nový zákon však tohto Mesiáša, Ježiša Krista, výslovne nazýva milovaným Božím Synom (Lk 3, 22), jednorodeným od Otca (Jn 1, 14; 3, 16), vlastným (Rim 8, 32), prvorodeným (Hebr 1, 6).

Teda druhá božská osoba sa vo Svätom písme nazýva najčastejšie „Syn“ Boha Otca. Preto tento názov treba chápať nie v metaforickom zmysle: za Syna prijatý, adoptovaný, ale Syn vo vlastnom zmysle:

„Keď on vlastného Syna neušetril, ale vydal ho za nás všetkých...“ (Rim 8, 32).

Druhá božská osoba je nazývaná „splodená“, čo je to isté vychádzajúce plodenie, zrodenie:

„A my sme uvideli jeho slávu, slávu, akú má od Otca jednorodený Syn...“ (Jn 1, 14).³⁰⁸

„Veď Boh tak miloval svet, že dal svojho jednorodeného Syna...“ (Jn 3, 16).

„Ty si môj syn. Ja som ťa dnes splodil.“ (Sk 13, 33; porov. Ž 2, 7).

Vo veci pôvodu Syna kresťanskí Otcovia učia, že Syn vychádza alebo pochádza od Otca. Spôsob tohto pochádzania prednášajú predovšetkým ako splodenie. Tak učil Origenes, sv. Ataná, sv. Augustín.

---

³⁰³ DS 804.

³⁰⁴ DS 703.

³⁰⁵ *Adversus Eunomium* 1, I. no 15.

³⁰⁶ „Syn nie je samým Otcom ani utvorený, ani stvorený, ale splodený.“ DS 75.

³⁰⁷ „Veríme..., v jedného Pána Ježiša Krista, Syna Božieho ako jednorodeného, splodeného od Otca...“ DS 125.

³⁰⁸ Porov. Jn 1, 18.

Dr. Antonín Němeček vo svojej *Dogmatike* hovorí o tom takto: „*Splodenie je totiž pôvod živej bytosti z inej živej bytosti, ktorá je s ňou spojená k tomu, aby jej zdelila rovnakú prirodzenosť.*“³⁰⁹

Uvádza tiež aj známky plodenia:

a/ Jednota prirodzenosti medzi plodením a splodením.

a/ Aby vychádzajúci bol výsledkom tohto vychádzania.

Uvádza pri tom zaujímavé porovnanie: O Eve nemožno hovoriť, že bola zrodená z Adama. Bola síce tej istej prirodzenosti ako on, ale nebola výsledkom svojho pôvodu z Adama.

C/ Svätý Duch pochádza od Otca i Syna ako dych ich spoločnej lásky

Je to článok viery podľa Atanázovského vyznania.³¹⁰

Pochádzanie Svätého Ducha od Otca je vo Svätom písme výslovne vyjadrené v slovách Ježiša Krista, ktorý hovorí, že sľúbený Obranca je „*Duch pravdy, ktorý vychádza od Otca.*“ (Jn 15, 26). Podobne: „*Duch vášho Otca bude hovoriť vo vás.*“ (Mt 10, 20).

Pochádzanie Svätého Ducha aj „*od Syna*“ (Filioque) popierajú východní nezhjednotení kresťania (grécko-pravoslávna cirkev). Sväté písmo však aj túto dogmu dostatočne vyjadruje. Nie síce výslovne, ale ekvivalentne - rovnako platne s výslovným vyjadrením, - a to týmto spôsobom:

a/ Svätý Duch je posielaný od Syna:

„*Keď príde Tešiteľ, ktorého vám ja pošlem od Otca, Duch pravdy, ktorý vychádza od Otca...*“ (Jn 15, 26).

Svätý Duch je Boh. Preto ho Syn nemôže posilať na základe väčšej moci, alebo väčšej múdrosti, ale len na tom základe, že Svätý Duch má v Synovi svoj večný pôvod, teda od neho pochádza.

Toto je vidieť aj z ďalších Kristových slov: „*Lebo ak neodídem, Tešiteľ k vám nepríde.*“ (Jn 16, 7).

Teda dôkaz je takýto:

Kto je posielaný, prijíma od iného vôľu vykonať niečo. Božská osoba však nemôže prijať od iného vôľu vykonať niečo, iba skrz vychádzanie, ktorým od nej prijíma prirodzenosť, s ktorej vôľou sa stotožňuje. Odtiaľ teda podľa Svätého písma Otec nie je nikdy posielaný, Syn je posielaný len od Otca, Svätý Duch je posielaný tak od Otca, ako aj od Syna.³¹¹

b/ Svätý Duch je nazývaný nielen Duchom Otca, ale aj Duchom Krista, Duchom Syna:

„*Duch vášho Otca bude hovoriť vo vás.*“ (Mt 10, 20).

„*Lebo kto nemá Kristovho Ducha...*“ (Rim 8, 9).

„*Poslal Boh do našich srdiec Ducha svojho Syna a on volá: «Abba, Otče!».*“ (Gal 4, 6).

Teda - musí pochádzať aj od Syna.

Zdôvodnenie:

Meno Duch Syna vyjadruje síce vzťah Svätého Ducha k Synovi, avšak v božských veciach nemožno vymyslieť iný vzťah, než vzťah pôvodu. Ďalej, Duch Syna znie rovnako ako Dych Syna, vydychovaný od Syna, čiže dýchaním vychádzajúcim zo (od Syna).³¹²

³⁰⁹ NĚMEČEK, A.: *Dogmatika II.* De Deo Trino. CMBF UP Olomouc (skriptá), s. 11.

³¹⁰ „*Duch Svätý nie je Otcou a Synom ani utvorený, ani stvorený, ani splodený, ale vychádzajúci.*“ DS 75.

³¹¹ Porov. NĚMEČEK, A.: *Dogmatika II.* De Deo Trino. CMBF UP Olomouc (skriptá), s. 13.

³¹² Tamtiež s. 12.

c/ O Svätom Duchu je povedané: prijíma, počuje od Syna. Toto by nebolo možné povedať, keby nevychádzal zo Syna.³¹³

Dôkaz zo Svätého písma:

„Keď príde on, Duch pravdy, uvedie vás do plnej pravdy, lebo nebude hovoriť sám zo seba, ale bude hovoriť, čo počuje, a zvestuje vám, čo má prísť. On ma oslávi, lebo z môjho vezme a zvestuje vám. Všetko, čo má Otec, je moje. Preto som povedal, že z môjho vezme a zvestuje vám.“ (Jn 16, 13-15).

Ak Synovi patrí všetko, čo má Otec (okrem otcovstva), musí byť dýchanie tretej osoby spoločné Otcovi a Synovi.³¹⁴

Tradícia nielen západných, ale aj východných Otcov učí, že Svätý Duch pochádza aj od Syna. Tak výslovne hovorí napr. sv. Efrém Sýrsky a sv. Cyril Alexandrijský.

Sv. Epifán: „Duch však od obidvoch... Duch Svätý pravdy, tretí svetlo, od Otca a Syna.“³¹⁵

Sv. Cyril Alexandrijský: „Svätý Duch vychádza z Otca a Syna.“³¹⁶

Sv. Augustín: „Svätý Duch vychádza z Otca ako z prvého počiatku, a pretože Otec ho od večnosti dáva Synovi, vychádza z Otca i Syna spoločne.“³¹⁷

Teda analógia je jasná: Ovocie vychádza z koreňov skrz kmeň.

O dodatku slova „Filioque“ vo Vyznaní viery

Nicejsko-carhradské vyznanie viery rozhodlo proti pneumatomachom, ktorí vyhlasovali, že Svätý Duch nie je pravý Boh, ale stvorená bytosť Syna, takto: „Verím v Ducha Svätého, ktorý vychádza od Otca.“ Čoskoro na to Efezský (431) a Chalcedonský koncil (451) ustanovili: „Nikto nesmie inú vieru prednášať, napísať, zložiť, prechovávať alebo učiť iných.“³¹⁸

„Výraz *Filioque* nie je vo Vyznaní viery vyhlásenom v roku 381 v Carihrade“, poznamenáva Katechizmus Katolíckej cirkvi.³¹⁹ Preto sa Gréci sťažovali a sťažujú na porušenie náuky a na nedovolenú zmenu vyznania. Tu však nejde ani v jednom ani v druhom prípade o dodatok „i Syna“, ale o presnejšie vysvetlenie vychádzanie Svätého Ducha vo vnútornom živote Najsvätejšej Trojice.³²⁰

„Slovo *Filioque* (i Syna) bolo ponajprv vložené do Vyznania viery v Španielsku. V časoch karolovskej dynastie bolo používané v celom Francúzsku, ale až na žiadosť cisára Henricha II. ho v rímskej cirkvi do vyznania viery definitívne vložil Benedikt VIII.“³²¹

„Používanie tejto formuly vo Vyznaní viery sa pozvoľna (medzi 8. až 11. storočím) pripúšťalo v latinskej liturgii. Zavedenie výrazu *Filioque* do Nicejsko-carhradského vyznania

---

³¹³ Vhodné je tu uviesť slová sv. Gregora Nazianskeho: „Čo je to teda Vychádzanie? Povedzte mi, čo je to nezrodenosť Otca, a ja vám vysvetlím fyziológiu zrodenia Syna a vychádzania Ducha a obidvaja zošalieme za to, že sme strkali nos do Božieho tajomstva.“ - Túto citáciu uvádza Karl Barth vo svojej dogmatike. - Porov. FIORENZA, F. S. - GALVIN, J. P.: *Systematická teológia I.* CDK Brno, 1996, s. 195.

³¹⁴ Tamtiež s. 13.

³¹⁵ *Haereses* 74 no 7 a 8.

³¹⁶ *Theaurus de sancta consubstantiali trinitate* 34.

³¹⁷ *De Trinitate* 15, 26, 27.

³¹⁸ *DS* 301-303.

³¹⁹ *KKC* 247.

³²⁰ „Jednou z najcitlivejších otázok, ktorá až doteraz rozdeľuje Východ a Západ od ekumenickej jednoty, je pasáž *Filioque*: «Svätý Duch vychádza z Otca i Syna.» Podľa východnej cirkvi Svätý Duch vychádza z Otca (skrze Syna).“ - Porov. FIORENZA, F. S. - GALVIN, J. P.: *Systematická teológia I.* CDK Brno, 1996, s. 194.

³²¹ NEUNER, J. - ROOS, H.: *Viera Cirkvi v úradných dokumentoch jej Magistéria.* Dobrá kniha Trnava, 1995, s.133-144.

viery do latinskej liturgie je však ešte aj dnes príčinou nezhody s pravoslávnyimi cirkvami.³²²,
323

Toto rozhodnutie bolo definované na koncile vo Florencii (1438-1445) slovami:

„Duch Svätý... má svoju bytnosť a svoje bytie od Otca i od Syna zároveň a z obidvoch večne vychádza ako z jediného princípu a jediným vydychovaním... A keďže všetko, čo je Otcovo, dal sám Otec svojmu jednorodenému Synovi plodením, s výnimkou toho, že je Otcom, aj to, že Duch vychádza zo Syna, má Syn večne od Otca, ktorým je aj večne plodený.“³²⁴

V čom je teda podstata tohto rozdielneho výkladu? Katechizmus Katolíckej cirkvi to vysvetľuje takto:

„Východná tradícia predovšetkým vyzdvihuje, že Otec je prvotný počiatok vo vzťahu k Duchu. Keď vyznáva, že Duch «vychádza z Otca» (Jn 15, 26), tvrdí, že vychádza z Otca skrze Syna. Západná tradícia vyzdvihuje predovšetkým spoločenstvo jednej podstaty medzi Otcom a Synom, keď hovorí, že Duch vychádza z Otca i Syna (Filioque). A hovorí to «oprávnené a odôvodnené», lebo večný poriadok božských osôb v ich spoločenstve jednej podstaty zahŕňa v sebe skutočnosť, že Otec je prvotný počiatok Ducha, pretože je «počiatok bez počiatku», ale aj skutočnosť, že ako Otec jednorodeného Syna je spolu s ním jediný počiatok, z ktorého vychádza Duch Svätý «ako z jediného počiatku». Ak sa toto oprávnené doplnenie (Filioque) príliš nezdržuje, nenaruša totožnosť viery v skutočnosť toho istého tajomstva, ktoré vyznáva.“³²⁵

d/ Boh - Syn je prejavom Otcovho poznania, preto je splodený.

1. Druhá božská osoba sa vo Svätom písme označuje ako „Božie Slovo“:

„Na počiatku bolo Slovo a Slovo bolo u Boha a to Slovo bolo Boh.“ (Jn 1, 1).

2. Označuje sa ako Božia múdrosť od večnosti zrozená:

„Múdrost'... Ja som vyšla z úst Najvyššieho ako prvorodená pred všetkým tvorstvom.“

(Sir 24, 1; 5).

„Nebolo ešte morských prehlbní, keď som sa ja zrodila.“ (Prís 8, 24).

Apoštoli ohlasujú „Božiu moc a Božiu múdrosť“. (1 Kor 1, 24).

3. Ako obraz neviditeľného Boha:

„On je obraz neviditeľného Boha, prvorodený zo všetkého stvorenia.“ (Kol 1, 15).

„On je odblesk jeho slávy a obraz jeho podstaty.“ (Hebr 1, 3).

Tieto mená znamenajú, že Syn pochádza od Otca tým, že Otec večne vyslovuje poznanie svojej bytnosti vo večnom Slove.

Keďže teda druhá božská osoba je prejavom Otcovho poznania, pretože je splodená, je jediným aj jednorodeným Božím Synom.

Sv. Augustín ako prvý napísal traktát o pochádzaní v Bohu.³²⁶ Jeho hlavnou zásadou je, že všetky božské osoby sú absolútne rovnaké. V ľudskej duši našiel celý rad symbolov a analógií o Trojjedinom Bohu. Splodenie Syna sv. Augustín chápe ako rozumové pochádzanie Syna z Otca. Jeho učenie o plodení od Otca je koncepcia psychologická, pochádzanie vnútorné, rozumové.

Učiteľský úrad Cirkvi na základe Svätého písma a Tradície nás vedie k viere Božieho Syna, ktorého splodil Otec. Pritom však máme pamätať, že všetky výrazy o splodení Syna od

³²² KKC 247.

³²³ „Filioque ponechali vo svojom symbole aj všetky reformované a protestantské náboženské spoločnosti, ktoré sa v dôsledku reformácie oddelili od Ríma.“ - Porov. BELEJKANIČ, I.: *Pravoslávne dogmatické bohoslovie I.* PBF Prešov, 1995, s. 60.

³²⁴ *Decretum pro Graecis. DS 1300-1301.* Porov. KKC 246.

³²⁵ KKC 248.

³²⁶ *De Trinitate* PL 42, 819.

Otca vzhľadom na plodenie medzi ľuďmi privlastňujeme Bohu analogicky, čiže iné je Božie plodenie a iné je plodenie, ktoré poznáme v prírode vzhľadom na podobnosť a rozdielnosť.

e/ Boh - Svätý Duch je prejavom spoločnej lásky Otca i Syna, avšak nie je podobný

Tretia božská osoba sa vo Svätom písme nazýva zvláštnym menom - Svätý Duch, hoci aj Otec a Syn je úplne duchovná a nekonečne svätá bytosť. Keď sa teda tejto tretej božskej osobe zvláštnym spôsobom pripisuje duchovnosť a svätosť, poukazuje to na povahu jeho pôvodu. V zmysle, že dychtiť po niečom je prejavom vôle a lásky, svätosť je tiež dokonalosťou lásky. Okrem toho, Svätý Duch sa vo Svätom písme nazýva darom:

Sv. Peter hovorí k zástupom: „Robte pokánie a nech sa dá každý z vás pokrstiť v mene Ježiša Krista na odpustenie svojich hriechov a dostanete dar Svätého Ducha.“ (Sk 2, 38).

Sv. Pavol v Liste Rimanom píše: „A nádej nezahanbuje, lebo Božia láska je rozliata v našich srdciach skrze Ducha Svätého, ktorého sme dostali.“ (Rim 5, 5).

Tento dar je prejavom dobroprajnej lásky.

Tieto osobné mená tretej božskej osoby naznačujú, že Svätý Duch pochádza od Otca i Syna ako prejav, ako dych ich spoločnej lásky. Z toho dôvodu Otcovia nazývajú Svätého Ducha Láskou. Ak však Druhý lyonský koncil (1274) a Florentský koncil (1438-1445) učia, že Svätý Duch pochádza od Otca i Syna „ako jediného princípu a jediným vydychovaním“, ³²⁷ nie sú to dva dychy (jeden Otcov a druhý Synov). Otec a Syn voči Svätému Duchu sú iba jediným pôvodcom, jediným dýchajúcim jediného dychu (čiže prejavu) svojej spoločnej lásky. Týmto dychom spoločnej lásky Otca i Syna je Svätý Duch.

Tretia božská osoba nie je splodená. Pochádza ako prejav spoločnej lásky Otca i Syna.

Úkon lásky však nesmeruje k vytvoreniu podobnosti ako plodenia - ale znamená náklonnosť k poznanému dobru. Svätý Duch je touto náklonnosťou spoločnej lásky Otca i Syna ako jediného pôvodcu (jedného dýchajúceho) Svätého Ducha. Táto okolnosť potvrdzuje aj poradie (nie síce časové, ale logické) dvoch pochádzaní, aj dogmu, že Svätý Duch pochádza „aj od Syna“. V poradí je najprv pochádzanie poznaním - to je plodenie Syna a potom pochádzanie láskou - to je pochádzanie Svätého Ducha, lebo milovať môžeme len to, čo poznáme.

Poznámky k uvedeným bodom:

- Teológovia právom poukazujú na to, že pochádzania v Bohu sú prejavom Božieho života, ktorý sa prejavuje dvomi činnosťami: poznaním a chcením. Preto sú v Bohu dve pochádzania: jedno činnosťou poznania, ktorým Otec plodí Syna a druhé činnosťou vôle, ktorou Otec a Syn jediným dychom lásky dýchajú Svätého Ducha.

- Pochádzanie božských osôb neznamená, že tieto osoby vznikajú. Tri božské osoby sú tou istou, jedinou, večnou, nevzniknutou Božou podstatou.

- Je samozrejmé, že aj Syn aj Otec aj Svätý Duch majú božské poznanie a božskú lásku a vôbec všetky božské vlastnosti. Z toho však nevyplýva, že by napr. zo Synovho poznania pochádzal ďalší Syn a od toho zasa ďalší a tak ďalej do nekonečna. Každá božská osoba má celú božskú podstatu a je s ňou totožná, ale každá inak:

Otec bez pôvodu, Syn od Otca, Svätý Duch od Otca i Syna.

---

³²⁷ *Decretum pro Graecis. DS 1300-1301. Porov. KKC 246.*

IV. Vzťahy a osoby v Bohu

§ 1. Podstata vzťahu

V Bohu sú dve imanentné (*imanencia* - z lat. tkvenie v samej podstate veci) pochádzania pôvodu, ktoré vyúsťujú do dvoch vecných Božích termínov. Tak prichádzame k trom vecne rozdielnym božským osobám. Treba teda určiť, čím sa tieto osoby jedna od druhej rozlišujú, lebo jedna osoba má čosi, čo druhým dvom nepatrí. Vecná rozdielnosť musí patriť ku niektorej filozofickej kategórii. Podstata to nemôže byť, pretože všetky tri božské osoby majú tú istú podstatu. Nemôže to byť ani akosť, kvantita, ani miesto, ani čas, ani rozdelenie Božej bytosti. Ostáva iba vzťah pôvodcu ako filozofická kategória, ktorá nám vysvetľuje rozdielnosť troch božských osôb.

Náuka o podstatných vzťahoch v Bohu nám podáva dôvod a vysvetľuje otázku: prečo a ako je to, že tri rozdielne božské osoby nie sú traja bohovia, ale len jeden jediný, úplne jednoduchý Boh. Preto, lebo len tým sa tri božské osoby medzi sebou reálne rozlišujú, že jediná božská podstata jestvuje trojitým rozdielnym spôsobom ako tri podstatné protikladné vzťahy. Spôsob jestvovania však nepridáva veci nijakú súčiastku, ani nevnáša do veci nejaké rozdelenie, ale len označuje, ako vec jestvuje.

Viera nás teda učí, že to, čo je Boh, je jediná, nekonečne dokonalá, úplne jednoduchá Božská podstata. Avšak na otázku: ako jestvuje Boh, viera odpovedá: Boh jestvuje trojitým podstatným rozdielnym spôsobom ako tri medzi sebou rozdielne podstatné protikladné vzťahy, ako tri rozdielne božské osoby.

§ 2. Pojem vzťahu

Vzťah - *relatio* - je pomer jednej veci k druhej. Alebo: vzťah je zameranie jedného k druhému, t. j. spôsob, ktorým je jedna bytosť zameraná k druhej. Vzťah je možný najmenej medzi dvoma členmi. Každý vzťah obsahuje tri náležitosti:

1. Podmet vzťahu, t. j. to, čo sa vzťahuje k inému.
2. Predmet vzťahu, t. j. to, k čomu sa niečo vzťahuje.
3. Základ vzťahu, t. j. dôvod, prečo sa tak deje, na základe čoho ten vzťah medzi podmetom a predmetom jestvuje.

Reálny, skutočný vzťah je vtedy, ak podmet aj predmet vzťahu skutočne jestvujú a sú od seba rozdielne a príslušný základ vzťahu je skutočný. Teda, keď všetky tri ustanovujúce náležitosti vzťahu sú skutočné. Napr. vzťah medzi otcom a synom. Vecný vzťah má svoj dôvod vo veciach samých bez ohľadu na naše myslenie. Napr. vecný vzťah: otec a syn. Otec (podmet) sa vzťahuje k synovi (predmet) svojím otcovstvom (základ, dôvod). Vecný vzájomný: otec sa vzťahuje k synovi svojím otcovstvom a syn svojím synovstvom zasa k otcovi.

Základ, čiže dôvod vzťahu, musí byť vždy vecný, lebo je príčinou vzťahu a vecný výsledok môže pochádzať z vecnej príčiny.

Pokiaľ ide o vzťah Božieho otcovstva, predpokladá Otca ako podmet vzťahu, Syna ako predmet vzťahu a splodenie ako dôvod, čiže základ vzťahu.

Teóriu vecných vzťahov v Bohu vybudoval sv. Anzelm a sv. Tomáš Akvinský.³²⁸

---

³²⁸ *Summa theologiae* I 29, 28.

§ 3. Skutočnosť trojičných vzťahov

V Bohu sú štyri skutočné vzťahy.

Nie je to síce učenie výslovne definované Cirkvou, avšak je nutným dôsledkom dvojakého pochádzania v Bohu. Niektorí teológovia sú toho názoru, že pokiaľ ide o obsah vyjadrený termínom - *relácia - vzťah* -, je toto učenie dogmou. Učiteľský úrad Cirkvi prevzal Otcami a teológmi vytvorenú náuku o vzťahoch. O jestvovaní vzťahov v Bohu hovorí aj Florentský koncil (1438-1445), ktorý vo Vieroučnom dekrete pre Jakobitov (1442) hovorí:

*„Tieto tri Osoby sú jeden Boh, nie traja bohovia, lebo títo traja vlastnia jednu podstatu, jednu bytnosť, jednu prirodzenosť, jedno božstvo, jednu nezmernosť, jednu večnosť a všetko je (v nich) jedno okrem toho, kde vzťahy sú si protikladné.“*³²⁹

Na základe dvoch pochádzaní v Bohu hovoríme o dvoch pároch vecných vzájomných vzťahov Bohu:

1. Otcovstvo - čiže aktívne plodenie.
2. Synovstvo - čiže pasívne plodenie.
3. Vydychovanie - princípom ktorého sú Otec a Syn.
4. Pasívne dýchanie - čiže pochádzanie Svätého Ducha.

Z každého pochádzania v Bohu vyplývajú dva vzťahy: z prvého pochádzania vyplýva vzťah otcovstva k splodenému Synovi a vzťah synovstva splodeného Syna k Otcovi. Na základe druhého pochádzania je v Otcovi a Synovi - ako v jednom dýchajúcom - vzťah aktívneho dýchania (byť dýchateľom) k Svätému Duchu a v Duchu Svätom vzťah pasívneho dýchania (byť dychom) k svojmu pôvodcovi, t. j. k Otcovi a Synovi ako k jednému dýchajúcemu.

Vo Svätom písme sa síce výraz - *trojičný vzťah* - alebo samotné slovo - *vzťah* - priamo nenachádza. Naznačuje však vzťahy v Bohu tým, že Božské osoby majú vzťažné mená: Otec, Syn a Svätý Duch. Tu sa teda nachádza aj základ trojičných vzťahov. Štyri vzťahy v Bohu skutočne jestvujú, lebo majú bez ohľadu na naše myslenie skutočný základ v božských osobách, a teda sú podstatné.

Vedecky toto učenie odôvodnili Otcovia. Vo východnej cirkvi to boli: sv. Bazil Veľký, sv. Gregor Naziánsky, sv. Gregor Nyssenský a sv. Cyril Alexandrijský. V západnej cirkvi: Sv. Augustín, ku ktorému sa pripojil Fulgentius z Ruspe a Bothius.

Sv. Tomáš Akvinský poukazuje na to, že popierať reálne vzťahy v Bohu by znamenalo popierať skutočný rozdiel božských osôb.³³⁰

Náuka o vzťahoch v Bohu sa teda zakladá na pevnej a starobylej Tradícii. Pomocou týchto vzťahov teológia vykladala rozdielnosť božských osôb.

§ 4. Osoby v Bohu

Podľa sv. Tomáša Akvinského máme božské osoby chápať ako očistené od všetkých nedostatkov, ktoré máme na pamäti, keď hovoríme o ľudských osobách.³³¹ Avšak čo je podstatné v pojme osoba, nachádza sa aj v božských osobách.³³²

K pojmu osoby patrí podstatnosť a nezdeliteľnosť (rozdielnosť). V Bohu sa však rozdielnosť vykonáva vzťahmi pôvodu. Tieto vzťahy nemôžu byť prípadkami, lebo sú to isté ako Božia podstata.

³²⁹ DS 1330.

³³⁰ *Summa theologiae* 1, 28, 1.

³³¹ *Tamtiež* I 28, 29.

³³² *Tamtiež* I 29, 3.

Vzťahy v Bohu sú podstatné, pretože sú totožné s Božou podstatou. Keďže v Bohu nie je nijaká náhodnosť (akcident), tieto trojičné vzťahy nemôžu byť náhodnými, ale každý tento vzťah je božstvo samo, každý je totožný s božskou podstatou. Teda - v Bohu otcovstvo je to isté, čo božstvo, podobne synovstvo je totožné s Božskou podstatou atď. Takže - Boh celou svojou bytosťou je Otcom, celou bytosťou je Synom a celou bytosťou je Svätým Duchom. Z toho treba uzatvárať, že vzťahy v Bohu majú bytostný vzťah skutočnej osoby, čiže vzťahy v Bohu sú božské osoby.

Tri trojičné božské vzťahy sú voči sebe protikladné, a preto sa od seba skutočne rozlišujú.

Tieto tri protikladné trojičné vzťahy sú:

1. *Otcovstvo* - ktoré je v protiklade k synovstvu.
2. *Synovstvo* - ktoré je v protiklade k otcovstvu.
3. *Pasívne dýchanie* - ktoré je v protiklade k aktívnemu dýchaniu.

Štvrtý vzťah - *aktívne dýchanie* - je síce v protiklade k pasívnemu dýchaniu, ale nie v protiklade k otcovstvu a synovstvu. Preto ani od nich nie je skutočne rozdielne, ale je v otcovstve a synovstve zahrnuté. To znamená, že prvé dve božské osoby už tým, že sú Otec a Syn, sú aj dýchatelom Svätého Ducha.

Tieto tri vzťahy, ktoré sú protikladné, musia byť medzi sebou aj skutočne rozdielne, lebo nič nie je v protiklade voči sebe samému. Teda otcovstvo je skutočne iný vzťah než synovstvo a pasívne dýchanie je skutočne iný vzťah než voči nemu stojace (v otcovstve a synovstve) aktívne dýchanie

Záverom to možno zhrnúť takto:

Otcovstvo je Boh-Otec, synovstvo je Boh-Syn a pasívne dýchanie je Svätý Duch. Každá božská osoba je protikladný podstatný vzťah. O každom z týchto protikladných vzťahov platí definícia osoby. Každý z nich je totiž kompletná rozumná substancia (totožná božská) majúca povahu svojského spôsobu jestvovania tej istej jedinej Božej podstaty, ktorá plnosťou svojho bytia vyžaduje, aby jestvovala v troch protikladných podstatných vzťahoch, teda v troch rozdielnych božských osobách.

Náuka o pochádzaniach a o vzťahoch v Bohu nám osvetľuje tajomstvo Božieho života. O tajomstve Najsvätejšej Trojice nás Boh poučuje tým, že nám dáva zjavenie o dvoch večných imanentných (vyplývajúcich z ich podstaty) pochádzaniach v Bohu: tajomstvo vtelenia je vyjadrené slovami, že Boží Syn „zostúpil z nebies“ (Jn 3, 13); tajomstvo posvätenia človeka uskutočňuje Boh tým, že mu zošle do srdca Svätého Ducha (Gal 4, 6) atď.

V. Dôsledky trojičných pochádzaní a vzťahov

§ 1. Trinitárna perichoréza

Vzájomné prenikanie sa troch božských osôb teológia pomenovala gréckym slovom - perichoréza (od slovesa - *perichórein* - obchádzať, na niekoho prechádzať), latinským slovom - *circumincessio* (prechádzať, prenikať; tiež byť v niečom, sídlit', obsadzovať niečo). Grécky a latinský názov sa síce od seba odlišujú, ale označujú a vyjadrujú tú istú vec. Vznikli z rôzneho pohľadu cirkevných Otcov na vnútornú povahu Božej Trojice.

Výraz - *perichorein* - prvý raz použil sv. Gregor Naziánsky na označenie pomeru oboch prirodzeností v Kristovi (Kristologická perichoréza - viď Kristológiu). Sv. Ján Damascénsky používa ho tak pre vzájomné bytie oboch prirodzeností v Kristovi, ako aj pre vzájomné spoluprebývanie troch Božských osôb.

Dogma viery znie takto: „*Tri Božské osoby sa navzájom prenikajú a v sebe navzájom prebývajú.*“

Florentský koncil (1438-1445) to definoval vo Vieroučnom dekrete pre Jakobitov (1442) takto:

„*Všetko je (v nich) jedno okrem toho, kde sú vzťahy protikladné. V dôsledku tejto jednoty je Otec úplne v Synovi, úplne v Duchu Svätom; Duch Svätý je úplne v Otcovi, úplne v Synovi.*“³³³

Sväté písmo - výslovne zdôrazňuje vzájomné spolubytie a spolužitie medzi Otcom a Synom:

„*Verte mi, že ja som v Otcovi a Otec vo mne.*“ (Jn 14, 11).

„*Ja a Otec sme jedno.*“ (Jn 10, 30).

„*Aby všetci boli jedno, ako ty, Otče, vo mne a ja v tebe.*“ (Jn 17, 21).

„*Verte tým skutkom, aby ste poznali a vedeli, že vo mne je Otec a ja v Otcovi.*“ (Jn 10, 38).

Spolubytie Svätého Ducha v Otcovi a v Synovi naznačuje aj Prvý list sv. Pavla Korint'anom, kde čítame:

„*Ale nám to Boh zjavil skrze Ducha, lebo Duch skúma všetko, aj Božie hlbiny. Ved' kto z ľudí vie, čo je v človeku, ak nie duch človeka, ktorý je v ňom? Tak ani čo je v Bohu,, nepozná nik, iba Boží Duch.*“ (1 Kor 2, 10-11).

Tradícia - Otcovia používali náuku o vzájomnom a vnútornom prenikaní troch Božských osôb ako argument proti ariánom a mecedoniánom.

Sv. Hilár z Poitiers píše:

„*Boh v Bohu, lebo Boh z Boha.*“

Ďalej: „*Čo je v Otcovi, to je v Synovi; čo je v Nezrodenom, je aj v Jednorodenom, iný z iného a obaja jedno, nie obaja jeden, ale iný v inom, lebo nie je iné v obidvoch.*“³³⁴

Podobne píše aj sv. Augustín.³³⁵

Grécki Otcovia vysvetľovali, že Otec, prvý počiatok, zdieľa svoju podstatu Synovi a skrze neho Svätému Duchu. Aby sa však vecná odlišnosť osôb nechápala ako rozdelenie a rôznosť, potrebovali vzájomnú pásku, spojivo. Touto páskou im bola perichoréza, že totiž tri božské osoby, majú jednu nekonečnú a nedeliteľnú podstatu, vzájomne sa prenikajú bez toho, že by boli rozdelené.

³³³ DS 1330-1331.

³³⁴ De Trinitate, de fide, adversus Arianos 3, 4.

³³⁵ De Trinitate 6, 10, 12.

Perichoréza má v náuke o Najsvätejšej Trojici veľký význam. Vyjadruje obidve podstatné pravdy tohto tajomstva: Božiu Trojosobnosť a Božiu Trojjednosť a vylučuje celkom jasne a určite všetky omyly monarchianizmu a triteizmu.

Perichoréza v Najsvätejšej Trojici je základom, na ktorom je vybudovaná celá náuka o tomto tajomstve. Je aj najvyšším svorníkom, v ktorom sú od večnosti do večnosti spojené nerozlučným putom obidve základné pravdy tohto tajomstva: Trojica osôb a Jednota prirodzenosti. Podobne ako perichoréza božskej a ľudskej prirodzenosti v božskej osobe Ježiša Krista, obsahuje a vyjadruje všetku náuku o Kristovi Bohočlovekovi.

§ 2. Rovnosť a poradie božských osôb

Zo vzájomného vnútorného prenikania, spolubytia a spolužitia a zo spolupodstatnosti vyplýva rovnosť troch božských osôb. To znamená, že ani jedna božská osoba nie je vo svojej dokonalosti menšia, než ostatné dve spolu. Túto dokonalú rovnosť, spoluvečnosť a poradie troch Božských osôb hlásajú:

Atanáзовské vyznanie viery:

„A v tejto trojjednosti nič nie je skôr alebo neskôr, nič nie je väčšie alebo menšie, ale všetky tri osoby sú si rovnako večné a rovnako veľké.“³³⁶

Sv. Augustín to vyjadril takto:

„Taký je Otec sám alebo Syn sám alebo Svätý Duch sám, aký je Otec a Syn a Svätý Duch zároveň.“³³⁷

Teda všetky tri božské osoby zároveň majú práve toľko dokonalosti, koľko ich má každá z nich.

Z tejto absolútnej rovnosti troch božských osôb ďalej vyplýva, že každej z nich prislúcha práve taká vnútorná a vonkajšia božská úcta, ako celej Trojici.

Z toho vyplýva aj poradie božských osôb.

Florentský koncil (1438-1445) o tom hovorí:

„Čo do večnosti, ani jeden nepredchádza druhého, ani ho neprevyšuje čo do veľkosti.“³³⁸

Rozdielnosť Božských osôb vyslovujeme poradím a toto poradie je nezmeniteľné:

Otec je prvá, Syn druhá a Svätý Duch tretia božská osoba. Nie naopak. Toto poradie sa zakladá na tom, že Otec je pôvodcom Syna (a nie naopak), taktiež Otec spolu so Synom je pôvodcom Svätého Ducha. Toto poradie však neznamená rozdielnosť dokonalosti božských osôb, pretože všetky tri osoby majú rovnakú hodnotu.

Skorší pôvod, ktorý je zjavný z poradia božských osôb, je len v našej mysli, lebo tri božské osoby sú spoluvečné a spolupodstatné. Tak vyznávame v Atanáзовskom vyznaní viery:

„Iná je totiž osoba Otca, iná Syna, iná Ducha Svätého. Avšak Otec a Syn a Duch Svätý majú iba jedno božstvo, rovnakú slávu, súvečnú vznešenosť.“³³⁹

§ 3. Osobné vlastnosti a znaky božských osôb

Pri poznávaní trojičného článku viery najdôležitejšie sú vzťahy pôvodu v Bohu, lebo nielenže ustanovujú božské osoby, ale sú aj zvláštnymi (osobnými) vlastnosťami a znakmi, ktoré nám umožňujú rozlišovať a poznávať božské osoby.

---

³³⁶ DS 75.

³³⁷ De Trinitate 6, 7, 9.

³³⁸ DS 1331.

³³⁹ DS 75.

Osobné vlastnosti božských osôb sú tie, ktoré nie sú trom božským osobám spoločné, ale sú zvláštnosťou jednotlivých osôb, takže nimi sa božské osoby medzi sebou rozlišujú. Sú to predovšetkým tie isté, ktoré dávajú každej osobe jej osobný ráz.

Teda Otcovou osobnou vlastnosťou je otcovstvo, Synovou synovstvo a osobnou vlastnosťou Svätého Ducha je pasívne dýchanie alebo vychádzanie. Okrem toho osobnou vlastnosťou Otca je nenaroditeľnosť, keďže on od nikoho nepochádza. V širšom zmysle aj aktívne dýchanie sa počíta medzi osobné vlastnosti z toho dôvodu, že nie je spoločné trom Božským osobám, ale iba dvom: Otcovi a Synovi.

Znaky sú poznávacie a rozlišovacie znamenia božských osôb. Sv. Tomáš Akvinský o tom hovorí: „*Znak je to, čo je vlastným dôvodom poznávať božskú osobu.*“³⁴⁰ Vecne sa zhodujú so zvláštnosťami.

Na základe vecných vzťahov pôvodu v Bohu poznávame:

U Otca - nenaroditeľnosť, otcovstvo, aktívnu spiráciu.

U Syna - synovstvo, aktívnu spiráciu.

U Svätého Ducha - pasívnu spiráciu.

§ 4. Trojičné privlastňovanie

Na základe osobných vlastností jednotlivých božských osôb sa koná tzv. trojičné privlastňovanie. Pozostáva v tom, že jednotlivé spoločné Božie vlastnosti alebo spoločné Božie diela pripisujeme len jednej božskej osobe, pričom smernicou je osobná vlastnosť tej ktorej božskej osoby.

Privlastňovanie je zvyk dávať niektoré činy, ktoré síce patria celej Trojici, viac jednej Božskej osobe, než druhým dvom. Takto z Božích vlastností privlastňujeme:

Otcovi - všemohúcnosť; večnosť.

Synovi - múdrosť; rovnosť.

Svätému Duchu - dobrotu; jednotu.

Primeranosť týchto privlastňovaní je zrejma: večnosť je bez počiatku, preto sa privlastňuje Otcovi, ktorý je bez pôvodu. Jemu sa privlastňuje aj všemohúcnosť, lebo táto dáva vznik tvorom a Najsvätejšej Trojici Otec dáva pôvod (nie vznik) ostatným dvom osobám. Synovi sa privlastňuje múdrosť, lebo on je osobným prejavom Otcovej múdrosti. Svätému Duchu sa privlastňuje dobrota, lebo on je osobným prejavom lásky Otca a Syna.

Z Božích diel privlastňujeme: Otcovi stvorenie, Synovi usporiadanie, Svätému Duchu oživovanie.

Privlastňovanie Božej činnosti jednotlivým božským osobám používame preto, aby sme lepšie poznali zvláštne vlastnosti božských osôb.

Treba tu pripomenúť, že v katechizme, kde sa len krátko hovorí o troch božských osobách, zvykneme privlastňovať Otcovi stvorenie, Synovi vykúpenie a Svätému Duchu posvätenie sveta. Tri božské osoby sú takto správne a výrazne označené, aj keď sa tým nevyjadruje číre privlastňovanie. Napr. pri vykúpení sveta účinkujú tri božské osoby, ale smrť Pána Ježiša, ktorou nás vykúpil, nie je spoločná všetkým trom božským osobám. Podobne pri posvätení ľudí pôsobia tri božské osoby a toto posvätenie sa deje poslaním Svätého Ducha do duše človeka. Poslanie nie je privlastňovanie.

---

³⁴⁰ *Summa theologiae* I 32, 3.

§ 5. Trojičné posielanie božských osôb

Trojičné poslanie je večné pochádzanie božskej osoby zamerané na jej zvláštnu prítomnosť vo svete.

Poslanie vo všeobecnosti sa deje buď na základe moci (ako nadriadený posielajú podriadeného), buď na základe rady (ako lekár posielajú chorého do kúpeľov), alebo na základe pôvodu (ako slnko vysielajú lúče alebo strom kvety; posielanie fyzické, morálne a podstatné). Je zrejmé, že božské osoby môžu byť poslané len na základe pôvodu. To znamená, že len dve božské osoby môžu byť poslané, ktoré majú pôvod, totiž Syn a Svätý Duch. Preto Otec nemôže byť poslaný, ale on posielajú Syna, taktiež Otec a Syn posielajú Svätého Ducha. Avšak hoci Otec nemôže byť poslaný, predsa spolu so Synom aj on prichádza do srdca spravodlivých a v nich prebýva v Duchu Svätom, ktorého im dáva spolu so Synom.³⁴¹

Toto možno zhrnúť takto: „**Otec nemôže byť poslaný; Otec posielajú Syna, Otec a Syn posielajú Svätého Ducha.**

Jedenásta synoda v Toledě (675) o tom vyhlásila: „*Veríme, že tento Duch Svätý je posielaný od oboch, ako Syn od Otca.*“³⁴²

Svedectvo Svätého písma:

Otcovi nehovorí, že je poslaný. Zmieňuje sa len o jeho príchode a prebývaní. (Jn 14, 23).

Poslanie Syna Otcovi: „*Keď prišla plnosť času, Boh poslal svojho Syna...*“ (Gal 4, 4).³⁴³

Poslanie Svätého Ducha Otcovi: „*Poslal Boh do našich srdca Ducha svojho Syna a on volá: «Abba, Otče!».*“ (Gal 4, 6).³⁴⁴

Poslanie Svätého Ducha Synom: „*Hľa, ja na vás zošlem, čo môj Otec prisľúbil.*“ (Lk 24, 49).³⁴⁵

Otcovia, najmä grécki, často hovoria o poslaní Syna a Svätého Ducha. Jednomyseľne učia, že len tie osoby môžu byť posielané, ktoré majú pôvod v inej, resp. v iných osobách.

Sv. Gregor Nazíánsky píše:

„*Práve preto sa hovorí, že Syn je poslaný od Otca, lebo je z Otca splodený... Jeho (Svätého Ducha) poslanie, to je jeho pôvod, ktorým vychádza z Otca i Syna.*“³⁴⁶

Sv. Augustín:

„*Slovo Božie posielajú len tá osoba, ktorej je Slovom, posielajú ho len tá osoba, z ktorej sa Slovo zrodilo. Posielajú ten, ktorý splodil a je posielaný, ktorý sa zrodil. O Otcovi sa nehovorí, že bol poslaný... Lebo nemá osoby, z ktorej by bol alebo by vychádzal... O Svätom Duchu sa hovorí, že vychádza z Otca, Otec však nevychádza z nikoho.*“³⁴⁷

---

³⁴¹ „Kto ma miluje, bude zachovávať moje slovo a môj Otec ho bude milovať; prídeme k nemu a urobíme si uňho prítomnosť.“ (Jn 14, 23).

³⁴² DS 527. Porov. DS 1522.

³⁴³ Porov. „Boh neposlal Syna na svet, aby svet odsúdil, ale aby sa skrze neho svet spasil“ (Jn 3, 17).

„Kto si nectí Syna, nectí si ani Otca, ktorý ho poslal.“ (Jn 5, 23).

„Ako si ty mňa poslal na svet, aj ja som ich poslal do sveta...“ (Jn 17, 18).

³⁴⁴ Porov. „A ja poprosím Otca a on vám dá iného Tešiteľa, aby zostal s vami naveky.“ (Jn 14, 16).

³⁴⁵ Porov. „Keď príde Tešiteľ, ktorého vám ja pošlem od Otca, Duch pravdy...“ (Jn 15, 26).

³⁴⁶ In Evang. Hom. 26, 2.

³⁴⁷ De Trinitate IV. 20, 28.

§ 6. Pravidlá, podľa ktorých sme povinní hovoriť a písať o Božej Trojici

Pretože Najsvätejšia Trojica je nevýstížné tajomstvo, ktoré nemožno poznať priamo a bezprostredne, sme povinní sa o ňom vyjadrovať veľmi obozretne. Nevhodný a neopatrný výraz by mohol tejto vznešenej pravde ublížiť alebo zaviniť mylný názor. Tu treba zachovať tieto pravidlá:

1. Nie je dovolené odchyľovať sa od vyjadrovania, ktorý sa podľa Svätého písma a Otcov ustálil v Cirkvi a všeobecne sa užíva teológmi. Výrazy a vyjadrenia o Trojici majú takto následkom stáleho zvyku v Cirkvi svoj ustálený význam a zmysel. Kto ich užíva, nedopustí sa tak ľahko bludu, ani nepadne do podozrenia. Nové, neobvyklé výrazy, aj keby boli správne, môžu zapríčiniť zmätok alebo zaviniť či zastrieť nejaký blud.
2. Treba sa varovať takýchto vyjadrení, ktoré by ohrozovali buď jednosť prirodzenosti (podstaty), alebo trojice osôb.

Správne hovoríme:

Boh je trojjediný, nikdy nie: Boh je trojaký, trojnásobný, pretože jedna a tá istá prirodzenosť nemôže byť násobená.³⁴⁸

Správne sa hovorí:

Jeden Boh v troch rozličných osobách, nikdy nie Boh v troch osobách rozličný.

Správne hovoríme:

Otec je iný než Syn, nikdy nie Otec je niečo iného než Syn, je rôzny od Syna.

Správne hovoríme:

Tri božské osoby sú jedna prirodzenosť, jeden Boh, nikdy nie však tri božské osoby sú zjednotené.

3. *Podstatné mená*, ktorými vyjadrujeme Božiu prirodzenosť, bytnosť alebo prívlastky, je nutné užívať o každej osobe zvlášť, ako aj o všetkých osobách zároveň, v jednotnom čísle. Napr.

Otec je Boh, múdrosť, Stvoriteľ. Boží Syn je Boh, láska, Vykupiteľ. Otec a Syn a Svätý Duch sú jedna podstata, jeden Boh, múdrosť, večnosť, Stvoriteľ.

Prídavné mená, ktorými sa vyjadruje Božia bytnosť alebo Božie prívlastky, je nutné užívať o troch osobách v množnom čísle. Napr.

Otec je všemohúci, ale tri božské osoby sú večné, sväté.

Vzťahné abstraktné názvy sa nesmú užívať: Otcovstvo je synovstvo, Otec je Syn.

Vzťahné názvy a známky, ktorými je vyjadrená Božia podstata: Boh je Otec, Boh splodil, Boh z Boha. Ale nemožno hovoriť: božstvo plodí, alebo božstvo či božská prirodzenosť je otcovstvo.

---

³⁴⁸ Jedenásta synoda v Toledě (675); DS 528: „Toto je podaný výklad o Svätej Trojici, ktorú treba s vierou nazývať nie Trojnásobnou, ale Trojicou. A ani to nie je správne povedané, že v jednom Bohu je Trojica, ale že jeden Boh je Trojica...“

D o d a t o k

Atanáзовské vyznanie viery³⁴⁹

Kto chce byť spasený, musí sa predovšetkým pridržiavať katolíckej viery; kto by ju v jej celosti a neporušiteľnosti nezachovával, bezpochyby naveky zahynie.

Katolícka viera je však táto:

Uctieваме si jedného Boha v Trojici a Trojicu v jednote bez zmiešania osôb a bez oddeľovania podstaty (substancia).

Iná je totiž osoba Otca, iná Syna, iná Ducha Svätého. Avšak Otec a Syn a Duch Svätý majú iba jedno božstvo, rovnakú slávu, súvečnú vznešenosť.

Ako (je) Otec, tak (je) Syn, tak (je) Duch Svätý: nestvorený Otec, nestvorený Syn, nestvorený Duch Svätý. Večný Otec, večný Syn, večný Duch Svätý. A predsa nie sú to traja Veční, ale jeden Večný, ako ani traja Nestvorení ani traja Nezmerní, ale jeden Nestvorený, jeden Nezmerný.

Takisto všemohúci Otec, všemohúci Syn, všemohúci Duch Svätý, a predsa nie sú to traja Všemohúci, ale jeden Všemohúci. Tak je Otec Boh, Syn Boh, Duch Svätý Boh, a predsa nie sú to traja Bohovia, ale len jeden Boh. Tak je Otec Pán, Syn Pán, Duch Svätý Pán, a predsa nie sú to traja Páni, ale len jeden Pán.

Pretože ako podľa kresťanskej pravdy vyznávame každú osobu jednotlivo ako Boha a Pána, tak nám katolícka viera zakazuje, aby sme hovorili o troch Bohoch alebo Pánoch.

Otec nie je nikým utvorený ani stvorený, ani splodený. Syn nie je samým Otcom ani utvorený, ani stvorený, ale splodený. Duch Svätý nie je Otcom a Synom ani utvorený, ani stvorený, ani splodený, ale vychádzajúci.

Je teda jeden Otec, nie traja Otcovia, jeden Syn, nie traja Synovia, jeden Duch Svätý, nie traja Duchovia Svätí.

A v tejto trojjednosti nič nie je skôr alebo neskôr, nič nie je väčšie alebo menšie, ale všetky tri osoby sú si rovnako večné a rovnako veľké; a tak treba vo všetkom, ako už bolo vyššie povedané, i uctievať jednotu v Trojici i Trojicu v jednote.

Kto teda chce byť spasený, nech toto verí o Trojici.³⁵⁰

---

³⁴⁹ Text prevzatý: HEUNER, J. - ROOS, H.: *Viera Cirkvi v úradných dokumentoch jej magistéria*. Dobrá kniha Trnava 1995, s. 443.

Citované dielo - *VIERA CIRKVI V ÚRADNÝCH DOKUMENTOCH JEJ MAGISTÉRIA* - vydali v nemčine roku 1938 Josef Neuner a Heinrich Roos. Svojou štruktúrou je odchodné od Denzingera. Ten sleduje učenie Cirkvi v jej dokumentoch v chronologickom poradí, kým J. Neuner - H. Roos majú na zreteli systematicko-dogmatický cieľ, čo viac zodpovedá praktickému používaniu tohto diela pri štúdiu katolíckej teológie.

³⁵⁰ Takzvané *Atanáзовské vyznanie viery*, podľa začiatočného slova nazvané aj „*Quicumque*“, nepochádza od svätého Atanáza, ale bolo zredigované medzi koncom 4. a koncom 6. storočia najprv v latinčine. Autorom je azda svätý Ambróz. Obsahuje jednu z najjasnejších formulácií tajomstva Najsvätejšej Trojice a Vtelenia.